

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞ AHLAKI AÇISINDAN ETİK BANKACILIK
UYGULAMALARI KAPSAMINDA BANCA ETİKA VE
TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKALARININ
KARŞILAŞTIRILMASI

SİMGE ŞAHİN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MAHMUT ARSLAN

İSTANBUL, 2024

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞ AHLAKI AÇISINDAN ETİK BANKACILIK
UYGULAMALARI KAPSAMINDA BANCA ETİKA VE
TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKALARININ
KARŞILAŞTIRILMASI

SİMGE ŞAHİN

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MAHMUT ARSLAN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ MELİKE ZEHİR

DR. ÖĞR. ÜYESİ ELMİN ALİYEV

İSTANBUL, 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından, İşetme alanında yüksek lisans derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri

Unvan – Ad Soyad

Kanaati

İmza

Prof. Dr. Mahmut ARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi Melike ZEHİR

Dr. Öğr. Üyesi Elmin Aliyev

Bu tezin İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Teslim Tarihi

Mühür/İmza

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı: Simge Şahin

İmza:

ÖZ

İŞ AHLAKI AÇISINDAN ETİK BANKACILIK UYGULAMALARI
KAPSAMINDA BANCA ETICA VE TÜRKİYE'DEKİ KATILIM
BANKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Şahin, Simge

İşletme Tezli Yüksek Lisans Programı (TR)

Öğrenci Numarası: 214036011

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0001-9894-6854

Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası: 10684213

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mahmut Arslan

Aralık 2024, 119 Sayfa

Bu çalışmada, etik bankacılık uygulamaları kapsamında Avrupa'da faaliyet gösteren Banca Etica ile Türkiye'deki katılım bankalarının iş ahlakı açısından karşılaştırılması yapılmıştır. Etik bankacılık, finansal hizmetlerin sunulmasında sosyal, çevresel ve etik sorumlulukların gözetilmesini temel alan bir yaklaşımdır. Banca Etica ve katılım bankaları, bu etik ilkeleri farklı yöntemlerle uygulamaktadır. Banca Etica, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik, şeffaflık ve toplumsal katılım üzerine yoğunlaşmaktadır. Banka, müşterilerine etik prensipler doğrultusunda belirlenen faiz oranları sunmakta ve sosyal sorumluluk projelerine yatırım yapmaktadır. Şeffaflık ve hesap verebilirlik politikalarıyla dikkat çeken Banca Etica, yatırımlarının ve kredilerinin etkilerini düzenli olarak raporlamakta ve kamuoyuyla paylaşmaktadır. Türkiye'deki katılım bankaları ise İslami finans ilkelerine uygun olarak faizsiz bankacılık prensiplerini benimsemektedir. Kar-zarar ortaklığı modelleri ve İslami finans kurallarına uygun ürünler sunarak müşterilerine hizmet veren bu bankalar, sosyal adalet ve yoksullara yardım etme gibi sosyal sorumluluk projelerine odaklanmaktadır. Katılım bankalarının şeriat uyumlu olma konusundaki şeffaflıkları, müşterilerine işlemlerinin İslami finans kurallarına uygun olduğunu garanti eder. Sonuç olarak, her iki banka türü de etik ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermekte, ancak uygulama yaklaşımları ve odaklandıkları alanlar farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, müşterilerin tercihlerini ve bankaların topluma ve çevreye olan katkılarını belirlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Banca Etica, Etik Bankacılık, Etik Bankacılık Uygulamaları, İslami Bankacılık, İş Ahlakı, Katılım Bankaları.

ABSTRACT

COMPARISON OF BANCA ETICA AND PARTICIPATION BANKS IN TURKEY WITHIN THE SCOPE OF ETHICAL BANKING PRACTICES IN TERMS OF BUSINESS ETHICS

Şahin, Simge

MA in Management (TR)

Student ID: 214036011

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0001-9894-6854

National Thesis Center Reference Number: 10684213

Thesis Supervisor: Prof. Mahmut Arslan

December 2024, 119 Pages

In this study, Banca Etica, which operates in Europe within the scope of ethical banking practices, and participation banks in Turkey were compared in terms of business ethics. Ethical banking is an approach based on observing social, environmental and ethical responsibilities in the provision of financial services. Banca Etica and participation banks apply these ethical principles in different ways. Banca Etica focuses on social and environmental sustainability, transparency and community participation. The bank offers its customers interest rates determined in line with ethical principles and invests in social responsibility projects. Drawing attention with its transparency and accountability policies, Banca Etica regularly reports the effects of its investments and loans and shares them with the public. Participation banks in Turkey adopt interest-free banking principles in accordance with Islamic finance principles. These banks, which serve their customers by offering profit-loss sharing models and products that comply with Islamic finance rules, focus on social responsibility projects such as social justice and helping the poor. Participation banks' transparency regarding sharia compliance assures their customers that their transactions comply with Islamic finance rules. As a result, both types of banks operate in line with ethical principles, but their implementation approaches and areas of focus differ. These differences determine customers' preferences and banks' contributions to society and the environment.

Keywords: Banca Etica, Business Ethics, Ethical Banking, Ethical Banking Practices, Islamic Banking, Participation Banks.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
BÖLÜM I GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı	3
1.2. Araştırmanın Yöntemi	4
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.4. Araştırmanın Düzeni	5
BÖLÜM II BANKACILIĞIN TARİHİ VE BANKACILIKTA ETİK SORUNLAR	7
2.1. Finansal Sistem	7
2.2. Finansal Sistemin Önemi	7
2.3. Finansal Aracı Kurumlar.....	9
2.4. Bankanın Tanımı.....	10
2.5. Bankacılığın Tarihi Gelişimi.....	11
2.6. Bankacılık İşlemleri	12
2.7. Bankacılığın Temel Fonksiyonları.....	13
2.7.1. Aracılık Fonksiyonu.....	13
2.7.2. Kaynaklara Akışkanlık Sağlamak.....	14
2.7.3. Kaynak Kullanımını İyileştirme	14
2.7.4. Fon Hareketlendirmek.....	14
2.7.5. Merkez Bankası Para Politikalarının Etkinliğini Arttırmak.....	14
2.7.6. Kaydi Para Yaratmak	15
2.7.7. Ulusal ve Uluslararası Ticareti Geliştirmek.....	15
2.8. Bankaların Diğer İşletmelerden Farkları.....	15
2.9. Bankaların Sınıflandırılması	17
2.9.1. Kapsamlarına Göre Bankalar	17
2.9.2. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar	19
2.9.3. Mülkiyet Yapısına Göre Bankalar	20
2.10. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Tarihi Gelişimi	20
2.10.1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Bankacılığın Gelişimi	20

2.10.2. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932).....	22
2.10.3. Kamu Bankaları Dönemi (1933-1944)	24
2.10.4. Özel Bankalar Dönemi (1945-1960).....	25
2.10.5. Planlı Dönem (1960-1980)	27
2.10.6. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980 Sonrası).....	28
2.11. Etik Bankacılık.....	31
2.11.1. Etik Bankacılık'ın Ortaya Çıkışı.....	35
2.11.2. Etik Bankacılık'ın Temel İlkeleri	36
2.11.3. Dünyada Faaliyet Gösteren Etik Bankalar ve Uygulamaları	39
BÖLÜM III İSLAMİ BANKACILIĞIN KATILIM BANKACILIĞINA	
DÖNÜŞÜMÜ	41
3.1. Katılım Bankası ve Tarihsel Gelişimi.....	41
3.2. Türkiye’de ve Dünya’da Katılım Bankaları.....	43
3.2.1. Türkiye’de Katılım Bankaları	44
3.2.1.1. Kamu Katılım Bankaları	46
3.2.1.2. Özel Katılım Bankaları	49
3.2.2. Dünyada Katılım Bankaları	50
3.3. Katılım Bankalarının Banka Sektöründeki Yeri ve Önemi	57
3.3.1. İslamiyet’te ve İslami Bankacılıkta Faiz.....	57
3.3.2. Ekonomik ve Sosyal Unsurlar	60
3.4. Katılım Bankacılarının Fon Kullanırma ve Fon Toplama Yöntemleri	61
3.5. Kamunun Katılım Bankacılığına Girme Nedenleri	63
3.6. Katılım Bankalarının Temel İlkeleri	64
3.6.1. Faiz Yasağı.....	64
3.6.2. Belirsizlik (Spekülasyon) Yasağı.....	65
3.6.3. Kumar Yasağı	65
3.6.4. Faaliyet Alanlarının Helal Olması	65
3.6.5. Faaliyetlerin Şeffaf Olması	66
BÖLÜM IV BANCA ETICA’NIN DOĞUŞU.....	67
4.1. Bankacılık ve Etik.....	67
4.2. Banca Etica	68
4.2.1. Avrupa’da	69
4.2.2. İtalya’da	69
4.2.3. Banca Etica’nın Kısa Tarihi.....	69

4.3. Banca Etica'nın Değerleri	71
4.4. Banca Etica'nın Misyonu	72
4.5. Banca Etica'nın Doğuşu	74
4.5.1. Öz Yönetim Mutualls (Mag).....	74
4.5.2. Mag 3 Padova	78
4.5.3. CTM – MAG.....	80
4.5.4. İtalya Merkez Bankası ile İlk Karşılaşmalar.....	86
4.5.5. Banca Etica'ya Doğru Derneği	88
4.5.6. Banca Etica'ya Yönelik Kooperatif	91
4.6. Banca Etica'nın Fon Toplama Esasları	96
4.7. Banca Etica'nın Fon Kullanırma Faaliyetleri	97
4.8. Banca Etica'nın Yatırımları ve Faiz Oranları	98
BÖLÜM V ETİK BANKACILIK UYGULAMALARI KAPSAMINDA BANCA ETICA'NIN UYGULAMALARI VE KATILIM BANKALARININ UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI	101
5.1. Etik Bankacılık Uygulamaları Kapsamında Banca Etica'nın Uygulamaları...	101
5.2. Katılım Bankalarının Etik Bankacılık Uygulamaları.....	102
5.3. Banca Etica ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılması	103
BÖLÜM VI SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	105
REFERANSLAR.....	108
ÖZGEÇMİŞ.....	119

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Etik Bankacılıkla İlgili Kuruluşlar.....	40
Tablo 3.1. Türkiye’de Faizsiz Bankacılık.....	45
Tablo 3.2. Türkiye’de Katılım Bankalarının Kuruluş Tarihiçesi.....	45
Tablo 3.3. Kamu Katılım Bankalarının Pay Oranları.....	47
Tablo 3.4. Türkiye’de Özel Sermayeli ve Kamu Sermayeli Katılım Bankaları.....	49
Tablo 3.5. Dünyada Katılım Bankaları.....	50
Tablo 3.6. Toplam Varlıklarına Göre Dünya Bankaları.....	55
Tablo 3.7. Ülkelerin İslami Finans Gelişmişlik Göstergesi (İFGG) (2020).....	57

BÖLÜM I

GİRİŞ

İş dünyasında etik, özellikle finans sektörü gibi kritik alanlarda, kurumsal ve toplumsal güvenin tesis edilmesi için temel bir unsur olarak kabul edilmektedir. Finansal sektör, bir ülkenin ekonomik yapısının temel taşlarından biridir ve bu sektördeki uygulamalar, yalnızca ekonomik büyüme ve istikrar için değil, aynı zamanda toplumsal refah ve etik değerler açısından da büyük bir öneme sahiptir.

Son yıllarda, finansal hizmetlerin yalnızca kar odaklı değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluk, etik ilkeler ve sürdürülebilirlik açısından da değerlendirilmesi gerektiği anlayışı giderek daha fazla kabul görmektedir (Gökbel, 2020: 159). Finansal sistemin en önemli parçası olan bankalar ise yalnızca ekonomik bir faaliyet olmanın ötesinde aynı zamanda toplumsal sorumluluk ve etik değerlerin önem kazandığı bir alan olarak öne çıkmaktadır (Lentner vd., 2015: 95). Bankaların işleyişi, finansal hizmetlerin sunumu, ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirlik gibi faktörler üzerinde doğrudan etkiye sahip olup, bu süreçlerin etik ilklere dayalı olması, uzun vadede hem ekonomik hem de toplumsal denetim açısından büyük bir öneme sahiptir (Kalaycı ve Cevherli, 2024 ; 135 Uzden ve Bozkurt, 2023: 185). Bu bağlamda, bankacılık sektörü için “etik bankacılık” kavramı geleneksel bankacılıkla karşılaştırıldığında, yalnızca finansal kazanç sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal ve çevresel sorumlulukları da gözetilen bir yaklaşımı ifade etmektedir. Etik bankacılık, finansal hizmetlerin adil, dürüst ve şeffaf bir şekilde sunulması, sosyal sorumluluğun çevresel etkilerin göz önünde bulundurulması gerekliliğine odaklanır (Eğilmez ve Savaş, 2021: 1580).

İş ahlakı, genel olarak bireylerin ve kurumların doğru, dürüst ve adil kavramlarını sağlayan bir değerler sistemi olarak tanımlanabilir. İş dünyasında özellikle de bankacılık gibi yüksek risk taşıyan sektörlerde, iş ahlakının gücünün önemi, sadece şirketlerin başarısını değil, aynı zamanda finansal sistemin güvenilirliğini ve sürdürülebilirliğini de doğrudan etkilemektedir. Bu doğrultuda, bankacılık sektörü,

sadece kar amacı gütmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumun ekonomik refahını artırmak, çevresel sürdürülebilirliği sağlamak ve insan haklarına saygılı olmak gibi etik sorumlulukları yerine getirmeleri beklenmektedir (Gökbel, 2020: 161).

İş ahlakı günümüz iş dünyasında önemli bir norm haline gelmişken, bankacılık sektörü de bu etik anlayışın etkisi ile dönüşüm geçirmektedir. Etik bankacılık, finansal hizmetlerin sunulmasında sosyal, çevresel ve etik sorumlulukların gözetilmesini temel alan bir yaklaşımdır (Tiltay, Öz ve Tepe, 2021: 351). Geleneksel bankacılık sistemlerinden farklı olarak, etik bankacılık, sadece kâr elde etmeyi değil, aynı zamanda toplumsal ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamayı amaçlar. Bu çalışmada, Avrupa'da etik bankacılığın önde gelen temsilcilerinden biri olan Banca Etica ile Türkiye'deki katılım bankalarının iş ahlakı açısından etik bankacılık uygulamaları karşılaştırılacaktır. Banca Etica, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik, şeffaflık ve toplumsal katılım üzerine yoğunlaşırken, Türkiye'deki katılım bankaları İslami finans ilkelerine uygun olarak faizsiz bankacılık prensiplerini benimsemektedir.

Banca Etica, 1999 yılında İtalya'da kurulmuş olup, sosyal ve çevresel sorumluluk ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Banka, müşterilerine etik prensipler doğrultusunda belirlenen faiz oranları sunmakta ve sosyal sorumluluk projelerine yatırım yapmaktadır. Şeffaflık ve hesap verebilirlik politikalarıyla dikkat çeken Banca Etica, yatırımlarının ve kredilerinin etkilerini düzenli olarak raporlayarak kamuoyuyla paylaşmaktadır. Bu yaklaşım, bankanın toplumsal katılımı ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik eden bir yapıya sahip olmasını sağlamaktadır (La nostra storia t.y. para 1).

Türkiye'deki katılım bankaları ise İslami finans ilkelerine dayalı olarak faaliyet göstermekte ve faizsiz bankacılık prensiplerini benimsemektedir. Katılım bankaları, kar-zarar ortaklığı modelleri ve İslami finans kurallarına uygun ürünler sunarak müşterilerine hizmet vermektedir. Bu bankalar, sosyal adalet ve yoksullara yardım etme gibi sosyal sorumluluk projelerine odaklanmakta ve şeriat danışmanları tarafından denetlenmektedir. Katılım bankalarının şeriat uyumlu olma konusundaki şeffaflıkları, müşterilerine işlemlerinin İslami finans kurallarına uygun olduğunu garanti eder (Tuhan, 2014: 7).

Bu çalışmada, iş ahlakı açısından etik bankacılık uygulamaları bağlamında Banca Etica ile Türkiye'deki katılım bankalarının karşılaştırılması yapılacaktır. Her iki banka türünün sosyal, çevresel ve etik sorumlulukları nasıl ele aldığı, müşterilerine sağladığı ürün ve hizmetlerin yapısı ve bu uygulamaların topluma ve çevreye olan etkileri değerlendirilecektir. Bu karşılaştırma, etik bankacılık uygulamalarının farklı yaklaşımlarını ve bu yaklaşımların iş ahlakı açısından nasıl değerlendirilebileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bu çalışma, Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının bankacılık sektöründe İslami finans ilkelerine dayalı hizmet verirken aynı zamanda etik bankacılık uygulamaları kapsamında nasıl bir yaklaşım sergilediklerini incelemektedir. Katılım bankacılığı, yalnızca faizsiz finansman sağlayan bir sistem olmanın yanı sıra toplumsal sorumluluk, şeffaflık gibi etik ilkelere dayanan bir anlayışı benimsemektedir. Bu bağlamda, Türkiye'deki katılım bankalarının etik bankacılık uygulamalarını nasıl entegre ettiklerini inceleyerek sektördeki mevcut durumun daha iyi anlaşılmasına olanak tanımaktır.

Son yıllarda finans sektöründe geleneksel ekonomik kâr kaygılarının yanı sıra sosyal sorumluluk, çevresel sürdürülebilirlik ve etik ilkelere artan bir vurgu görülmektedir. Bu değişim, bireysel getirilerden ziyade toplumsal etki ve kurumsal yönetime öncelik veren sürdürülebilir finans yönünde bir hareketi yansıtmaktadır. (Kuzucu, 2018: 51). Bu çalışmanın önemi, katılım bankalarının, İslami finans prensipleri ile uyumlu bir şekilde etik bankacılık ilkelerini nasıl benimseyip uyguladığını analiz ederek, sektördeki karar vericilere pratikte uygulanabilir verilere katkı sağlamaktır. Bu veriler, diğer bankaların da sürdürülebilir, etik ve toplum odaklı finansal hizmetler geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Ek olarak, katılım bankalarının ve etik bankalar arasındaki benzerlikler ve farklılıkların ortaya konması, yalnızca Türkiye'deki bankacılık sektörü için değil, aynı zamanda global ölçekte finansal hizmetlerin toplumsal faydaya dayalı bir dönüşüm geçirebilmesi için de önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, etik bankacılık uygulamaları kapsamında Banca Etica modelini incelemek ve Türkiye'deki katılım bankalarının, İslami finansın özünü oluşturan İslam ahlakı ilkelerine dayalı olarak bu tür uygulamalara nasıl entegre olduklarını incelemektir. Etik bir bankacılık modeli olan Banca Etica finansal hizmetlerin çevresel ve toplumsal etkilerini dikkate alarak bankacılık sektöründe önemli bir değişim yaratmayı amaçlamaktadır (Ochoa Berganza, 2013: 123).

Çalışmanın amacı doğrultusunda, Banca Etica'nın etik bankacılık ilkeleri incelenerek, bu ilkelerin Türkiye'deki katılım bankalarında nasıl uygulandığı ve İslam ahlakı çerçevesindeki yeri tartışılacaktır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, araştırma konusunun amacına hizmet edecek şekilde bir nitel araştırma yöntemi takip edilmiştir. 'Nitel araştırma yöntemleri, metin ve görsel verilere dayalıdır ve bu verilerin analizi, özgün aşamalara ve çeşitli desenlere sahip bir süreç izler' (Creswell, 2016:183). Çalışmada 'örnek olay incelemesi', 'literatür taraması', ve 'doküman analizi' olarak birden fazla yöntem izlenmiştir. Çalışmanın tamamı bu araştırma yöntemleri üzerine bina edilmiştir.

Araştırmada, örnek olay incelemesi kapsamında etik bankacılık alanında İtalya'da faaliyet göstermekte olan Banca Etica ve Şer-i hükümlere göre Türkiye'de faaliyet göstermekte olan katılım bankaları tercih edilmiştir. Banca Etica, etik bankacılık sistemini benimsemiş bir finansal kurumu temsil ederken, Türkiye'deki katılım bankaları ise İslami finans ilkelerine dayalı, faizsiz bankacılık uygulamaları ile faaliyet gösteren finansal kurumlardır. Her iki bankanın da etik ilkelere doğrultusunda yürüttükleri uygulamalar, araştırmanın temel inceleme alanını oluşturmuştur.

Her iki bankanın da internette kamuya açık olan belge ve raporları toplanarak taranmış, amaç ve kuruluş felsefeleri ile bankacılık uygulamaları incelenmiştir. Betimsel analiz yöntemi kullanılarak veriler düzenlenip sınıflandırıldıktan sonra, ortaya çıkan ortak temalar ve farklılıklar tespit edilmiştir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, ikincil verilere dayalı bir çalışma olarak tasarlandığı için, doğrudan saha çalışması yapılmamıştır. Bu durum, Banca Etica'nın ve Türkiye'deki katılım bankalarının faaliyetlerinin derinlemesine gözlemlenmesini mümkün kılmamıştır. Araştırma yalnızca kamuya açık belgeler ve literatür taraması ile sınırlı kalmış bankaların günlük operasyonları, i süreçleri veya müşteri ilişkileri gibi daha kapsamlı ve yerinde gözlem gerektiren veriler araştırma kapsamına alınmamıştır. Dolayısıyla, bankaların etik uygulamalarına dair daha ayrıntılı ve birebir gözlemlerle elde edilebilecek bilgiler bu çalışmada yer almamaktadır.

Bununla birlikte araştırmada kullanılan Banca Etica'ya dair İtalyanca dilinde yayımlanmış kaynakların çevirisinin yapılması sırasında bilgi kaybına veya anlam farklılıklarının ortaya çıkmış olabilir. Çevirilerin doğruluğu, dil bariyeri ve kültürel farklılıklar nedeniyle bazen anlam kaymaları yaşanmış olabilir, bu da araştırmanın sonuçlarını kısmi olarak etkilemesi mümkündür. Ayrıca, eviri sırasında yaşanabilecek olası bilgi kayıpları, araştırmanın tam doğruluğunu etkileyebilecek bir diğer sınırlılıktır.

Sonuç olarak bu araştırma, ikincil verilere dayalı bir analiz sunduğundan ve doğrudan saha çalışması yapılmadığından, elde edilen bulguların sınırlı bir bağlamda değerlendirildiği göz önünde bulundurulmalıdır.

1.4. Araştırmanın Düzeni

Çalışma altı ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, tezin girişi, araştırmanın önemi ve amacı, araştırmanın sınırlılıkları, yöntem ve düzenine ilişkin başlıklardan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise finansal sistemin tanımından, dünyada bankacılığın ortaya çıkış tarihinden ve Türkiye'de bankacılık sektörünün gelişiminin detaylı olarak incelemesi yapılmıştır. Yine bu bölümde etik bankacılığın nasıl ortaya çıktığı ve etik bankacılık uygulamalarından bahsedilmiştir.

nc bölüm, araştırmanın temel alındığı İslami finans alanında faaliyet göstermekte olan Türkiye'deki katılım bankalarının incelendiği kısımdır. Türkiye'de katılım

bankalarının nasıl ve niçin ortaya çıktığı ve katılım bankalarının temel ilklerine yönelik bir analiz yapılmıştır.

Dördüncü bölümde ise 1999 yılından itibaren faaliyet göstermekte olan Banca Etica'nın kuruluş tarihi incelenmiştir. Banca Etica'nın çıkış noktası ve günümüzde uyguladığı fon toplama ve kullandırma faaliyetlerinden bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde, katılım bankalarının ve Banca Etica'nın etik bankacılık uygulamalarına yer verilmiş ve bu kapsamda her iki bankanın karşılaştırılması yapılmıştır.

Altıncı bölüm olan sonuç ve değerlendirme kısmında ise yapılan analizler ve bulgulardan hareketle Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının etik uygulamaları yorumlanmıştır.

BÖLÜM II

BANKACILIĞIN TARİHİ VE BANKACILIKTA ETİK SORUNLAR

2.1. Finansal Sistem

Finansal sistemin para, finansal araçlar, finansal kurumlar ve finansal piyasalar olmak üzere dört bölümü bulunmaktadır. Finansal sistemin birinci kısmı olan para, satın alımlar ve servet birikiminin sağlanmasında kullanılmaktadır. Finansal sistemin ikinci kısmını oluşturan finansal araçlar, kaynakların tasarruf sahiplerinden yatırımcılara transfer edilmesinde kullanılmaktadır. Finansal sistemin üçüncü kısmını oluşturan finansal kurumlar, aracılık hizmetleri başta olmak üzere çeşitli hizmetler sağlamaktadır. Bu kapsamda finansal piyasalara giriş ve ödünç alımların kredi değerliliği ile ilgili bilgi toplanması faaliyetlerini yerine getirmektedir. Finansal sistemin dördüncü kısmını oluşturan finansal piyasalar ise finansal araçların kolaylıkla ve en uygun şekilde alım satımının gerçekleştiği yapıyı oluşturmaktadır (Parasız, 2012: 1-2).

2.2. Finansal Sistemin Önemi

Ekonomik sistem, reel kesim ve finansal kesim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Reel kesim, yatırım ve üretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bölümü oluşturmaktadır. Finansal kesim, reel kesim faaliyetlerinin fonlanması işlevinin yerine getirildiği bölümü oluşturmaktadır. Bir ülkede tasarruflara kaynaklık yapan fonlar, finansal kesim aracılığı ile çeşitli yöntemlerle organize edilerek reel kesime aktarılmaktadır. Finansal kesimin sağladığı bu fon aktarım süreci, tasarrufların reel kesim yatırımlara dönüşmesini sağlayarak ülkenin sermaye stoku veya üretim kapasitesini artırmaktadır. Bu kapsamda, finansal kesimin etkin bir biçimde işlemesi bahsedilen fon akımının sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi ile ekonomik yapının gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır (Karahana vd., 2018: 26).

Finansal sektörün sağlam ve etkin bir yapıya sahip olması, günümüz ekonomilerinde öncelikli bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, üretim, tüketim, yatırım ve ticaretin finansmanında kredi mekanizması oldukça önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Ekonomik faaliyetlerde ihtiyaç duyulan fonların, finansal sektörün temel unsurlarından biri olan bankalar tarafından karşılanması, ticaret ve tüketim süreçlerini kolaylaştırarak yaygınlaştırıcı bir işlev görmektedir. Bankaların temel hedeflerinden biri olan, fon arz edenler ile talep edenler arasında aracı olma görevi, bu kurumların önemini daha da artırmaktadır (Mengüç, 2017:1).

Bütün iktisadi düşünce sistemleri açısından bakıldığında, her ekonominin en temel amacı istikrarlı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme potansiyelinin elde edilmesidir. Bunun yanı sıra, büyümede kullanılacak finansman kaynakları, finansal sistem ve kurumların yapısı gibi konular büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, finansal sistem ve özellikle bankaların ekonomik büyüme üzerindeki etkileri uzun zamandır tartışılan konuların başında gelmektedir. Yaygın olarak kabul edilen görüş ise banka kredilerinin ekonomik büyümeyi artıracığı yönünde olmuştur. Pek çok iktisatçı, finansal araçların tasarrufların harekete geçirilmesini, yatırım projelerinin değerlendirilmesini, risklerin çeşitlendirilerek dağıtılması gibi hususların ekonomik büyümenin hızlanmasında kritik bir rol oynayacağını ileri sürmüştür. Örneğin Schumpeter, banka kredilerini kapitalist gelişme sürecinin kalbi olarak değerlendirmiş ve yeniliklerin tamamlayıcısı olarak kabul etmiştir. Bu fikre göre yaratıcı yeniliklerin yapılabilmesinde krediler ön koşul olarak kabul edilmiştir. Schumpeter bu fikrini “yenilik olmadan büyüme, girişimci olmadan yenilik ve kredi olmadan da girişimci olmayacaktır” şeklinde ifade etmiştir. McKinnon ve Shaw ise konuyu geliştirmekte olan ülkeler değerlendirmiş ve finansal baskı hipotezini ileri sürmüştür. Finansal baskı hipotezi, geliştirmekte olan ülkelerde finansal piyasaların kamu müdahaleleri nedeniyle baskı altında olduğunu ifade etmektedir. Hipotezde, kamu müdahaleleri kaynaklı kredi faizleri piyasa düzeyinin altında olduğu için, kredi ve mevduat faizleri arasındaki marjın açılması anlatılmıştır. Bu durumun tasarrufları azalttığı ve kredi tayılanmasına yol açtığı, kaynak dağılımının bozulmasıyla birlikte yatırımların ve ekonomik büyümenin yavaşladığına vurgu yapılmıştır. Ekonomilerde bu şekilde problemlerin yaşanmaması ve de istikrarlı ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için finansal piyasaların liberalize edilmesi gerekli olmaktadır. Dolayısıyla, yükselen faiz oranları, yurtiçi ve yurtdışı tasarrufların artmasını sağlayacaktır. Gelişen ekonomik ortam

beraberinde bankaların kredi kapasitelerini yükseltecek ve artan krediler beraberinde üretken sektörlerde yatırım ve üretim artışını destekleyecektir. Kaynak dağılımında etkinliğinin sağlanması, ülkenin rekabet gücünü yükseltirken, etkin işleyen piyasalar istikrarlı bir büyüme trendinin yakalanmasını sağlayacaktır (Apaydın, 2018: 16).

2.3. Finansal Aracı Kurumlar

Finansal aracı kurumlar, finansal piyasalarda çeşitli hizmetler sunan kuruluşlardır. Temelde finansal piyasalardan fon sağlanması ve piyasalara fon sunulması işlemleri finansal aracılar vasıtasıyla yürütülmektedir. Finansal kurumlar olarak ifade edilen bu aracı kurumlar, para ve sermaye piyasalarında faaliyet göstermektedir. Tasarrufların fon talebi olan kesimlere doğrudan aktarılması, fon fazlası olan kesimlerce finansal piyasalarda finansal varlıkların satın alınması yoluyla gerçekleşmektedir. Bu işlemler, talep eden ve arz eden tarafların doğrudan doğruya karşılaşması yoluyla olabileceği gibi çoğu zaman aracılık faaliyetlerini yürütmek üzere aracı kurumların girmesiyle gerçekleşmektedir. Finansal aracı kurumlar yatırımcılar, şirketler ve diğer finansal birimler arasındaki finansal varlıkların alım satım işlemlerini kolaylaştırarak piyasaların etkin çalışmasına katkıda bulunmaktadır. Finansal aracı kurumlar gerçekleştirdiği bu kapsamdaki faaliyetlerini genellikle regülasyon ve denetim altında sürdürmektedir. Regülasyon ve denetimin olması, finansal işlem yapan kesimlerin ve finansal sistemlerin güvenliği açısından oldukça önem taşımaktadır (Güler, 2016: 2-3).

Finansal aracı kurumlar, finansal piyasalarda çeşitli avantajlar sunmakta ve önemli bir rol üstlenmektedir. Bu kurumlar, tasarruf sahipleri ile yatırımcılar arasında bir köprü vazifesi görerek ekonominin düzenli ve sağlıklı bir şekilde işlemesine katkı sağlamaktadır. Pazar araştırması, portföy yönetimi ve finansal analiz gibi görevlerin fon arz edenler ve talep edenler adına üstlenilmesi, finansal kuruluşların maliyetlerini düşürmesine olanak tanımaktadır. Ancak, finansal piyasalarda birtakım risklerin mevcut olduğu da unutulmamalıdır. Bu risklerin azaltılması adına, finansal kurumlar, toplanan fonları farklı risk düzeylerine sahip finansal araçlara dönüştürerek riskin yayılmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, risk faktörleri dikkate alınarak yatırımlar titizlikle değerlendirilmeli ve uygulanmalıdır (Güler 2016: 5-6).

Finansal piyasalar içerisinde çeşitli aracı kurumlar hizmet vermektedir. Finansal aracı kurumlardan birisi olan bankalar, pek çok finansal hizmet sağlamakla birlikte müşterilerine yatırım araçları sunmaktadır. Bankalar bireylere ve şirketlere çeşitli yatırım imkanları sunan bir aracı kurumdur. Bir diğer aracı kurum olan portföy yönetim şirketleri, müşterilerinin fonlarını yöneterek çeşitli varlıklarda yatırım faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bir diğer aracı kurum olan sigorta şirketleri, müşterilerinin karşılaşılabilecekleri riskleri yönetmek üzere sigorta faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu poliçeler, müşterilerin karşı karşıya kalabilecekleri çeşitli risklerin olumsuz finansal etkilerine karşı korunmalarını sağlamaktadır. Bir diğer aracı kurum olan yatırım fonları, belirli bir grup yatırımcının fonlarını bir araya getirerek çeşitli varlıklar üzerinden bir portföy oluşturulmasını sağlayan kuruluşları ifade etmektedir. Bir başka aracılık hizmeti veren kurum olan finansal danışmanlık şirketleri, bireylere ve şirketlere finansal planlama, yatırım stratejileri ve genel mali danışmanlık kapsamında destek sağlayan kuruluşları oluşturmaktadır. Broker faaliyeti gösteren araçlar ise fon arz edenleri ve talep edenleri bir araya getirerek finansal varlık ticaretinin kolaylaşması görevini üstlenmektedir. Menkul kıymet, döviz, emtia gibi finansal araçların alım ve satım işlemleri bu kurumlar aracılığıyla gerçekleşmektedir (Öztürk, 2016:33; Parasız 2012:56).

2.4. Bankanın Tanımı

Lombardiyalı Yahudi tüccarların pazarlarda bankacılık ile ilgili benzer işlemleri, İtalyancası “banco” olan masalar üzerinde yapmaları nedeniyle banka teriminin bu kelimedenden geldiği düşünülmektedir (Takan, 2001:2; Kaya, 2012: 43). Avrupa Ekonomik Topluluğu 1977’de yayınlamış olduğu yönergede banka terimi için “Halktan mevduat toplayan veya geri ödenmesi kararlaştırılmış fonlar kabul eden ayrıca kendi hesabın için kredi verebilen girişimdir” tanımını kullanmışlardır (Altuğ, 2000:1). Birçok farklı alanda faaliyet gösteren bankaların günümüzde bütün özelliklerini kapsayan bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Tarihsel süreç içerisinde gelişen bankacılık faaliyetleri özellikle günümüzde küreselleşmenin ve internet gibi haberleşme yöntemlerinin hızla gelişmesi ile daha karmaşık yapılar haline gelmiştir. Geniş bir tanımlama olarak bankayı “ Bir nema karşılığında tasarruf fazlası olan taraftan toplamış oldukları fonu, yine bir nema karşılığı ihtiyacı olan diğer taraflara bu fonu aktarma hizmetini veren kuruluş” olarak tanımlayabiliriz (Uzunoğlu, 1996:3).

Bankaların gerçekleştirdiği işlemler temel olarak şu şekilde sıralanmaktadır: mevduat toplama, nakit işlemlerini ve kredi süreçlerini yürütme, ödeme hizmetlerini sunma, kambiyo ve dış ticaretin finansmanını sağlama, kıymetli evrak tahsilatı yapma, finansal araçların alım-satımını gerçekleştirme, bu araçların alım ve satımına aracılık etme, yurtiçinde ve yurtdışında para transferi işlemleri yapma ve müşterilerin taahhütlerine ilişkin teminatlar sağlamaktır (Kırcalı, 2016: 4).

2.5. Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Sümerler'in M.Ö. 3.500 yıllarında kurmuş olduğu ve "market" olarak isimlendirilen kuruluşların vermiş oldukları hizmetler ve yapılan işlemler tarihteki ilk bankacılık hizmet ve işlemleri olduğu düşünülmektedir. Bu marketlerde çiftçilere ayni ve nakdi kredi açılmakta ve ayrıca mevduat kabul edilmekteydi. Bununla birlikte bu işlemler için kullanılan evrak sisteminin çok düzenli olduğu ve yapının iyi örgütlendiği tespit edilmiştir. Roma, Antik Yunan ve Eski Mısır'da da benzer işlemleri yapan kuruluşların örgütlendiği tespit edilmiştir. Daha sonraki dönemlerde dünyada ticaretin gelişmesiyle bu tip bankacılık işlemlerinin marketlerden, tacirlerin bu konuda uzmanlaşması ile daha zengin grupların eline geçtiği görülmüştür (Parasız, 2000:107).

1462 yılında, ilk olarak Perugia'da olmak üzere İtalya'nın çeşitli şehirlerinde Monte de Pieta adıyla birbirine bağlı banka benzeri kurumlar kurulmuştur. Fransisken tarikatı tarafından oluşturulan bu kuruluşlar, başlangıçta yoksullara yardım amacıyla faaliyet göstermiş, ancak zamanla bankacılık kimliği kazanmışlardır. 1472 yılında İtalya'nın Siena kentinde Monte Di Penta adıyla kurulan "Banca Monte dei Paschi di Siena", halen faaliyette olan dünyanın en eski bankası olarak kabul edilmektedir. Bu kurumların ardından, Amsterdam, Paris ve Hamburg başta olmak üzere Avrupa'nın farklı şehirlerinde bankalar kurulmaya başlanmış, 18. yüzyıla gelindiğinde bankacılık faaliyetleri tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Bu dönemde Avrupa'da pek çok köklü banka kurulmuş, merkezi yönetim anlayışına geçilmiş ve bankacılık alanında hukuki düzenlemeler yapılmıştır (Kırcalı, 2016: 7). Daha sonraki süreçte İngiltere, ilk merkez bankasını kurmuş, bunu Fransızların emisyon bankası takip etmiştir. Bankacılık alanındaki bu ilerlemeler, Sanayi Devrimi ile hızlanmış, yatırımlarda ihtiyaç duyulan kredilerin artması, uluslararası ticaretin genişlemesi, yeni bankacılık enstrümanlarına

olan gereksinim ve teknolojik yenilikler modern bankacılık sisteminin temelini oluşturmuştur (Parasız, 2000: 108).

2.6. Bankacılık İşlemleri

Bankalar bir ekonomide, temel işlevleri olan fon fazlası olan kişi ve kurumlardan sağlamış olduğu fonları fon ihtiyacı olan kişi ve kurumlara aktarırken belirli faaliyetleri gerçekleştirirler. Bu faaliyetler 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 4. Maddesi'nde belirtilmiştir. Buna göre bankalar diğer kanunlarda öngörölmüş olan hükümleri saklı kalmak kaydı ile aşağıda belirtilmiş olan faaliyetleri gerçekleştirebilirler (5411 sayılı Bankacılık Kanunu)

- Mevduat kabulü,
- Katılım fonu kabulü,
- Nakdi, gayri nakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri,
- Nakdi ve kaydi ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri,
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri,
- Saklama hizmetleri,
- Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri,
- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,

- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
- Yatırım danışmanlığı işlemleri,
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
- Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,
- Faktoring ve forfaiting işlemleri,
- Bankalar arası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık,
- Finansal kiralama işlemleri,
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri,
- Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler.

2.7. Bankacılığın Temel Fonksiyonları

Günümüzde bankaların faaliyet alanları geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Bankaların uzmanlık alanlarına göre fonksiyonları da farklılık göstermektedir. Bunun sonucu olarak merkez bankaları, ticari (mevduat) bankalar, kalkınma ve yatırım bankaları genel olarak birbirlerinden farklı fonksiyonlara sahiptirler. Çalışma bireylerin ve firmaların en sık iş yapmış oldukları bankalar olan ticaret (mevduat) bankalarının fonksiyonları açıklanacaktır.

2.7.1. Aracılık Fonksiyonu

Aracılık fonksiyonu bankaların en temel işlevidir. Aracılık, finansal sistemin iki ana ögesini oluşturan tasarruf sahipleri ve sermaye ihtiyacı olanlar arasında bağ kurmayı gerektirir. Bu faaliyet sonucu ekonomide birikmiş olan tasarruflar bankalar aracılığı ile tekrar sisteme girer ve böylece üretime aktarılmış olur (Gülhan, 2009: 7).

2.7.2. Kaynaklara Akışkanlık Sağlamak

Bankalar kaynaklarını farklı vade ve miktarlarda toplar ve farklı vade ve miktarlar olarak talep edenlere bu kaynakları fon olarak sağlar. Bu sayede kısa süreli ve küçük miktardaki fonlar birikerek uzun süreli büyük fonlara dönüştürülebilmekte ve yatırımların finansmanı için uygun krediler verilebilmektedir. Bankalar fon fazlası olanlardan fon açığı olanlara kaynak aktararak paranın atıl kalmasını önlerler ve bu sayede fonlar akıcılık kazanmış olur (Gülhan, 2009: 8).

2.7.3. Kaynak Kullanımını İyileştirme

Bankalar toplamış oldukları fonları, fon talep eden alanlara aktararak ekonominin kaynak kullanımını belirlemektedir. Bankalar en az riskle, en karlı alanlara kredi verme istegindedirler. Toplanan fonlar en verimli alanlara aktarılmış olur ve bu sayede ekonomik iyileşme ve gelişme sağlanmış olur (Akgüç, 1992: 7).

2.7.4. Fon Hareketlendirmek

Bankalar ekonomi içinde atıl kalabilme durumunda olan fonları sisteme çekmek için fon fazlası bulunanlara sahip oldukları getiriden daha fazlasını risksiz olarak sağlayarak fonları hareketlendirmiş olurlar. Böylece bankalar faiz karşılığı yastık altı tabir edilen fonları sisteme katarak daha verimli alanlarda kullanılmasını sağlarlar (Birkan, 2015: 163).

2.7.5. Merkez Bankası Para Politikalarının Etkinliğini Arttırmak

Merkez bankaları fiyat istikrarı, finansal istikrar, döviz kuru rejimi gibi görevlerini yerine getirebilmesi için bankacılık sistemine ihtiyacı vardır. Bu yüzden merkez bankalarının gelişmiş bir bankacılık sistemi içinde uygulayacağı para politikaları daha etkili olmaktadır (Akgüç,1992:8).

2.7.6. Kaydi Para Yaratmak

Bankalar kendilerinde nakit para olmasa bile hesaplarda bazı muhasebe yöntemleri ile kaydi para meydana getirebilirler. Borç ve alacak kaydı yapılarak bankadaki mevduatlar dokuz katına kadar kaydi para haline getirilebilir (Elitaş ve Özdemir, 2006: 144). Bu para yaratma işlemine bankacılıkta kısmi rezerv bankacılığı adı verilir (Şıklar, 2004: 25). Bu işleme örnek vermek gerekirse, bankada vadesiz mevduatı olan kişi ATM veya internet aracılığı ile başkasına ödeme yapabilir veya para gönderebilir. Bu şekilde kişi nakit para kullanmadan satın alma işlemini gerçekleştirebilmektedir (Erol, 2002: 18).

2.7.7. Ulusal ve Uluslararası Ticareti Geliştirmek

Ödemelerin güvenli şekilde sağlanması hem ulusal hem de uluslararası ticarete en önemli sorunlardan biridir. Bu sorun özellikle uluslararası ticarete tarafların birbirlerini yeterince tanımadıklarından ortaya çıkmaktadır. Alıcı ve satıcı tarafında oluşan bu risk uluslararası ilişkilerde bankalar aracılığı ile giderilir. Bankalar kefil rolünü üstlenerek ihracatçı firmaya ithalatçı adına zamanında ödeme güvencesi verir, ithalatçı firmaya da ihracatçı adına sözleşmede belirtilen nitelikte malların zamanında kendisine ulaşacağını taahhüt eder. Bu sayede uluslararası ticaret bankalar aracılığı ile daha güvenli bir hal almaktadır. Burada bankalar uluslararası ticaretin gelişmesi ve yaygınlaşması için güvenli bir zemin olmaktadır (Erol, 2006: 6)

2.8. Bankaların Diğer İşletmelerden Farkları

Esas olarak finansal aracılık ve değişim aracı yaratmak temel hizmetlerini veren bankalar diğer işletmeler gibi kar elde etmek amacıyla kurulmuşlardır (Parasız, 2000:133). Günümüz koşullarında tam olarak bir sınır çizemesek bile bankalar diğer işletmelerden genel olarak belirli açılardan ayrılır. Genel olarak bankaları diğer işletmelerden ayıran özellikler aşağıdaki gibidir (Albayrak, 2004: 70)

- Bankalarda para ile paranın değişimi yapılmakta, diğer işletmelerde ise para ile mal ve/veya hizmet değişimi yapılmaktadır.

- Bankaların sunmuş oldukları hizmetten kaynaklı olarak, diğer işletmelere göre daha nitelikli elemanlara ve güvenli teknolojik cihaz ve ortamlara ihtiyacı vardır.
- Bankalarda fiziki bir üretim yoktur, parasal işlemlerle ilgili hizmetler üretilmektedir. Bu üretim stoklanamaz, üretimi ve tüketimi birbirinden ayrılamaz, üretime konu olan kredi ve benzeri hizmetler talep edildiği anda bankalar tarafından arz edilebilir.
- Bankalarda hizmet üretimi yapıldığı için kalite kavramı da daha soyut olarak değerlendirilebilir. Hizmet üretiminde müşteriler de üretimin bir parçası konumdadırlar.

Bankalar ile diğer işletmeler arasındaki farklılıkları teknik olarak ele alacak olursak bu farklılıkları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Parasız, 2000: 96)

- Bankalar 5411 sayılı bankacılık kanununa tabidir; ve bu kanun ile kurulan BBDK bağımsız olarak mevzuatta kendisine verilmiş olan düzenleme ve denetleme ile ilgili yetkilerini kullanarak görevlerinin yerine getirir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu: Madde 82). Bu yüzden denetimleri diğer işletmelere nazaran daha sıktır ve kendine özgü aşamalar içerir.
- Bankaların faaliyetlerinin yerine getirmesi için gerekli olan sermaye gerekliliği de diğer işletmelerden farklı olarak daha büyük meblağlar gerektirmektedir.
- Fon yönetimi bütün işletmelerin görevlerinden biri olmasına rağmen, bankalar için asli görev niteliğindedir. Bankalar gerektiğinde mudilere mevduatlarını geri verme zorunluluğunda oldukları için diğer işletmelere nazaran daha likit olmak zorundadırlar.
- Bankaların kuruluş prosedürleri de diğer işletmelere nazaran daha zordur. Diğer işletmelere nazaran bankaların kuruluş prosedürleri daha ayrıntılı hazırlanmıştır ve incelemeleri de da detaylı yapılır.
- Bankalar bir ekonominin can damarlarını oluşturdukları için tasfiyeleri de en az kuruluşları gibi büyük önem taşır. Herhangi bir bankanın iflas etmesi ekonomik görünümü bozduğu için hem içerde hem de dışarda güven sorunu oluşturur. Ayrıca mudilerin mevduatlarının bir kısmını kaybetmesi nedeniyle toplumsal sorunlara da yok açabilir.

2.9. Bankaların Sınıflandırılması

Bankalar kendi aralarında tarihsel gelişim içinde buldukları konum ve duruma göre ihtiyaçlar doğrultusunda farklılaşmışlardır. Bu farklılaşmadan kaynaklı olarak belirli alanlarda uzmanlaşan bankalar literatür incelendiğinde de farklı şekillerde sınıflandırmaya tabi tutulmuşlardır. Bazı kaynaklarda şube sayılarına, ekonomik fonksiyonlarına ve örgütlenme biçimlerine göre sınıflandırmalara rastlansa da genellikle kapsamlarına, faaliyet alanlarına ve mülkiyet yapısına göre sınıflandırma yapıldığı görülmektedir (Çivi, 1985: 41).

2.9.1. Kapsamlarına Göre Bankalar

Bankaları, özel bankacılık, perakende bankacılık, toptancı bankacılık, evrensel bankacılık, uluslararası bankacılık, holding bankacılığı ve kıyı bankacılığı olarak kapsamlarına göre ayırabiliriz (Yağcılar, 2011: 8). Bunlara kısaca değinmek gerekirse;

Özel bankacılık; kişiye veya kuruma özel yapılan bankacılıktır. Bu bankacılıkta müşteri varlıkları, müşterinin beklentisine ve risk duyarlılığına göre özel olarak işletilir. Bu yüzden her türlü bankacılık hizmetini vermekle birlikte müşterileri ile daha yakın bir ilişki içindedirler (Gülen, 2015: 22).

Perakende bankacılık, bankaların daha çok müşteriye ulaşmak için daha geniş bir coğrafyaya yayıldıkları bankacılık türüdür. Küçük ya da büyük her türlü firmanın yoğun kredi ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuşlardır. Mevduat bankacılığı ya da ticaret bankacılığı olarak da adlandırılan perakende bankacılığında vadeli/vadesiz mevduat hesapları, çek tahsilat işlemleri, kısa/uzun vadeli kredi, tüketici kredisi, kambiyo işlemleri, havale, akreditif, yatırım yönetim ve danışmalığı gibi geniş bir ürün çeşitliliğinde müşterilere hizmet verilir (Parasız, 2007: 204).

Toptancı bankacılık, perakende bankacılığa kıyasla daha az şube ve işlem sayısına sahip olmakla birlikte, oldukça yüksek işlem hacimlerine ulaşabilen bir bankacılık türü olarak tanımlanmaktadır. Uzman bankacılık olarak da bilinen bu tür, uluslararası piyasalardan büyük miktarlarda fon sağlayarak müşterileriyle yakın ilişkiler kurmakta, az sayıda uzman personel ve şube ile hızlı karar alıp uygulayabilmektedir. Rekabetçi

bir yapıya sahip olan toptancı bankalar, faktöring ve forfaiting gibi finansal araçları kullanarak uluslararası ticaretin finansmanına katkı sağlamaktadırlar (Gürtüne, 2005: 13).

Evrensel bankacılık ise, faaliyet gösterdiği ülkede tüm bankacılık hizmetlerini sunan ve aynı zamanda yurtdışında da hizmet veren bir anlayışı temsil etmektedir. Bu tür bankalar, yurtdışında daha sınırlı bir şube ağı ile çalışmakta ve toptancı bankacılık anlayışını benimsemektedirler. Uluslararası bankacılık hizmetlerini yerine getiren bu bankalar, yabancı para cinsinden işlemler ile sermaye piyasalarında aracılık yapmakta ve işletme finansmanı gibi önemli görevler üstlenmektedirler. Gelirlerinin büyük bir bölümü ise sundukları hizmetlerden elde edilen komisyonlardan oluşmaktadır (Ceylan, 2003: 344).

Uluslararası bankacılık, diğer ülkelerde temsilcilikler veya şubeler açarak ya da konsorsiyumlar oluşturarak, bireysel ve kurumsal müşterilere küresel ölçekte çeşitli bankacılık hizmetleri sunabilen bir bankacılık türü olarak tanımlanmaktadır. Faaliyetlerini uluslararası bir boyuta taşımayı amaçlayan şirketler bu bankalarla işbirliği yapmayı tercih etmektedirler. Bunun yanında, gelirlerini gizleyerek daha az vergi ödemek isteyen veya mevduatlarına yüksek faiz arayışında olan şirketler de uluslararası bankaları tercih etmektedirler (Takan ve Boyacıoğlu, 2011: 69).

Holding bankacılığı, bir bankanın bir ya da birden daha fazla bankaya kendisinin direk ya da dolaylı bir şekilde sahip olmasını ya da kontrol etmesini ifade eder. Holdingleşme yoluyla kredi hacmini artırmaya çalışan banka bu sayede yüksek krediye ihtiyacı olan firmalar ile çalışma şansı elde ederler (Kaya, 2012: 87).

Kıyı bankacılığı, mali denetimin az olduğu vergilendirmenin düşük tutulduğu yerlerde uluslararası şirketlere hizmet veren bankalardır. Off-shore bankacılığı olarak da bilinen bu bankacılığın öncelikli faaliyet alanları swap işlemleri, faktöring, forfaiting, leasing, tahvil ihracı ve altın-döviz işlemleridir (Akbulak vd, 2004: 83).

2.9.2. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar

Faaliyet alanlarına göre bankaları, merkez bankaları, ticaret bankaları, yatırım bankaları, kalkınma bankaları ve katılım bankaları olarak beş alanda sınıflandırılabiliriz.

Merkez bankaları, kendilerine yasalarca verilmiş emisyon yetkisi ile para arzını kontrol eder ve fiyat istikrarını sağlamaya çalışır. Belli başlı görevleri para piyasasını düzeltmek, altın ve döviz rezervlerini yönetmek ayrıca bankacılık sistemini kontrol etmektir (Çetin M. 2016: 70; Yurgiden & Çelik 2024: 99).

Ticaret bankaları, sektörde en çok karşılaşılan banka türü olup, en önemli kaynakları halktan toplamış oldukları mevduattır. Halktan toplamış oldukları bu kısa vadeli mevduatı kaydi para oluşturarak ticaret ve üretimi finanse ederler (Başar & Coşkun, 2006: 3).

Yatırım bankaları, hisse senetleri ve devlet tahvilleri gibi menkul kıymetler ihraç ederek, uzun vadeli finansmana ihtiyaç duyan firmalar ile birikimlerini menkul değerlere yönlendirmek isteyen bireyler ve kurumlar arasında aracılık görevini üstlenmektedir. Bir diğer ifadeyle, firmalara uzun vadeli kaynak sağlayan bankalar olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, bu bankalar yatırımcılara danışmanlık hizmeti sunarak finansal süreçlerde rehberlik etmektedir (Öçal & Çolak, 1991: 26).

Kalkınma bankaları ise, gelişmekte olan ülkelerde girişimcilerin sermaye yetersizliğini gidermek ve böylece ülkenin kalkınma sürecini hızlandırmak amacıyla faaliyet göstermektedir. Mevduat toplama yetkisi bulunmayan bu bankalar, hükümetin sağladığı kaynaklar ve uluslararası kuruluşlardan temin edilen kredilerle, yine hükümetin belirlediği sektörlerle ve bölgelere finansal destek sağlamaktadırlar (Akbulak vd., 2004: 82-83).

Katılım bankaları, kar ve zarar katılımının olduğu ortaklık mahiyetine dayalı olarak fon toplayan ve bu fonları faiz hassasiyeti olan müşterilerine ticaret, ortaklık ve kiralama esasına göre fon kullandıran bankalardır (Erken & Ünal, 2019: 47).

2.9.3. Mülkiyet Yapısına Göre Bankalar

Mülkiyet yapısına göre bankalar, sermaye yapılarına göre sınıflandırılır. Buna göre bankalar mülkiyetine göre kamu, özel, karma ve yabancı sermayeli bankalar olarak dört grupta sınıflandırılabilir.

Kamu bankaları, sermayelerinin en az %50'si kamuya ait olan bankalardır. Devlet hem ekonomik faaliyetlerin içinde olabilmek hem de önemli gördüğü yerlerde kişi ve kurumların yatırım yapmaya çekindiği durumlarda teşvik sağlamak için bu bankaları kullanırlar (Başar ve Coşkun, 2006: 3).

Özel bankalar, sermayeleri kamu harici özel kişi ya da kurumlar tarafından sağlanan bankalardır. Genellikle mevduat ve yatırım bankası olarak kurulurlar (Kaya, 2012: 72).

Karma bankalar, sermayelerinde hem özel kişi ve kurumların hem de kamu kuruluşlarının bulunduğu bankalardır. Genellikle kamu bankalarının sermayelerini halka açması sonucu oluşurlar (Kaya, 2012: 73).

Yabancı bankalar, sermayeleri yabancı uyruğa sahip kişi veya kurumlara ait olan bankalardır. Bu bankalar yurtdışındaki kendi merkezlerinden yönetilen şubeler olduğu gibi, doğrudan o ülkede de kurulabilirler (Mikayılov, 2015: 20).

2.10. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Tarihi Gelişimi

2.10.1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Bankacılığın Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu’nda bankacılık sistemi, esasen 19. yüzyılda gelişmeye başlamış bir alan olarak dikkat çekmektedir (Uluyol, 2019: 3). Modern finans kuruluşlarının ortaya çıkmasından önce, Osmanlı’da Vakf-ı Nükud adı verilen para vakıfları önemli bir işlev görmekteydi (Bulut, 2017: 17). İslam dininde faiz yasağı bulunması nedeniyle, Osmanlı’da dini değerlere uygun alternatif kredi sistemleri geliştirilmiş ve uygulanmıştır (Pamuk, 2017: 23). Bu durum, modern bankacılık uygulamalarının Osmanlı topraklarında geç gelişmesine neden olmuştur.

19. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti, ekonomik anlamda geri kalmış bir yapıya sahip olduğundan dolayı, bu açığı kapatmak ve çağdaş bir ekonomik sisteme ulaşmak amacıyla bankacılık faaliyetlerine daha fazla ağırlık vermek zorunda kalmıştır (Sümer, 2016: 45). Ticari hayatta, azınlık gruplar olan Ermeniler, Yahudiler ve Rumlar önemli bir role sahip olmuş, bu nedenle bankacılık faaliyetleri de ağırlıklı olarak bu grupların kontrolü altında şekillenmiştir (Apak ve Tay, 2012: 2). Türk nüfusun yönetici pozisyonunda bulunmaması ve dini sınırlamalar nedeniyle, bankacılık işlemleri daha çok gayrimüslim gruplar tarafından yönlendirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin batıyla artan ticari ve ekonomik ilişkileri, ekonominin parasallaşmasını hızlandırmış ve giderek karmaşıklaşan ticari işlemlerin yönetimi için yeni finansal araçlara duyulan ihtiyaç artmıştır. Galata Bankerleri, bu dönemde finansal ihtiyaçları karşılamada etkin bir rol üstlenmiş olsa da, zamanla artan taleplere yanıt vermekte yetersiz kalmıştır. Osmanlı mali sisteminin önemli bir unsuru olan bu bankerler, devlete borç sağlama, senet iskonto işlemleri ve alacak tahsilatı gibi görevler üstlenmiştir. Ancak, 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, modern bankacılık faaliyetlerinin başlaması gerekliliği belirgin hale gelmiştir.

Osmanlı ekonomisinin dünya ekonomisiyle entegrasyonu arttıkça, modern bir banka kurma girişimleri hız kazanmıştır. Galata Bankerleri tarafından kurulan Bank-ı Dersaadet bu girişimlerden biri olmuş, ancak finansman eksiklikleri nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Türkiye'de modern bankacılığın başlangıcı sayılan Osmanlı Bankası (Bank-ı Osmani), 1856 yılında kurulmuş ve uzun vadeli bir yapı kazanmıştır (Toprak, 2010: 36).

Osmanlı Bankası'nın kuruluş amacı, para biriminin istikrarını sağlamak, döviz kurlarını dengelemek ve mali reformlara destek vermek olmuştur. Ancak, sağlam bir ekonomi için yalnızca para reformlarının yeterli olmadığı, etkin bir banka sistemine de ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nde yabancı girişimcilerin banka kurma çabaları ilk etapta başarısızlıkla sonuçlanmış, 1847'de kurulan Bank-ı Dersaadet gibi girişimler kısa ömürlü olmuştur. Buna karşın, İngiliz sermayesiyle kurulan Osmanlı Bankası daha sağlam temeller üzerine inşa edilmiş ve 2001 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür (Keskin vd., 2008: 1; Yetiz, 2016: 110).

Tarım sektörüne kredi sağlamak amacıyla 1863 yılında Memleket Sandıkları kurulmuş, ancak çeşitli sorunlar nedeniyle bu sandıklar daha sonra Menafi Sandıkları olarak yeniden düzenlenmiştir (Kazgan, 1997: 144). Bu alandaki eksiklikleri gidermek amacıyla 1888 yılında Ziraat Bankası kurulmuş ve tarım sektörüne finansal destek sağlama görevini üstlenmiştir. 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ulusal bankacılık girişimleri yoğunlaşmış olsa da, güçlü yabancı bankalarla rekabet etmek oldukça zor olmuştur (Kaya & Kanadalı, 2020: 133).

Cumhuriyet'in ilanından sonra Osmanlı döneminden miras kalan 38 yabancı bankanın yalnızca 13'ü faaliyetlerini sürdürebilmiştir. 1923 yılı itibarıyla Türkiye'de 18 yerli ve 13 yabancı banka faaliyet göstermektedir. 1930 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kurulmuş ve 1931'de aktif olarak hizmet vermeye başlamıştır. Aynı dönemde altı yeni yabancı banka Türkiye'de şube açmıştır (Uluyol, 2019: 75).

1929 yılında yaşanan Büyük Buhran, bankacılık sektörünü derinden etkilemiş ve birçok bankanın faaliyetlerini durdurmasına yol açmıştır. 1932 yılında ülkedeki banka sayısı 60 iken, bu sayı 1945 yılına gelindiğinde 40'a düşmüştür. Bu dönemde Türkiye, devletçilik politikasını benimseyerek Sümerbank, Etibank ve Türkiye Halk Bankası gibi önemli kamu bankalarının kurulmasını sağlamıştır (Uluyol, 2019: 76).

2.10.2. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)

Cumhuriyet öncesi dönemde Türkiye'de gerçek anlamda bir bankacılık sisteminden söz etmek mümkün olmamaktadır. Bu dönemde bankacılık faaliyetleri ağırlıklı olarak yabancı bankaların kontrolü altında gerçekleşmiş ve yerli bankacılık sisteminin gelişimi oldukça sınırlı kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, pek çok alanda olduğu gibi bankacılık sektöründe de olumlu değişim ve ilerlemeler kaydedilmiştir. Osmanlı döneminde ağırlıklı olarak yabancı sermaye ile yürütülen bankacılık faaliyetlerinden edinilen tecrübeler sonucunda, bankaların milli nitelikte olması gerektiği fikri ön plana çıkmıştır (Tecer, 2006: 14). Cumhuriyetin ilanı sonrasında kamu sermayesi ve kamu ortaklığıyla birçok banka kurulmuş ve bu bankaların kurulmasında hükümetin destekleyici bir rol üstlenmesi gerektiği önemle vurgulanmıştır (Narin vd., 2023: 364).

1923 yılına gelindiğinde Türkiye ekonomisi, Osmanlı'dan miras kalan birkaç askeri fabrika ile yabancıların denetimindeki maden ve altyapı yatırımları gibi sınırlı ekonomik faaliyetlerden oluşmaktadır (Özçelik & Tuncer, 2007: 397). Bu dönemde kişi başına düşen milli gelir, Batı Avrupa ülkelerinin yaklaşık dörtte biri düzeyindedir (Bozdemir, 2007: 13). Osmanlı'dan devralınan yıpranmış ekonomik sistem nedeniyle, Türkiye'nin ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı bir yapı sergilemektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra, yabancı bankalar ile ulusal bankalar büyüklük açısından benzer seviyelere ulaşmış olmasına rağmen, bankacılık sistemi genel olarak yabancı sermayenin etkisi altında kalmıştır. Bu durum, milli bankacılığın geliştirilmesine yönelik çabalara hız kazandırmıştır (Kaya ve Çöllü, 2020: 12). Bu doğrultuda ilk hedeflerden biri olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının kurulması planlanmıştır. Devam eden süreçte devlet destekli bankaların açılması için de çalışmalar yürütülmüştür (Öcal, 2002: 68).

II. Meşrutiyet ile Cumhuriyet'in ilanı arasında, on biri İstanbul'da, on üçü Anadolu'da olmak üzere toplam yirmi dört milli banka kurulmuş, ancak bu bankaların yalnızca on dördü Cumhuriyet döneminde faaliyetlerine devam edebilmiştir (Yazarkan, 2008: 5). 17 Şubat 1923 tarihinde gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde, tüccar, sanayici, çiftçi ve işçi temsilcilerinin katılımıyla ekonominin genel yönü belirlenmiştir (Bedir, 2023: 190). Kongre'de ulusal bankaların kurulması ve geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuş, özel sektörün güçlü bankalar oluşturmak için yeterli kaynaklara sahip olmadığı ve bu nedenle devletin destekleyici bir rol üstlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu kapsamda, ilk ulusal banka olan Ziraat Bankası, 1888 yılında tarımsal kredilendirmeyi sağlamak amacıyla kurulmuş ve 1924 yılında sermayesi artırılarak anonim şirket statüsüne dönüştürülmüştür. Aynı zamanda tarımsal kredi verme görevinin yanı sıra genel bankacılık faaliyetlerini yürütme yetkisi de tanınmıştır (Demirel, 2017: 62) İş Bankası, 1924 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda ticaret ve sanayi kredisi sağlayacak karma bir banka olarak kurulmuştur. Bu banka, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde ulusal nitelikli bir ticaret bankası olarak faaliyet göstermektedir. Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası ise 1925 yılında kalkınma bankası olarak kurulmuş, ancak yeterli kaynak

sağlayamaması nedeniyle 1933 yılında Sümerbank'a devredilmiştir (Türkiye Bankalar Birliği, 2008: 3).

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, Türkiye'de sermaye yetersizliğine neden olmuş ve bu durum, özel sermayenin kalkınma için yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Bu nedenle 1930'lu yılların başında devletçilik ilkesi benimsenmiş, mahalli bankaların sayısı artırılmış ve Merkez Bankası kurulmuştur (Aydemir ve Kaya, 2007: 56). 11 Haziran 1930 tarihinde çıkarılan 1715 sayılı kanun ile 15 milyon Türk lirası sermaye ile anonim bir şirket olarak kurulan Merkez Bankası, para basma, paranın değerini koruma ve ekonominin likiditesini sağlama görevlerini üstlenmektedir (Yapıcı, 2023: 166). Banka, kısa süre içinde görev alanını genişleterek kamu finansmanını düzenleme ve para politikalarını yönetme yetkilerini de üstlenmiştir (Korukçu, 1998: 30).

1929 ekonomik krizinin ardından tarım ve imalat sektörlerindeki sorunlar nedeniyle devlet müdahaleleri önem kazanmış ve bu dönemde büyük devlet bankalarının kurulması ön plana çıkmıştır (Parasız, 2005: 104). Bu gelişmeler sonucunda, Türkiye ekonomisinin modernleşme süreci bankacılık alanında atılan adımlarla desteklenmektedir.

2.10.3. Kamu Bankaları Dönemi (1933-1944)

Cumhuriyet döneminde, devletin ekonomik müdahaleleri artarak güçlenmiş ve Keynesçi yaklaşımın etkisi giderek belirginleşmiştir. Devlet, sanayi sektörüne yönelik olarak birinci ve ikinci yatırım planlarını hazırlamıştır (Kılıç, 2020: 10). 1934 yılında uygulamaya konulan Birinci Sanayi Planı ile devlet, doğrudan sermaye yatırımları yaparak veya bu yatırımların öncüsü olarak kamu bankalarını aktif bir şekilde kullanmıştır. 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin Bankası, 1932'de Sanayi ve Kredi Bankası'na dönüşerek, denetimindeki fabrikalar Sanayi Ofisi'ne bağlanmıştır. Özel kanunlarla kurulan devlet bankalarının isimleri ise şu şekildedir: Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası (İller Bankası) (1933), Etibank (1935), Denizbank (1938), Türkiye Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938) (Parasız, 2005: 104). Bu bankalar, devletçilik ilkesine uygun olarak, sanayi sektöründe hizmet verecek işletmelerin kurulmasını desteklemek ve finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuştur. 1933'te Sümerbank, sanayi üretimi yapan işletmeleri desteklemek için;

1933'te Belediyeler Bankası (İller Bankası), belediyelerin kredi ve teknik destek ihtiyaçlarını karşılamak için; 1935'te Etibank, sanayi ve madencilik sektörlerinde faaliyet göstermek amacıyla; 1937'de Denizbank, deniz yolu işletmeleri için ve 1938'de Halk Bankası ile Halk Sandıkları, küçük esnaf ve sanatkarları desteklemek için kurulmuştur (Demirel, 2017: 62).

Dünya Ekonomik Krizi, tarım sektöründe gelirlerin düşmesine ve ticari faaliyetlerin azalmasına yol açmıştır. 1930'lu yıllar, Türkiye'deki tek şubeli yerel bankaların çoğunun kapanmasıyla tanınan yıllar olmuştur (Türkiye Bankalar Birliği, 2008: 5). 1933-1944 yılları arasında, özel sektörün karşılayamadığı ancak sanayileşme için gerekli olan yatırımlar devlet tarafından finanse edilmiş ve bu yatırımlar, zorlu bütçe koşulları ve bazı mecburi tasarruflarla gerçekleştirilmiştir (Coşkun, 2012: 13). Bu dönemde, özellikle İkinci Dünya Savaşı nedeniyle artan savunma harcamaları ve devlet işletmelerinin finansman ihtiyaçları, kamu bankalarının görev alanlarını genişletmiştir (Yazarkan, 2008: 8). 1945-1959 yılları arasında, özel sektörü destekleyerek ekonomik kalkınmayı hızlandırmayı amaçlayan politikalar, devletçiliğin yerini almış ve iktisadi devletçilik uygulamaları hız kazanmıştır (Keskin vd., 2008: 5).

2.10.4. Özel Bankalar Dönemi (1945-1960)

1945-1959 yılları arasında, ülkedeki nüfus artışı, şehirlerin büyümesi, yatırımların artması, milli gelirin yükselmesi ve sanayi sektörünün milli gelirdeki payının artması gibi faktörler, para ve kredi ihtiyacını önemli ölçüde artırmıştır (Korukçu, 1998: 7). 1933-1944 yılları arasında, sanayileşme için kritik öneme sahip olan ancak özel sektör tarafından karşılanamayan yatırımlar, devletin müdahalesiyle gerçekleştirilmiş ve bu yatırımların finansmanı, bütçe kısıtlamaları ve zorunlu tasarruflarla sağlanmıştır (Coşkun, 2012: 13). Kamu bankalarının yerini özel bankaların sanayileşmeye katkı sağlama stratejisi almış ve böylelikle özel bankalar daha fazla önem kazanmıştır (Arabacı, 2018: 29). 1945-1959 yılları arasında ekonomik kalkınmayı hızlandırma politikası, sanayileşme stratejisi olarak benimsenen iktisadi devletçiliğin yerini almıştır (Keskin vd., 2008: 5).

Bu dönemdeki politika değişikliklerinin temel nedenleri arasında, savaş yıllarında yaşanan yüksek enflasyon, spekülasyon nedeniyle ortaya çıkan güçlü özel sektör ve 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti'nin iktisadi liberalizmi benimsemesi yer almaktadır. 1950 sonrasında, yeni özel bankaların kurulmasıyla bu değişim daha da belirginleşmiştir (Yardımcı, 2006: 20). 1945-1959 yılları arasında, yatırımların artması, modern işletmelerin kurulması, milli gelirin ve nüfusun hızla artması, illerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirde daha büyük bir pay almaya başlaması gibi gelişmeler, ekonominin kredi ve para ihtiyacını artırmıştır (Yetiz, 2016: 7).

Bu dönemde kurulan bankalar arasında 1944'te Yapı ve Kredi Bankası, 1946'da Garanti Bankası, 1948'de Akbank ve 1955'te Pamukbank yer almaktadır (Kırbaşı ve Güzveli, 55). 1950 yılında kurulan Sınai Kalkınma Bankası A.Ş., özel sanayi üretiminin artmasına önemli katkılarda bulunmuştur (Coşkun vd., 2012: 9). Türkiye Bankalar Birliği, 1958 yılında haksız rekabeti engellemek ve bankalar arası dayanışmayı sağlamak amacıyla kurulmuştur (Yazarkan, 2008: 10). II. Dünya Savaşı sırasında artan kamu harcamaları, azalan ithalat ve ihracat ile Türk parasının 1946 yılında devalüe edilmesi, bu dönemdeki politika değişikliklerinin önemli sebepleri arasında sayılmaktadır (Yardımcı, 2006: 20).

1950-1960 yılları arasında Türkiye ekonomisi kararsız bir büyüme dönemi yaşamıştır. 1954 yılından sonra, üretimde azalma, dış ticaretteki daralma ve enflasyon, krize yol açan faktörler olmuştur (Kaya ve Çöllü, 2020: 16). 1958 yılında uygulamaya konulan kararlılık önlemleri ise ekonomi üzerinde başarısız sonuçlar doğurmuştur. Ekonomik istikrarı sağlamak veya krizi aşmak için tercih edilen seçeneklerden biri, sermaye kullanımını piyasa koşullarına bırakmak, diğeri ise planlı ve programlı sermaye kullanımına geçmek olmuştur. İç ve dış faktörler, ikinci seçeneğin tercih edilmesine neden olmuştur (Coşkun vd., 2012: 12).

1958 yılı itibarıyla, bankacılık sektörünün gelişmesini sağlamak ve bankalar arasında dayanışma oluşturmak amacıyla Türkiye Bankalar Birliği kurulmuştur. 7129 sayılı yeni Bankalar Kanunu, dönemin ekonomik politikaları doğrultusunda düzenlenmiştir. Bu yasa ile birlikte devlet, bankaların faaliyetlerini serbest hale getirmiştir (Takan & Boyacıoğlu, 2013: 6). Kanunun çıkmasıyla serbest rekabet koşullarına geçiş yapılmış,

özellikle 1961 yılından sonra birçok yerel ve küçük banka tasfiye edilmiştir (Yardımcı, 2006: 21).

2.10.5. Planlı Dönem (1960-1980)

1960 yılında bankacılık sektöründe kamu müdahalesi artmış ve 1963 yılında başlatılan kalkınma planları ile ithal sanayi mallarının yerli üretiminin sağlanması amaçlanmıştır. Bu dönemde izlenen sanayileşme stratejileri, devletin bankacılık sektöründeki etkisini artırmıştır. Bankaların faiz oranları ve komisyonlar gibi faaliyetleri, devletin ithalat politikalarına paralel olarak şekillenmiştir (Korukçu, 1998: 9). Bu dönemin en belirgin özelliği, birçok özel ticaret bankasının holding bankasına dönüşmesidir. Ticaret bankacılığı alanındaki müdahaleler, sektöre yeni girişleri engellemiş ve oligopolistik bir yapının güçlenmesine neden olmuştur. Bölgesel faaliyet gösteren bankalar kapanmış ve mevcut bankaların şube sayıları artmıştır (Ertuğrul & Zaim, 1996: 23).

1960-1980 yılları arasında, kamu iktisadi teşebbüsleri ve özel sektör aracılığıyla kalkınma planlarına dahil edilen yatırımlar gerçekleştirilmiş ve aynı zamanda ithal sanayi ürünlerinin yerli üretimi hedeflenmiştir (Yazarkan, 2008: 11). Planlı döneme bakıldığında, 1964 yılında Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası ve 1974 yılında Arap ve Türk Bankası kurulan ticaret bankaları arasında yer alırken; kalkınma bankaları ise Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası (1962), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Devlet Yatırım Bankası (1964), Türkiye Maden Bankası (1968) ve Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (1976) olarak sıralanabilir. Bu dönemde Türk bankacılığının yabancı ortaklıkla dışa açılmasının örnekleri arasında Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası ve Arap-Türk Bankası bulunmaktadır (Bozdemir, 2007: 18).

1960-1980 döneminde özel ticaret bankalarının çoğunun holding bankalarına dönüşmesi, ticaret bankacılığı politikalarının sisteme yeni girişleri engellemesi ve oligopolistik yapıyı pekiştirmesi, bankacılık sektöründe önemli etkiler yaratmıştır. Bu politikalardan dolayı bölgesel bankalar kapanırken, mevcut bankaların şube sayıları hızla artırılmıştır. Kalkınma planlarında şube sayısının artırılmasına eleştiriler olsa da, yeni şube açılmasına izin verilmiş ve bunun tersi bir durum yaşanmıştır (Yardımcı, 2006: 22). Devlet, büyük sanayi veya ticaret sermayesi gruplarının bankaların önemli

bir kısmına sahip olmalarını teşvik etmiş ve bu dönemde holding bankacılığı, özel sektör yatırımlarını hızlandıracağı umuduyla desteklenmiştir (Kırbaşı ve Güzveli: 57). 1963-1967 yılları arasında, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında, kredilerle ilgili sorunlar ele alınmış ve kredi politikalarının, enflasyona neden olmadan verimli ve dengeli bir şekilde dağılması gerektiği vurgulanmıştır. 1968-1972 yılları arasındaki İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, özel yatırım bankalarının kurulmasına ve mevduat ile kredi sigortalarına dikkat çekmiştir. Ayrıca, kredilerin sektörlere aktarılması için faiz değişiklikleri gibi teşvik edici önlemler alınması planlanmıştır. 1973-1977 dönemi Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, tasarrufların üretken sektörler aktarılması gerektiğini vurgulamış ve sanayi yatırımlarına dönüşemeyen tasarruflar ile örgütlenmemiş sermaye piyasası, bankacılıkta yapısal değişiklik gerekliliğini ortaya koymuştur (Kaya ve Çöllü, 2020: 17).

Ekonomik ve siyasal bunalımın ardından, kalkınma planları aracılığıyla ekonomiye yön verme dönemi başlamıştır. Bu dönemde, iktisadi ve toplumsal ilerleme sağlanması hedeflenmiş ancak ekonomik planlamaların, önceki dönemlerden daha ağır bir bunalıma yol açtığı görülmüştür. 1970'li yılların ortalarına gelindiğinde, ekonomide önemli kriz belirtileri ortaya çıkmış ve 1978-1979 yıllarında bu kriz daha da derinleşmiştir (Coşkun, 2012: 14).

1970'li yılların sonlarına doğru, ödemeler dengesi sorunları nedeniyle sanayinin döviz ihtiyacını karşılayabilecek yeni bir sanayileşme stratejisinin benimsenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. 1980 yılında, ithal ikameci sanayileşme stratejisi terk edilerek, piyasa ekonomisine dayalı, dışa açılmayı ve dış satıma yönelik üretimi temel alan yeni bir kalkınma politikası benimsenmiştir (Keskin vd., 2008: 14).

2.10.6. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980 Sonrası)

1980'li yıllarda Türk bankacılık sektörü, önceki yıllardan farklı koşullar altında faaliyet göstermeye başlamıştır. 1980 sonrası dönemde bankacılık sektöründe köklü değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle, 1 Temmuz 1980 itibarıyla faiz oranlarının serbest bırakılması sonucu mevduat ve kredi faiz oranlarında hızlı bir artış gözlemlenmiştir. Aynı dönemde, banker kuruluşlarının sayısının artması ve yüksek getiri vaadiyle para

toplayan bu kuruluşların etkisiyle bankalar da benzer bir tutum sergilemeye başlamıştır (Parasız, 2005: 105).

1980 sonrası dönemde uygulamaya konulan liberal politikalarla Türk mali sistem yapısı önemli oranda değişmiş ve dinamiklik kazanmıştır. Bu değişim, selektif kredi politikalarının terk edilmesi, faiz serbestisi, yabancı bankaların Türkiye'de faaliyet göstermesinin sağlanması, döviz kurlarına müdahale edilmemesi, döviz bulundurma yetkisinin bankalara verilmesi gibi pek çok önemli uygulama ile ivme kazanmıştır. Ayrıca, uluslararası standartlara uyum sağlamak amacıyla yapılan düzenlemeler de sektörde gelişmeye katkı sağlamıştır (Yazarkan, 2008: 13).

Türk bankacılığında 1980 sonrası dönemin en önemli özelliklerinden biri, serbestleşme ve dışa açılmanın ön planda olmasıdır. 1985 yılında yürürlüğe giren 3182 sayılı Bankalar Kanunu, tasarrufları koruyarak ekonomik kalkınmayı desteklemeyi amaçlayan düzenlemeler getirmiştir. Bu dönemde, uluslararası denetim ve gözetim sistemleri devreye alınmış, banka denetimleri ve bilanço dışı denetim uygulamaları uygulanmıştır. Ayrıca, döviz işlemleri serbest bırakılmış ve Türkiye'deki döviz piyasası 1988'de kurulmuştur. 1989'dan itibaren döviz işlemleri ve sermaye hareketlerine serbestlik tanınmıştır. 1990 yılı itibariyle Türk Lirası'nın konvertibilitesi ilan edilmiştir (Türkiye Bankalar Birliği, 2008: 14).

1982 yılında çıkarılan Sermaye Piyasası Kanunu ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın yeniden faaliyete geçmesiyle, sermaye piyasası araçlarının gelişimi hızlanmıştır. Bu gelişmeler, bankaların fon temininde yeni yollar aramalarına yol açmış ve tasarruf sahiplerinin seçeneklerini arttırmıştır. Bankalar, döviz işlemlerinin serbestleşmesiyle yurtdışından borçlanarak önemli bir fon kaynağı elde etmişlerdir (Parasız, 2005: 105-106).

Ancak 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz, Türk bankacılık sektöründe büyük bir risk ve zarara yol açmıştır. Kriz, ülke ekonomisinin yapısal dengesizlikleri ve sürdürülemez bütçe açıklarının bir sonucu olarak, spekülatif ataklar ve TL'nin devalüe edilmesiyle şekillenmiştir (Yetiz, 2016: 112). 22 Temmuz 1983'te kurulan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF), 1994 krizi sonrasında daha geniş yetkilerle

donatılmış ve bankaların mali yapılarının güçlendirilmesi ve gerektiğinde yeniden yapılandırılması gibi önemli görevler üstlenmiştir.

1999 yılında ekonomik aktivitelerde belirgin bir daralma yaşanmış ve 1990'lı yılların sonlarında finans sektörü, ülke sınırlarını aşarak daha hızlı ve etkili bir yapıya dönüşmüştür. Bu durum, finansal sistemin denetim ve düzenlemelerinden sorumlu kurumların daha uzmanlaşmış ve bağımsız bir şekilde işlev görmeleri gerektiğini ortaya koymuştur. Dünyadaki merkez bankaları ve ilgili bakanlıkların denetim işlevini bağımsız bir kuruma devretme eğiliminden Türkiye de etkilenmiş ve bu doğrultuda 1999 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurulmuştur. BDDK, TMSF'nin temsil ve yönetim yetkilerini Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'ndan devralmıştır. BDDK'nın kuruluşu, Türkiye'deki ikinci büyük finansal krizle çakışmıştır. 1994 yılında 4 banka batarken, 2000'li yılların başındaki ikinci kriz dalgasında batık banka sayısı 25'e çıkmıştır. BDDK, Türk bankacılık sisteminin tüm faaliyet ve işlemlerini denetlemek ve düzenlemek amacıyla 31 Ağustos 2001 tarihinde faaliyete geçmiştir (Koç, 2010: 10).

2000 ve 2001 yıllarındaki bankacılık krizi, birçok büyük ve küçük bankayı olumsuz etkilemiştir. Verilen kredilerin geri ödenmemesi, tasarruf yapmak amacıyla bankaya yatırılan paraların çekilerek evde saklanması, bankaların yeni kredi verme konusunda çekimser kalmasına yol açmıştır. Bu süreçte sistemde faaliyet gösteren bankalar, hayatta kalabilmek için çeşitli önlemler almak zorunda kalmışlardır. Ancak, krizin ardından Türkiye'de faaliyette bulunan banka sayısı 81'den 49'a düşmüş ve yüzbinlerce banka çalışanı işinden ayrılmak zorunda kalmıştır (Kırbaşı ve Güzveli: 64).

Kriz sonrası, Nisan 2001'de Türkiye'deki yapısal sorunları çözmek, enflasyonu kontrol altına almak, finansal sistemi güçlendirmek, kamu borçlarını azaltmak ve bankacılık sistemini sağlamlaştırmak amacıyla "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" başlatılmıştır. Bu program, 2002 yılı başında 2002-2004 dönemi için güncellenmiştir. 2002 yılında enflasyon düşüş eğilimine girmiş ve döviz piyasasına müdahale amacıyla kısa vadeli faiz oranları düşürülmüştür. 2003 yılında ekonomi, oldukça iyi bir performans sergilemiş ve faaliyet gösteren banka sayısı 2002 yılına göre daha da azalarak 50'lere inmiştir. 2004 yılında bankacılık sektörü, iyileşen ekonomik koşullara

paralel olarak verimli bir performans sergilemiş ve bankalara duyulan güven artmıştır (Yetiz, 2016: 113-114).

2002-2007 yıllarını, ekonomi ve bankacılık sektörü açısından yeniden yapılandırma dönemi olarak ele almak mümkündür. Bu dönemde, programın temel ilkelerinin kararlılıkla uygulanması, dünya ekonomisindeki olumlu gelişmeler ve siyasi istikrar, ekonomi ve bankacılık sektöründe önemli düzeyde olumlu gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır (Türkiye Bankalar Birliği, 2008: 20). Bankacılık sektörü 2004 yılında ekonomiyle paralel olarak güçlü bir performans göstermiş ve bankalara duyulan güven önemli ölçüde artmıştır.

2005 yılında, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu büyük bir değişiklik getirmiştir. Bu yasa ile Türk mevduat sigortacılığı sistemi ve TMSF için önemli düzenlemeler yapılmış, TMSF'nin yetkileri genişletilmiş ve sigortaya tabi mevduatın kapsamı ile tutarının belirlenmesi TMSF'ye verilmiştir. Ayrıca, gerçek kişilerin katılım bankalarındaki fonları da TMSF güvencesi altına alınmıştır. Küresel finansal kriz 2006-2007 yıllarında ABD'deki konut sektöründe başlamış, 2007-2009 yılları arasında tüm dünyayı etkileyen bir kriz halini almıştır. Kriz, AB ülkeleri ve gelişmiş ekonomileri de önemli ölçüde etkilemiştir. Türkiye, 1994 ve 2001 krizlerinden sonra aldığı düzenlemelerle bu küresel krizden daha az zarar görmüştür. Türk bankacılık sektörü, kamu maliyesinin sağlam yapısı ve önceki krizlerden elde edilen derslerle krizle karşı karşıya kalacak şekilde daha dayanıklı bir yapıya kavuşmuştur (Kurşunluoğlu, 2019: 16-17).

2.11. Etik Bankacılık

Etik kavramı; insan fiil ve davranışlarında ahlak ve gelenek kurallarının bulunması şeklindeki felsefe olarak tanımlanırken; ekonomik-etik de, bireysel eylemin, sosyal tutumların ve sosyo-ekonomik kurumların ekonomideki davranışlarının biçimi olarak ifade edilir (Mermod, 2008: 501). Etik bankacılık ise, sosyal ekonomideki şirketleri, STK'ları, sosyal ve doğal çevrelerine karşı sorumlu davranan şirketleri finanse etmekte uzmanlaşmış bankacılık işletmeleri olarak tanımlanmıştır. Diğer yandan olumlu bir sosyal etkiye sahip olan ekonomik faaliyetleri finanse etmeye çalışan kuruluşlar olarak da kabul edilmektedir.

Son yıllarda, artan sayıda yatırımcı, varlık yöneticisi ve finansal aracı kurum, iş uygulamalarına sürdürülebilirlik ilkelerini dahil etmiştir. Ancak bankacılık sektöründe bu durum daha yavaş ilerlemektedir. Konvansiyonel bankacılık ile etik bankacılık arasında önemli bir fark vardır; bankaların iç denetim birimleri, etik ilkelerin uygulanması konusunda benzer bir denetim gerçekleştirmemektedir. Konvansiyonel bankalarda, kredilerin verildiği bireylerin veya şirketlerin ürettikleri ürünlerin sağlığa zararlı olup olmadığı, çevreye zarar verip vermedikleri ya da silah üretimi gibi doğayı olumsuz etkileyen sektörlerle kredi verilip verilmediği gibi konular göz önünde bulundurulmamaktadır. Buna karşılık etik bankacılıkta ise kredinin kime ve hangi amaçla verildiği büyük bir önem taşımaktadır (Gündoğdu, 2018: 260). Örneğin, Alman bankası Ethikbank, silah üretimi yapan firmalar, nükleer enerji santralleri, fosil yakıt üreten şirketler, genetik mühendislik ile bitki üreten kuruluşlar, çocuk işçi çalıştıran şirketler, hayvan deneyleri yapan firmalar, rüşvet ve yolsuzluk davaları bulunan şirketler ve diğer toplumsal değerlere zarar veren sektörlerle finansman sağlamamaktadır.

Sürdürülebilir bankalar, geleneksel bankalardan daha fazla şekilde, yalnızca finansal değil, aynı zamanda sosyal ve ekolojik hedeflere de hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Bu bankalar, ekolojik tarım, yenilenebilir enerji gibi yeşil sektörlerle ve sosyal girişimlere yatırım yaparak, sermaye toplama ve kullanma sürecinde olumlu bir sosyal ve çevresel etki yaratmayı hedeflemektedirler. Bu tür bankalar genellikle kâr amacı gütmeyen kuruluşlardır ve öncelikleri, sahiplerine finansal fayda sağlamak yerine, topluma ve üyelerine hizmet etmektir. Ancak, bu kuruluşlar geleneksel bankacılıktaki gibi geniş çapta fon toplama imkânına sahip değildir, bu nedenle dış yatırımcılardan ve kamu yardımlarından büyük ölçüde bağımlıdırlar. Bu kurumların yatırım kararları, ekonomik faktörlerin yanı sıra sosyal etkiler tarafından da şekillendirilmektedir (Mikołajczak, 2017: 288).

Son yıllarda yaşanan gelişmeler, bankacılık sektörünün etik değerler ve mevcut bankacılık sisteminin sürdürülebilirliği hakkında çeşitli soruları gündeme getirmiştir. Artan mali düzenlemeler ve ahlaki olmayan uygulamalar, sektörde tepkiye yol açmış ve farklı çözüm yollarına yer verilmiştir. Son otuz yıl içinde, etik yatırım endüstrisinin büyümesi, şirketlerin sosyal ve etik sorumluluklara verdiği önemin bir göstergesidir. Şirketler, etik ve sosyal sorumluluk ilkesine dayalı bir yaklaşım benimseyerek rekabet

avantajı elde edebileceklerini düşünmektedirler (Porter ve Kramer, 2002: 56). Sosyal, çevresel ve ekonomik etkileriyle ilgili etkili iletişim kurarak markalarını güçlendirebilir, kurumsal itibarlarını artırabilir ve nitelikli iş gücünü çekip elde tutabilirler. Mevcut literatür de, etik ve sosyal sorumluluğa bağlı olmanın kârlılık, rekabetçilik ve risk yönetimi açısından daha iyi sonuçlar doğurduğunu öne sürmektedir.

Kooperatif bankacılık modeli, banka şubelerinde sağlanan doğrudan, kişiselleştirilmiş müşteri hizmetlerine dayalıyken, etik bankacılık modeli elektronik bankacılık ve az sayıda şubeye dayanmaktadır (Sanchis ve Pascual, 2017: 152). Etik bankacılık, sosyal açıdan sorumlu yatırımı kurumsallaştırmayı amaçlar. Sosyal açıdan sorumlu yatırım, etik ve finansal kriterlere dayanmaktadır. Örneğin; İslami bankacılık, hissedarlar ve ortaklar arasında kâr ve zarar paylaşımı ilkesini takip eder (Khan ve ark., 2017: 419). Buna göre, bu tür yatırımlar sadece finansal koşulları değil, aynı zamanda bu yatırımların alıcıları tarafından fonların kullanımını da dikkate alır. Bu yaklaşım, sorumlu yatırım fonlarının ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu terim bankacılık etiği, etik fonlar, dayanışma yatırımı, sosyal sorumluluk ve etik bankacılığı kapsar.

Etik bankacılık tarafından finanse edilen projeler aşağıdaki ilkelere dayanmaktadır:

- **Eşitlik:** Finanse edilen projeler ve şirketler, organizasyonun tüm üyelerinin aktif katılımını teşvik etmeli ve yöneticilerin maaşları ile çalışanların maaşları arasında küçük farklar olan ücretlendirme sistemleri oluşturulmalıdır.
- **İstihdam edilebilirlik:** Finanse edilen projeler ve şirketler, en büyük dışlanma riski altındaki gruplar için istikrarlı istihdamı ve istihdama erişimi teşvik etmelidir.
- **Çevre:** Finanse edilen projeler, sürdürülebilir büyümeyi garanti etmelidir.
- **İşbirliği:** Finansman, şirket içi işbirliğini (kuruluş ve çalışanları arasında) ve şirket dışı işbirliğini (diğer kuruluşlarla) teşvik eden projeleri ve şirketleri desteklemelidir.
- **Çevreye bağlılık:** Finanse edilen projeler ve şirketler, yerel topluma ve diğerlerine katkıda bulunmalı, topluma yardımcı olacak faaliyetleri desteklemelidir.

- **Yeniden Yatırım (reinvestment):** Finanse edilen projeler, kârlarının bir kısmını topluma yeniden yatırmalıdır.

Etik bankaların yaptığı projeler örnek vermek gerekirse; Birleşik Krallık'taki The Cooperative Bank, müşterilerine dayanıklı tüketim malları alımlarında ev enerjisini derecelendirme teklifinde bulunmakta ve burada amaç, bir mülkün enerji açısından ne kadar verimli olduğunu ve nasıl iyileştirmeler yapılacağını daha iyi anlamalarını sağlamaktır. Ayrıca, bankanın ipoteklerinde karbonu dengeleme özellikleri yer almaktadır. Yani, bir müşterinin ipotek sahibi olduğu her yıl, banka tipik bir hane halkının enerji tüketiminden kaynaklanan karbondioksit emisyonlarının beşte birini azaltmıştır. Yine 2003 yılında bu para, yerel halkı enerji verimliliği sağlayan sobalar üretmek için eğiten bir Bangladeş projesinde, mikro hidro-elektrik üretimini destekleyen bir Bulgaristan projesinde ve Uganda'daki yeniden ağaçlandırma projesinde kullanılmıştır (Goyal ve Joshi, 2015: 11).

Sürdürülebilir bankacılık ile ilgili zaman zaman farklı görüşler ve tartışmalar ortaya çıkmaktadır. Sosyal girişimcilerin güdeleri ve tutkuları oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahip olarak kabul edilmektedir. Sosyal refah yaratma isteği, büyük bir dönüşüm beklentisiyle ve hatta derin eşitsizliklerin mevcut olduğu bir toplumda yeni bir denge kurma arzusuyla şekillenmektedir (Dees, 1998: 55). Baker ve Nelson (2005: 330) ise, bazen önemli finansal araçlarla birlikte yapılan reformların, bu eylemleri zorlu hale getirebileceğini öngörmüşlerdir. Ayrıca sosyal girişimcilerin, gerçekleştirdikleri eylemleri desteklemek veya bu eylemlere onay almak amacıyla başkalarını manipüle etmeye ya da baskı yapmaya yönelmeleri mümkün olabilmektedir. Bu girişimcilerin katkıları, toplumsal refahı artırmak veya yoksulluğu azaltmak gibi olumlu etkiler yaratsa da, manipülasyonun doğru bir davranış olarak kabul edilmemesi gerektiği ifade edilmektedir.

Etik bankacılıkla ilgili bir diğer husus ise, etik finans sektöründeki birçok kurumun her birinin üzerinde çalıştığı ilkeler arasında önemli derecede bir örtüşme olmasına rağmen, bugüne kadar etik bankacılık sektörü İslami finans sektörüyle tam olarak ilgilenmemiştir. 1-2 Eylül 2015'te İskoçya'nın Edinburgh kentinde düzenlenen son Küresel Etik Finans Forumu (Global Ethical Finance Forum), bu sektörler arasında bir diyalog başlatma gereğini ortaya koyan ilk adımdır. Bu forumda, iki sektörü aynı

paydada bir araya getirmenin ne kadar önemli olduğu ve doğru entegrasyondan çok uzakta bulunduğu gerçeğiyle yüzleşilmiştir (Goud, 2015: 2). Yine de bu forumdaki en iyi kazanım, etik finans ve İşlami finans aynı çatı altında bir araya geldiklerinde ortak fırsatlar ve ortak zorluklar hakkında tartışacak çok konuları olduğudur. Bu alandaki önemli konulardan biri, hem çevresel, sosyal ve yönetişim (ESG) hususları, hem de İşlami sektörde kaldıraçla ilgili endişe içeren yatırım fonları için fırsatlar değerlendirilmiştir.

2.11.1. Etik Bankacılık'ın Ortaya ıkışı

Ekonomik dűřünce, etiğin kardeşi olarak doğmuş olmasına rağmen, birbirlerinden ayrı gelişmişlerdir. Sanayileřme ve modern iktisadın mühendislik yaklaşımına artan öneminin bir sonucu olarak aralarında bir boşluk oluşmuştur (Sen, 2000: 23). Tüketici tercihlerini mikro düzeyde veya ekonomik politikayı makro düzeyde açıklayan modellerin geçmişte bu kadar hızlı gelişmesinin nedeni, nicel ekonomik olgulara uygulanan mühendisliktir.

Ekonomi, bir sosyal bilim olarak, karmaşık ve çoğu zaman gizli insan davranışları ve ilişkileriyle dolu olan gerçeklikle ilgilenmektedir. Bu nedenle, yalnızca mühendislik yöntemlerinin düzgün bir şekilde uygulanması değer, aynı zamanda ekonomik varsayımların da sürekli olarak gözden geçirilmesi önemlidir. Aksi takdirde, “gömölme” (Polanyi, 2001: 44) olarak adlandırılan sorunla karşılaşılabilir; yani ekonomik eylemler, diğer insan faaliyetlerinden bağımsız şekilde ele alınabilir.

Bazen kişisel çıkar ile etik değerlendirmelerin ilişkisiz olduğu ve hatta tüm ekonomik faaliyetlerin etik dışı olduğu iddia edilse de, ekonomik kararlar genellikle başka gerçekliklerden tamamen kopuk değerdir. Duygular, iktisatta yeni bir kavram olmayıp, aslında Adam Smith'in modern iktisadi dűřüncesinin temellerinde yer almaktadır. İnsani değerler ve duygular, beklenmedik kararları açıklamak için potansiyel sunarak, ekonomik girdilerde ve çıktılarda daha fazla bilginin dikkate alınmasını sağlar ve sonunda etik değerlendirmeler yapılmasına olanak tanır (Halamka, 2014: 3). Adam Smith'in, kişisel çıkarı ekonomik eylemin tek temeli olarak sunduğu yaklaşımda, aslında bağlamından kopmuş bir karmaşıklık söz konusudur. Smith'in belirttiği gibi, her birey doğasında empati gücüne sahiptir. Bu nedenle, kiři, kendi çıkarlarını

düşünürken, hem kendisinin hem de başkalarının iyiliğini de önemseme eğilimindedir (Smith, 2000: 21).

Etik bankacılık tartışmaları çok yeni gibi görünürken, dünyada etik bankacılığın ilk örnekleri 1462'de Avrupa'da "Montes de Piedad"a kadar uzanır. 18. yüzyılın ikinci yarısında bu kuruluşlardan kredi birlikleri ve tasarruf bankaları şeklinde tasarruf kurumları ortaya çıkmıştır. 1976'da ilk etik banka olan Grameen Bank (Yunus, 2004: 4077) Bangladeş'te kuruldu. Bu banka ve diğer benzer işletmeler, mikro-kredi aracılığıyla yoksulların temel ihtiyaçlarını karşılamak için kendi emeklerini ve yaratıcılıklarını kullanmalarına yardımcı olmada etkili olmuşlardır. Yunus, etik bankacılık için küresel bir ölçüt oluşturmuş ve buna benzer kuruluşlar dünya çapında ortaya çıkmıştır. Benzeri etik bankalar dünyadaki dikkate değer örneklerdir: Hindistan'da Sewa Bank, Fransa'da Caisse Solidaire ve Chicago'da South Shore. Hollanda'da 1980'de Triodos Bank, Avrupa'da etik bankacılığın öncüsü olmuştur. İspanya'da ise, Etik ve Ekolojik Bankacılık Birliği (Association for Ethical and Ecological Banking-ABSE) adlı alternatif bir banka yaratmaya yönelik erken girişimler çeşitli nedenlerle başarısız olurken ardından 1990'da etik bankacılığı geliştirmeye ilgi yeniden ortaya çıkmıştır. Daha sonra 2003 yılında Güven Projesi (Trust Project), İspanya'daki ilk sosyal bankayı başlatmak için Triodos Bank ile bir anlaşmaya varmış ve bu nedenle 2003 yılı İspanya'da etik bankacılığın doğuşu olarak düşünülmüştür.

2.11.2. Etik Bankacılık'ın Temel İlkeleri

Etik bankacılığın amaçları, ekonomik faydaların ötesine geçerek insanları, dünyayı ve kârı içeren üçlü sonuç açısından sosyal hedefleri kapsamaktadır (San-Jose ve ark., 2011: 151). Etik bankalar, paydaşlarına paranın nereye ödünç verildiği konusunda yüksek düzeyde şeffaflık ve daha ayrıntılı bilgi sağlar. Bankalar ile paydaşları arasındaki ilişki, bankalardan etik davranış talep edenle oluşan güvene dayandığından, bankalar dürüstlük, sorumluluk ve yakınlık açısından görev üstlenmelidir. Bu anlamda San-Jose ve arkadaşları, aşağıdaki üç sorumluluk düzeyini belirlemiştir.

- **Dürüstlük** - bankalar, yoksulluk, etnik köken veya bağlılıklar nedeniyle bireyleri veya grupları dışlayarak münhasırlık üzerine işlememelidir.

- **Sorumluluk** - bankalar, davranışlarının sosyal ve ekonomik sonuçlarından sorumlu olmalıdır.
- **Yakınlık** - bankalar yatırımlarda olumlu kriterler benimsemelidir.

Bankaların etik banka olabilmesi için, öncelikle varlıklarını pozitif sosyal katma değeri olan ve küresel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gereken projelere yerleştirmeleri gerekmektedir. Etik bankalar, verdikleri kredinin türü, projenin amacı ve yaptıkları yatırımların diğer özellikleri hakkında kapsamlı bir şekilde bilgi verirler. Ayrıca, etik bankaların paralarını sosyal katma değeri olan pozitif projelere yatırırken ve bu bilgileri kamuya açıklarken her türlü çabayı göstermeleri de önemlidir.

Etkili ve sorumlu izleme sistemleri, bankaların ana sözleşmesi ve mali raporları üzerinde odaklanarak, bankacılık uygulamalarındaki yeniliklerin düzenli bir şekilde takip edilmesini sağlar. Örneğin, İslami bankalar, Şeriat Denetleme Kurulları tarafından dış denetimden geçirilir ve bu kurullar, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) faaliyetlerini denetleme yetkisine sahiptir. KSS faaliyetlerinin raporlanması, etkin izleme açısından önemli bir unsurdur. Özellikle gelişmekte olan ekonomilerde, yüksek yolsuzluk oranları bulunan bölgelerde, banka paydaşlarını etkileyen etkin bir risk yönetimi sağlamak için bankacılık sektörünün daha etik değerlendirmelerle ilerlemesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Materyalist bir bakış açısının ticari işlemlerde sorumsuz davranışlara ve etik değerlere duyarsızlığa yol açtığı tarihsel olarak gözlemlenmiştir. İş dünyasında etik, doğası gereği ahlaki bir ekonomiyi zorunlu kılar ve bankaların bu hedefleri gerçekleştirmesi beklenmektedir (Dorasamy, 2013: 779).

Kriz dönemlerinde banka iflasları, ekonomik kayıplara ve kaynak israfına neden olarak toplum üzerinde ciddi ve yıkıcı etkilere yol açmaktadır. Krizler sırasında bankalar, ekonomiye daha fazla katkı sağlanabilecek kısıtlı kaynakları kullanma durumunda kalmaktadırlar. Bankaların sağlıklı bir şekilde varlık gösterebilmeleri için kâr elde etmeleri gerekirken, aynı zamanda sürdürülebilir ve istikrarlı bir ekonomi için de kâr gereklidir. Bankaların kârlarının sürdürülebilirliği büyük önem taşır. Bankaların tasfiyesi yalnızca toplumsal sıkıntılara yol açmakla kalmaz, halkın güvenini de zedeler. Bu yüzden bankalardan, ekonomik, yasal ve etik sorumluluklarının dışında, yasaların öngörmediği sosyal faaliyetlerde de bulunmaları beklenmektedir.

Gelişmiş ülkelerin yanı sıra, özellikle gelişmekte olan ülkelerde bankalar gibi kurumlar arasında çevre bilincinin gelişimi henüz başlangıç aşamasındadır. Riskten kaçınma teorisi, rasyonel yatırımcıların, potansiyel riskleri azaltmanın bir yolu olarak verimli yatırımlar aradıklarını savunmaktadır. Bu bağlamda, çevresel sicili güvenilir sosyal sorumlu bir kurum seçilerek, yatırımcılar için risk azaltma sağlanabilir. Bankalar çevresel itibarlarını inşa etmek için daha fazla yatırım yaparlarsa, daha fazla yatırımcı çekmeleri mümkün olacaktır.

Bankalar, tarım ve imalat gibi sektörlerle kıyasla daha düşük doğrudan çevresel etkilere sahiptir. Ancak, bankaların çevreye zarar veren faaliyetleri kolaylaştırıcı rolü göz önünde bulundurulduğunda, politika ve uygulamalarında çevre dostu unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Bankalar, kredi verme ve yatırım politikalarının çevreye zarar veren faaliyetlere olanak tanımamasını sağlamakla yükümlüdürler. Tüm bu ilkeler ve değerler Türkiye bankacılık sisteminde de etik ilkeler adı altında takip edilmektedir. Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayınlanan

Türkiye Bankacılık Etik İlkeleri şöyle sınıflandırılabilir; (Bankacılık Etik İlkeleri, 2014)

- a) **Dürüstlük;** “faaliyetlerini yerine getirirken müşterileri, çalışanları, hissedarları, grup şirketleri ve diğer banka, kurum ve kuruluşlar ile olan ilişkilerinde dürüstlük ilkesine bağlı kalırlar.”
- b) **Tarafsızlık;** “İnsana saygının başarının temeli olması, ilkesinden hareketle gerek çalışanları gerekse müşterileri arasında ayırım gözetmez, önyargılı davranışlardan kaçınırlar. Hizmet sunarken ulus, din, finansal ve toplumsal statü, cinsiyet gibi farklılıklar gözetmezler.”
- c) **Güvenilirlik;** “Bankalar, tüm hizmet ve işlemlerde, müşterilere karşılıklı güven anlayışı içerisinde açık, anlaşılır ve doğru bilgi verirler, müşteri hizmetlerini zamanında ve eksiksiz yerine getirirler.”
- d) **Saydamlık;** “Bankalar, müşterilerini, kendilerine sunulan ürün ve hizmetlere ilişkin hak ve yükümlülükler, yarar ve riskler gibi konularda açık ve net biçimde bilgilendirirler. Bir ürün, hizmet ya da tavsiye vermeden önce, müşterilerini ve müşterilerin finansal kapasitelerini, durumlarını ve ihtiyaçlarını etkili şekilde değerlendirerek bu çerçevede ürün ve hizmet önerirler.”

- e) **Toplumsal Yararın Gözetilmesi ve Çevreye Saygı;** “Bankalar, tüm faaliyetlerinde kârlılık yanında, toplumsal yararın gözetilmesi ve çevreye saygı ilkeleri ışığında sosyal ve kültürel etkinliklere destek sağlamaya özen gösterirler.”
- f) **Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele;** “Bankalar, uluslararası normlar ve ulusal mevzuat hükümleri çerçevesinde, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması, yolsuzluk ve benzeri suçlarla mücadeleyi önemli bir ilke olarak benimseyerek gerek kendi aralarında, gerekse konuyla ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla ve yetkili mercilerle işbirliği yapmaya özen gösterirler. Kendi iç bünyelerinde de bu amaca yönelik gerekli önlemleri alır ve personeli için eğitim programları düzenlerler.”
- g) **Bilgi Suistimali;** “Bankalar, kendilerine ve müşterilerine ait içerden öğrenilen bilgilerin suistimalinin önlenmesi için gerekli her türlü tedbiri alırlar.”

Ayrıca bankalar kendi aralarındaki ilişkilerde; rekabet, ilan ve reklam konularında, bilgi alışverişi ve personel hareketleri, müşteri ile aralarındaki ilişkilerde; müşterileri bilgilendirme, müşteri sırrı, hizmet kalitesi, güvenlik konularında, çalışanları ile ilişkilerinde; işe alma ve kariyer gelişimi, çalışanların genel nitelikleri, mesai saatleri, çalışma ortamı, çalışanların hakları konularında, kamu kurum ve kuruluşları ile ilişkilerinde; hesap verebilirlik, dürüstlük ve saydamlık ilkeleri gibi etik kurallara riayet ederler.

Bugüne kadar bankacılık sektöründeki etik ilkeler ve bankaların denetimi ile ilgili kurallar, bir açıdan kurumsal sorumluluk kapsamında norm koyma zorunluluğundan doğmuşlardır (Mermud, 2008: 516).

2.11.3. Dünyada Faaliyet Gösteren Etik Bankalar ve Uygulamaları

Sürdürülebilir, etik veya sosyal bankacılık sektörüne yönelik araştırmalara dayanan ve dünyada faaliyet gösteren ilişkili kuruluşlar ekte olup, tahminlere göre “reel ekonomide insan ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmış” etik banka sayısı 2000 civarındadır. Bu kapsamlı bir kuruluş listesi olmamakla birlikte öncü kuruluşları kapsamaktadır.

Tablo 2.1. Etik Bankacılıkla İlgili Kuruluşlar

Kuruluşlar	Kısaltılmış Adı	Web Sitesi
Global Alliance for Banking on Values	GABV	www.gabv.org
European Federation of Ethical and Alternative Banks	FEBEA	www.febea.org
International Association of Investors in the Social Economy	INAISE	www.inaise.org
Women's World Banking	WWB	www.womensworldbanking.org
Triodos Investment Management	TIM	www.triodos.com/en/investment-management
responsAbility	resp	www.responsability.com
Aga Khan Fund for Economic Development	AKFED	www.akdn.org/akfed
B Corporation	B Corp	www.bcorporation.net
Accion	Accion	www.accion.org
Access Microfinance Holding	Access	www.accessholding.com
FINCA	FINCA	www.finca.org

BÖLÜM III

İSLAMİ BANKACILIĞIN KATILIM BANKACILIĞINA DÖNÜŞÜMÜ

Paranın bulunmasından önce insanların arasında takas sistemi yer almaktadır. Para ve teknolojinin ilerlemesi ile birlikte küresel anlamda gelişen finansal piyasalar ortaya çıkmıştır. Bankaların temelinde faiz ile işlem yürütme yer almaktadır. Fakat faiz uygulamaları İslam dininde haram sayıldığı için Müslümanlar, bankacılık uygulamalarından faydalanamamaktadır. Bu yüzden yeni bir bankacılık sistemine arayış ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bu bölümünde katılım bankacılığı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Katılım Bankası ve Tarihsel Gelişimi

İslam dininde faiz ile gelir elde etmek haramdır. Bu yüzden Müslümanlar geleneksel bankacılık sistemi içinde yer alamamaktadır. Müslümanların bankacılık sistemi içinde yer alabilmesi için faiz ile ilgili uygulamaların bulunmaması gerekmektedir. Katılım bankalarında faiz uygulaması olmayıp, kazanılan paranın ticari anlamda bir karşılığı bulunmaktadır (Dündar, 2014: 44)

Katılım bankacılığı, İslam dininin kurallarına göre tasarlanmış ve faiz kavramından arındırılmış bir sistem olarak geliştirilmiştir. Bu nedenle, katılım bankaları, geleneksel bankacılıkla kıyaslandığında farklı bir yapıya sahiptir. Katılım bankalarında, katılımcılardan toplanan fonlar ile ticari yatırımlar gerçekleştirilir. Bu yatırımların sonucunda elde edilen kar, katılımcılar arasında belirlenen oranlara göre paylaşılmaktadır. Ancak, her zaman kar elde edilmemekte, bazen zararlar da söz konusu olabilmektedir. Bu durumda, katılımcılar, yatırımlarına oranla zararlarını paylaşmak durumundadır. Bu süreçte banka ve katılımcılar, birlikte ortaklık ilişkisi kurmaktadır. Katılım bankaları, ticari faaliyetlerine başlamadan önce katılımcılara projeler hakkında doğru ve objektif bilgiler sunmaktadır. Katılım bankalarının ticari

faaliyetleri arasında mülkiyet, işletme yönetimi ve ticari işlemler gibi unsurlar yer almaktadır (Coşkun, 2010: 23).

Katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasındaki en temel fark, faiz uygulamasının bulunmamasıdır. Katılım bankaları, Müslüman bireylerin ekonomiye dahil olmalarını sağlamak amacıyla faizsiz işlemler gerçekleştirir. Bu yaklaşım, yeni ticari alanların gelişmesine ve piyasada likiditenin artmasına katkı sağlamaktadır (Parlakyiğit, 2023: 22-23).

İslam dinine göre faiz uygulamaları haram kabul edilmekte olup, geleneksel bankacılığın sürdürülebilirliği bu nedenle zorlaşmıştır. İslam ülkeleri, bu boşluğu doldurmak için katılım bankalarının kurulmasına yönelik altyapı hazırlıklarına başlamıştır. Katılım bankacılığı, faizsiz işlemlerle kazanç sağlama ve bankaların devamlılığını sürdürebilme amacını taşımaktadır. Kısacası, katılım bankalarında para ile para kazanmak mümkün değildir; bankaların elde ettiği gelirlerin bir karşılık taşınması gerekmektedir (Dündar ve Tetik, 2014: 44).

Katılım bankaları, geleneksel bankacılığa alternatif olarak bankacılık sisteminde farklı bir çeşit olarak yer almıştır. Katılım bankacılığının temelleri, Osmanlı dönemindeki para vakıflarına dayanmaktadır. Osmanlı döneminde, Fatih Sultan Mehmet tarafından, yeniçeri ocağının besin gereksinimlerini karşılamak için kasaplara finansman sağlanmıştır. Para vakıfları, faiz uygulamadan 1800'lere kadar faaliyet göstermiştir. 20. yüzyılın ortalarında kurulan Mit Ghamr Tasarruf Bankası, ortaklığa dayalı bir modelle faaliyet göstermiş ancak uzun ömürlü olamamıştır. Ancak bu banka, sonrasında kurulan katılım bankalarına rehberlik etmiş ve sektörde önemli bir yer edinmiştir.

1970'lerdeki petrol krizi sonrası, Kahire'de artan sermaye birikiminin yönlendirilmesi için katılım bankacılığı sistemine ihtiyaç duyulmuştur. 1974 yılında Kahire'de Nasser Social Bank, İslami bankacılık sisteminin önemli bir örneği olarak faaliyete geçmiştir. Bu gelişme, dünya genelinde katılım bankacılığının kurulumuna katkı sağlamıştır. Türkiye'de ise katılım bankacılığı 1980'lere dayanır; Albaraka Türk ve Faisal Finans gibi özel sermayeli kurumlar bu dönemde faaliyet göstermeye başlamıştır. Katılım

bankaları, başlangıçta “Özel Finansal Kuruluşlar” olarak tanımlanmış, 2005 yılında ise katılım bankacılığı unvanını almıştır.

İslam dini gerekliliklerine göre, katılım bankaları faizsiz bir yapı sunar. Bu bankalar, sürdürülebilirliklerini devam ettirebilmek için müşterilerini birer ortak gibi görür ve kar ile zararı birlikte üstlenirler. Katılımcılardan elde edilen fonlar ile kar elde edebilecek yatırımlar yapılır ve bu yatırımlar doğrultusunda katılımcılar sermayelerini geliştirmeyi amaçlarlar. Bu tür işlemler arasında gayrimenkul yatırımları, uluslararası ticaret ve taşınmaz kiralama gibi pek çok faktör yer almaktadır (Aydın, 2006: 23).

İslam dini şartlarına göre faaliyet gösteren katılım bankalarının elde ettiği gelirler faizsiz olmaktadır. Katılım bankaları ve geleneksel bankaları karşılaştırıldığı zaman en büyük etken faiz olarak belirlenmiştir. Katılım bankaları katılımcılardan fon toplayarak elde ettiği sermayelerinden ticari yatırımlarda bulunmaktadır. Bu yatırımları da katılımcılarını ortak göstererek sağlamaktadır. Katılım bankalarının ticari işlemlerden sağladığı kar oranı ticari işlemin sonucunda katılımcılara ulaştırılmaktadır. Fakat her ticari işlemde kar edilmesi garantisi verilmemektedir. Ticari işlemlerden zarar edildiği durumlarda katılımcılar da bankanın belirlediği oranda zarar etmektedir. Bu noktada karın hesaplandığı gibi zararda hesaplanarak katılımcılara dağıtılmaktadır. Katılım bankalarının açıldığı dönemden günümüze kadar kullanıcı sayısının arttığı ve artmaya devam ettiği söylenebilmektedir. Katılım bankacılığı uygulamaları kapsamında katılımcılar bankadan faizsiz borç alabilmektedir. Bu yüzden bankanın gelirlerini uzun süreli yatırımları üzerine sağlamaktadır. Böylece yapılan yatırımların somut mal ve hizmet karşılığı bulunmaktadır (Dündar, 2014: 45).

3.2. Türkiye’de ve Dünya’da Katılım Bankaları

Katılım bankacılığı uygulamaları dünyada 1960’lı yıllardan Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren gelişim göstermiştir. Dünyada İslami Bankacılık ve Faizsiz Bankacılık şeklinde anılmış, Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve Katılım Bankacılığı şeklinde ifade edilmiştir. Çalışmanın devamında katılım bankacılığı Türkiye ve dünya başlıkları altında incelenecektir.

3.2.1. Türkiye’de Katılım Bankaları

Geleneksel bankacılık uygulamalarının toplum içinde yer alması, dindar olarak adlandırılan kesimin ihtiyaçlarına karşılık verememektedir. Bu açıdan bankacılık sektöründe istenilen ve hedeflenen verilere tam olarak ulaşılamamaktadır. Finans sisteminde dinin getirilerini katı bir şekilde uygulayan kesim için yeni bankacılık uygulamalarına dikkat edilmesi gerekmektedir (Aras ve Öztürk, 2011: 168).

Osmanlı döneminde, geleneksel bankaların düzenli bir şekilde faaliyet gösterdiği ve faizle hizmet verdiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde bankaların yanı sıra yerli vakıflar da kurulmuş ve fon akışını sağlamıştır. Ancak, banka ve vakıflar arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Vakıf bankalarındaki mevduatlara faiz uygulanmamaktadır. Bu nedenle vakıfların gelir elde etmesi mümkün olmamaktadır. Fakat vakıflar, bankalar gibi benzer hizmetleri sunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nda, ilk kez 1863 yılında “T.C. Ziraat Bankası” katılım bankacılığı amacıyla kurulmuştur. Bankanın amacı, ekonomide para akışını sağlamaktır. T.C. Ziraat Bankası, kurulduğu günden itibaren aynı isimle faaliyet göstermeye devam etmektedir (Terzi vd., 2019: 168).

Türk Cumhuriyeti tarihinde İslam kelimesinin geçtiği ilk banka “İslam ve Ticaret Bankası” olarak 1913 yılında faaliyete geçmiştir. Zaman içinde bankanın kaynakları azaldığı için “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na Devri” meydana gelmiştir. Türkiye’de sanayi ve endüstri alanında gelişim sağlanabilmesi adına “Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası” 1900’lü yılların sonunda kurulmuştur. Fakat Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası faizsiz sistemde sürdürülebilirliğini devam ettiremeyerek, faizli sisteme geçiş yapmıştır (Türk ve Eroğlu, 2018: 124). Katılım bankacılığının oluşturulması için aşağıda maddelendirilmiş gerekçeler gösterilmektedir (Aras ve Öztürk, 2011: 170; Kalaycı, 2013: 55);

- Toplumun dindar kesiminin faizsiz uygulamalar ile tekrar ekonomiye kazandırılması,
- Türkiye ekonomisi ve İslami usullere göre faaliyet gösteren ülkelerle ticaret ilişkilerinin sağlanması,
- Petrol kaynağı olan ülkelere nakit akışının sağlanması, olarak gösterilmektedir.

Katılım bankacılığı alanında Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bu süreçte ekonominin kalkındırılması amacıyla çeşitli ticaret girişimlerinde teşvikler sağlanmıştır. Katılım bankası faaliyetlerinin bankacılık sektörüne eklenmesi ile birlikte finansal araçlarda yeni bir piyasa meydana gelmiştir. Katılım bankaları kurulduğu günden bu yana faaliyetlerini günümüzde de sürdürmeye devam etmektedir (Özulucan ve Duran, 2009: 90). Türkiye’de katılım bankalarının tarihçesi aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Türkiye’de Faizsiz Bankacılık

Zaman	YURTIÇİ	YURTDIŞI
1985-2005	Özel Finans Kurumları (ÖFK)	İslami Banka
2005-Halen	Katılım Bankacılığı	Faizsiz Bankacılık

Kaynak: Parlakyiğit, 2023.

Tablo 3.1 incelendiğinde 1985 ve 2005 yılları arasında faizsiz bankacılık sistemi Özel Finans Kurumları adı altında anılmaktadır. Fakat yurtdışında özel finans kurumlarının içinde bankacılık ile ilgili bir ibare yer almadığı için bankacılık işlemlerini gerçekleştirme mümkün olmamıştır. Bu yüzden 2005 yılında alınan karar ile birlikte faizsiz bankacılık Katılım Bankacılığı şeklinde anılmaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren özel ve kamu sermayeli katılım bankaları Tablo 3.2’de gösterilmektedir.

Tablo 3.2. Türkiye’de Katılım Bankalarının Kuruluş Tarihi

BANKA	KURULUŞ YILI
ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI	1985
KUVEYT TÜRK KATILIM BANKASI	1989
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI	1985

Tablo 3.2. (devamı)

T.C. ZİRAAT KATILIM BANKASI	2015
T.C. VAKIF KATILIM BANKASI	2016
T.C. EMLAK KATILIM BANKASI	2019
DÜNYA KATILIM BANKASI	2019
HAYAT FİNANS KATILIM BANAKSI	2022
T.O.M. KATILIM BANKASI	2022

Kaynak: TKBB 2024. <https://www.tkbb.org.tr/>

Tablo 3.2’de Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları yer almaktadır. Tabloya bakıldığı zaman özel sermayeli katılım bankalarının, kamu sermayeli katılım bankalarından daha erken kurulduğu söylenebilmektedir.

Türkiye tarihinde kurulan katılım bankaları ekonomiyi olumlu yönde gelişimini sağlaması amacıyla faaliyete geçmiştir. Bu sayede insanlar da inançları nedeniyle bankacılık uygulamalarından geri kalmamıştır. Katılım bankaları sayesinde ekonomiye katılmayan dindar kesim de finans yapısına katılmıştır. Bu açıdan katılım bankalarını iş piyasası ve finansal piyasanın olumlu yönde etkilenmesi açısından atılan bir adım olarak görülmesi mümkündür (Bektaş ve Seki, 2018: 3).

3.2.1.1. Kamu Katılım Bankaları

Türkiye’de kamu katılım bankaları 2014 yılında faaliyete geçmiştir. Katılım bankalarının geçmişi de 1980’li yıllardan itibaren başlamıştır. Bu açıdan kamu katılım bankalarının sektöre girmesi oldukça geçtir. Kamu katılım bankalarının pay oranları aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3.3. Kamu Katılım Bankalarının Pay Oranları

Hissedar	Ödenmiş Sermaye (TL)	%	Ödenmiş Sermaye	%
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	1.750.000	99,99999976	1.250.000	99,99999996
Ziraat Sigorta A.Ş.	-	0,00000006	-	0,00000001
Ziraat Hayat ve Emeklilik A.Ş.	-	0,00000006	-	0,00000001
Ziraat Teknoloji A.Ş.	-	0,00000006	-	0,00000001
Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	-	0,00000006	-	0,00000001
TOPLAM	1.750.000	100	1.250.000	100
Vakıflar Genel Müdürlüğünün İdare ve Temsil Ettiği Mazbut Vakıflar	9.538.650.000	99		
Beyazid Han-1 Sani(II. Beyazıt) Vakfi	24.087.500	0.25		
Mahmud Han-1 Evvel Bin Mustafa Han(I. Mahmut) Vakfi	24.087.500	0.25		
Mahmud Han-1 Sani Bin Abdülhamid Han-1 Evvel(II. Mahmut) Vakfi	24.087.500	0.25		

Tablo 3.3. (devamı)

Murad Paşa Bin Abdusselam(Murat Paşa) Vakfı	24.087.500	0.25		
TOPLAM	9.635.000.000	100		
Hazine ve Maliye Bakanlığı	1.026.915 TL	99,99		
T. Emlak Bankası A.Ş.	-	0,003		
Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı	-	0,003		
Diğer	-	0,003		
Toplam	1.026.915 TL	100		

Kaynak: Ziraat Katılım Bankası, 2023; Vakıf Katılım Bankası, 2023; Emlak Katılım Bankası, 2023.

2018 ile 2020 yılları arasında, Ziraat Katılım Bankası'nın finansal değerlerinin aynı olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, 2017 yılı ile 2018 yılı ve sonrasındaki değerler karşılaştırıldığında, mevcut finansal göstergelerin daha düşük seviyelerde olduğu söylenebilir. T.C. Ziraat Bankası'nın en büyük hissedarı olan Hazine Müsteşarlığı, hisselerini Türkiye Varlık Fonu'na devretmiştir.

Tablo 3.3'te, Vakıf Katılım Bankası'nda en büyük hissedarın T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü olduğu görülmektedir. Bu müdürlüğü takiben, Beyazid Han-ı Sani (II. Beyazıt) Vakfı, Mahmud Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I. Mahmut) Vakfı, Mahmud Han-ı Sani Bin Abdülhamid Han-ı Evvel (II. Mahmut) Vakfı ve Murad Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı, her biri %0,25'lik eşit payları ile ortaklıkta yer almaktadır.

Aynı tabloda Emlak Katılım Bankası'nın en büyük hissedarı Hazine ve Maliye Bakanlığı olduğu belirlenmiştir. Bankanın toplam sermayesi 1.026.915 TL'dir.

3.2.1.2. Özel Katılım Bankaları

Türkiye’de katılım bankalarının geçmişi ilk olarak özel sermayeli katılım bankaları ile gerçekleştirilmiştir. Katılım bankaları gelirini artırmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak için düzenli olarak ticari projelere atılımda bulunması gerekmektedir. Katılım bankaları girdiği ticari projelerde kar ve zarar etme potansiyelinde bulunmaktadır. Bankalar elde ettiği kar miktarını katılımcılara kâr payı şeklinde yansıtmaktadır (Demir ve Yumuşak, 2018: 151). Tablo 3.4’te Türkiye’de bulunan katılım bankaları gösterilmektedir.

Tablo 3.4. Türkiye’de Özel Sermayeli ve Kamu Sermayeli Katılım Bankaları

Bankanın Kuruluş Türü	Banka Adı	Şube Sayısı	Kuruluş Tarihi
Devlet (Kamu) Sermayeli	Ziraat Katılım Bankası	209	2015
	Vakıf Katılım Bankası	205	2015
	Türkiye Emlak Katılım Bankası	114	2019
Özel Sermayeli	Albaraka Türk Katılım Bankası	225	1984
	Kuveyt Türk Katılım Bankası	449	1989
	Türkiye Finans Katılım Bankası	292	2005
	Dünya Katılım Bankası	15	2019
	Hayat Finans Katılım Bankası	Dijital Banka	2022
	T.O.M. Katılım Bankası A.Ş.	Dijital Banka	2022
Toplam	9	1509	

Kaynak: TKBB 2024. Şube bilgileri t.y.1 <https://www.tkbb.org.tr/veripetegi-detay/2>

3.2.2. Dünyada Katılım Bankaları

Finans kavramının kullanımı ve gelişimi dünya tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Tarihte para kavramı dirhem, para, vb. gibi kavramlarla kullanılarak değişim gösterdiği görülmüştür. Dünyada meydana gelen krizler, Müslümanların ekonomiye katılmaması, ticari ilişkiler, vb. gibi nedenlerle faizsiz bankacılık uygulamalarına gereksinim duyulmuştur. Bu açıdan Müslümanların bankacılık sistemine katılabilmesi için katılım bankaları kurulmuştur. Aşağıda yer alan tabloda katılım bankacılığının dünyadaki gelişimi gösterilmektedir.

Tablo 3.5. Dünyada Katılım Bankaları

1950'ler	Pakistan	Kırsal alanda küçük bir deneysel faizsiz banka kuruldu
1963–67	Mısır	Mit-Ghamr, El-Naggar tarafından kurulmuştur.
1963	Malezya	Pilgrims Fon Şirketi (Hac İbadeti). Hedefler: Malay Müslümanlarının Hac sırasında ve diğer faydalı amaçlarla harcamalarını desteklemek için kademeli olarak tasarruf etmelerini sağlamak. 46.000 RM (1963) toplam fonu olan 1.281 kayıtlı üye ile başladı. 2004'te 2 milyar ABD dolarından fazla olan dört milyon mevduat sahibi vardı
1971	Mısır	Nasser Social Bank, kâr amacı güden bir kurum olarak değil, sosyal bir banka olarak kuruldu.
1975	Cidde, Suudi Arabistan (SA)	Islamic Development Bank (IDB), (İslami Kalkınma Bankası), IDB, üye ülkelerinin ekonomik ve sosyal kalkınmasını teşvik etmek için hükümetler arası bir kurum olarak kurulmuştur.

Tablo 3.5. (devamı)

1975	Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)	Dubai Islamic Bank, ilk büyük İslami ticaret bankası olarak kuruldu. Uluslararası finans kuruluşları (IFI'ler) serisini başlattı.
1977	Sudan	Sudan Faysal İslam Bankası kuruldu.
1977	Mısır	Mısır Faysal İslam Bankası da kuruldu.
1977	Kuveyt	Kuveyt Finans House kuruldu.
1978	Cidde, SA	KAU'da İslam Ekonomisi Araştırma Merkezi (IE) kuruldu. İslami Bankacılık ve Finans (IBF) konusunda uzmanlaşmış ilk kurum.
1979	Bahreyn	Bahreyn İslam Bankası kuruldu.
1983	Malezya	Malezya İslam Berhad Bankası kuruldu.
1973	Filipinler	Filipinler Amanah Bankası kuruldu. Müslüman topluluğun özel bankacılık ihtiyaçlarına hizmet etmek için tasarlandı.
1978	Lüksemburg	İslami Finans House kuruldu
1981	Bahreyn	Bahreyn İslami Yatırım Şirketi kuruldu.
1982	Bahreyn	Faysal Islamic Bank of Bahrain kuruldu.
1982	Katar	Katar İslami Bankası kuruldu.
1983	Malezya, Bahreyn, İran	Malezya İslam Bankası (Bank Islam Malaysia-Bhd – BIMB) kuruldu. Malezya İslami Bankacılık Yasası' nın onaylanması. Bahreyn' de Islamic Investment Co. Of the Gulf kuruldu. İran'ın %100 İslami Bankacılığı benimsediği duyuruldu
1991	Bahreyn	Standartlara olan ihtiyacı kabul etmek

Tablo 3.5. (devamı)

1984	Sudan, Bahreyn, Malezya	Albaraka Bank Sudan kuruldu. Bahreyn' de Albaraka Islamic Investment Bank kuruldu. Faysal Investment Bank of Bahrain kuruldu. Sudan'ın %100 İslami bankacılık sistemini benimsemesi duyuruldu. Malezya' da tekafül yarası onaylandı
1991	Endonezya	İslami Banka Yasası, Bank Muamelat Kuruldu.
1993	Brunei	Brunei İslam Bankası kuruldu.
1998	Malezya	HSBC Amanah kuruldu
2001	Bahreyn	GCIBFI kuruldu
2002	Malezya	İslami Finans Hizmetleri Kurulu (IFSB) kuruldu. Şeriat ile uyumlu ihtiyatlı ve denetleyici standartları ve temel ilkeleri belirler ve yayar.
2002	Bahreyn	IIRA ve IIFM kuruldu.
2005		IFSB, İslami kurumlar için Basel II uyumluluğuna 'standartlar' getirdi
2005	BAE-Dubai	IICRA kuruldu.
1991	Endonezya	İslami Banka Yasası, Bank Muamelat Kuruldu.
1993	Brunei	Brunei İslam Bankası kuruldu.
1998	Malezya	HSBC Amanah kuruldu
2001	Bahreyn	GCIBFI kuruldu
2002	Malezya	İslami Finans Hizmetleri Kurulu (IFSB) kuruldu. Şeriat ile uyumlu ihtiyatlı ve denetleyici standartları ve temel ilkeleri belirler ve yayar.
2002	Bahreyn	IIRA ve IIFM kuruldu.
2005		IFSB, İslami kurumlar için Basel II uyumluluğuna 'standartlar' getirdi

Tablo 3.5. (devamı)

2005	BAE-Dubai	IICRA kuruldu.
2006	Avrupa	Avrupa İslami Yatırım Bankası EIIB kuruldu
2007	Singapur	DBS Bank kuruldu.
2010	Kazakistan	Al Hilal Bankası kuruldu.
2011	Malezya	Malezya/Kuala Lumpur' da ILM kuruldu.
2012	Nijerya	Jaiz Bank Kuruldu.
2013	Umman	Nizwa Bankası kuruldu
2015	Almanya	Kuveyt Türk' ün Almanya iştiraki KT Bank AG kuruldu.

Kaynak: Bektaş, 2022.

Tablo 3.5 incelendiğinde katılım bankalarının kuruluşunun 1950'li yıllardan itibaren başladığını söylemek mümkündür. Bu sürede çeşitli dünya ülkelerinde katılım bankaları kurulmuş ve günümüze kadar gelmiştir.

İngiltere'de gelişen sanayi devrimi ile birlikte bankacılık uygulamalarına da geçilmiştir. İlk olarak bankacılık uygulamaları faiz temelli gerçekleştirilmiş olup, geçmişten günümüze kadar faaliyetlerini teknoloji yönünde günümüze getirmiştir. Fakat bu yapı içinde Müslümanlar katılım sağlayamamıştır. Çünkü İslam dininde faiz uygulamaları günah sayılmaktadır. Müslümanların bankacılık sektörüne katılmaması, iktisatçılar üzerinde önemli bir sorumluluk yaratmıştır. 1800'lü yıllarda İslam kurallarına uygun bankacılık uygulamalarının faaliyete geçmesi için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Bağımsız Müslüman ülkelerin sayısının artması ile birlikte faizsiz bankacılık uygulamalarının sayısı önemli bir ölçüde artış göstermiştir.

Küresel çapta faizsiz bankacılık sistemi giderek yaygınlaşmaya başlamış ve bu gelişme ile birlikte hükümetler, katılım bankalarının büyümesini desteklemek amacıyla özel sermayeli bankalara ek olarak kamu sermayeli katılım bankalarını kurmaya başlamıştır. Bu süreçle birlikte, katılım bankaları küresel alanda ve bankacılık sektöründe paylarını arttırmaya devam etmiştir. 1970'li yıllarda İran'da çıkarılan kanunlarla birlikte İslam ve finans kavramları yeniden ele alınmıştır. İran,

katılım bankalarının gelişmesi için resmi bir yapının oluşmasına öncülük etmiştir. Dünyada, İran'da kurulan kamu katılım bankaları, ilk 10 sıralamasında 7 adet kamu bankasıyla yer almaktadır.

İran'ın kamu katılım bankacılığı alanındaki politikaları, İslam dininin prensiplerine göre fon toplama, yatırım yapma, kar elde etme, ekonomik koşulları iyileştirme ve ödeme dengesi gibi kavramların olumlu sonuçlar doğurmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca, paranın değerinin korunması ve artırılmasına yönelik çeşitli çalışmalar da yapılmıştır.

Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinde 1975 yılında kurulan İslam Kalkınma Bankası, kamu katılım bankacılığı alanındaki bir diğer önemli örnek olarak öne çıkmaktadır. Banka, katılım bankacılığı alanındaki sürdürülebilirliğini kanıtlamış ve 1980'li yıllarda Suudi Arabistan ekonomisine önemli katkılarda bulunmuştur. Aynı dönemde, Al Rajhi Company özel sermayeli katılım bankası olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.

Endonezya'da ise, kamu katılım bankacılığı daha kontrollü bir şekilde gelişmiştir. 1990'lı yıllarda İslami sigortacılık kavramı hayata geçirilmiş, ancak katılım bankalarının sektördeki payı hala düşük kalmıştır. Ancak, Endonezya hükümeti katılım bankacılığını teşvik ederek sektöre katkıda bulunmaktadır ve bu alanda önemli yenilikler yapılmaktadır.

Bu tablonun geniş ve genel yapısına göre dünya sıralamasında İslami giyim ağırlıklı olarak Asya kıtaları tarafından temsil edilmektedir. Asya bölgesinden sonra Avrupa bölgesi gelmektedir. Ardından sırasıyla Orta Doğu, Latin Amerika, Kuzey Amerika, Avustralya ve Pasifik gelir.

Tablo 3.6'da yer alan bilgilere göre küresel alanda toplam varlıklarına göre yer alan ilk 37 ülke gösterilmektedir. Tabloya bakıldığında katılım bankalarının toplam aktiflerine göre en fazla Asya bölgesinde yer aldığını söylemek mümkündür.

Tablo 3.6. Toplam Varlıklarına Göre Dünya Bankaları

Sıralama	Banka	Banka Tipi	Bölge
1	Agricultural Development Bank Of China	Kamu Bankası	Asya
2	European Investment Bank	Kamu Bankası	Avrupa
3	State Bank Of India	Kamu Bankası	Asya
4	Bank For International Settlements	Kamu Bankası	Avrupa
5	Industrial Bank of Korea	Kamu Bankası	Asya
6	Qatar National Bank	Kamu Bankası	Avrupa
7	Landesbank Baden-Württemberg	Kamu Bankası	Asya
8	Caixa Economica Federal	Kamu Bankası	Orta Doğu
9	Sparkassenverband Basen Württemberg	Kamu Bankası	Avrupa
10	Zürcher Kantonalbank	Kamu Bankası	Latin Amerika
11	Allied Irish Banks PLC	Kamu Bankası	Avrupa
12	National Bank Of Egypt	Kamu Bankası	Avrupa
13	Krung Thai Bank PCL	Kamu Bankası	Avrupa
14	Bank for Investment and Development of Vietnam	Kamu Bankası	Orta Doğu
15	ATB Financial	Kamu Bankası	Asya
16	UK Infrastructure Bank	Kamu Bankası	Asya
17	Banco de la Republica Oriental del Uruguay	Kamu Bankası	Kuzey Amerika
18	Bank of Ceylon	Kamu Bankası	Avrupa
19	National Investment Bank Egypt	Kamu Bankası	Latin Amerika
20	Peoples Bank, Sri Lanka	Kamu Bankası	Asya
21	Janata Bank	Kamu Bankası	Asya
22	National Bank of Uzbekistan	Kamu Bankası	Asya
23	International Bank Of Azerbaijan	Kamu Bankası	Asya

Tablo 3.6. (devamı)

Sıralama	Banka	Banka Tipi	Bölge
24	Clean Energy Finance Corporation	Kamu Bankası	Avustralya ve Pasifik
25	British Business Bank	Kamu Bankası	Avrupa
26	Islamic Bank of Thailand	Kamu Bankası	Asya
27	Asaka Bank	Kamu Bankası	Asya
28	Uruguayan Mortgage Bank	Kamu Bankası	Latin Amerika
29	Oman Housing Bank	Kamu Bankası	Orta Doğu
30	Arab African International Bank	Kamu Bankası	Orta Doğu
31	Oman Development Bank	Kamu Bankası	Orta Doğu
32	Bank Millie Aghan	Kamu Bankası	Asya
33	MB Bank	Kamu Bankası	Asya
34	Pashtany Bank	Kamu Bankası	Asya
35	New Kabul Bank	Kamu Bankası	Asya
36	Canada Infrastructure Bank	Kamu Bankası	Kuzey Amerika
37	National Real Estate Bank for Development	Kamu Bankası	Orta Doğu

Kaynak: Rankings by Total Assets. (Sovereign Wealth Fund Institute t.y. para 1).

İslami bankacılık alanında Malezya en gelişmiş devletler arasında bulunmaktadır. Malezya'da ilk defa kamu sermayeli katılım bankası 1983 yılında hizmetlerine başlamıştır. Endonezya'yı diğer İslami ülkelerden ayıran en önemli özelliği; geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığı işlemleri bir arada uygulanabilmektedir. Malezya'da katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payı 2013 yılı itibariyle %20,7 olarak ölçülmüştür. Malezya ile diğer ülkeler de geleneksel ve katılım bankacılığının yürütülmesine olanak sağlanabileceğini görmüştür. Ayrıca Malezya 119 milyar doları bulan sukuk ticareti hacmi ile katılım bankacılığı sektörünün küresel alanda %69'unu elde etmektedir (Güçlü ve Kılıç, 2019: 286). Ülkelerin finansal gelişmişlik göstergeleri Tablo 3.7'de detaylı bir şekilde gösterilmektedir.

Tablo 3.7. Ülkelerin İslami Finans Gelişmişlik Göstergesi (İFGG) (2020)

Ülke	Sıralama	IFDI 2020	Gelişme	Aktif Araştırmalar	Yönetim	Farkındalık	Sosyal Sorumluluk
Malezya	1	114	98	200	89	152	32
Endonezya	2	76	27	200	65	56	33
Suudi Arabistan	3	74	74	66	54	54	119
Bahreyn	4	64	36	79	89	67	48
Birleşik Arap Emirlikleri	5	53	34	71	76	44	39
Ürdün	6	50	14	76	58	16	88
Pakistan	7	46	22	85	66	43	16
Kuveyt	8	44	47	18	77	29	51
Umman	9	40	16	46	74	34	28
Maldivler	10	35	22	25	68	20	42
Katar	11	35	27	25	58	34	30
Brunei Sultanlığı	12	34	13	59	60	28	11
Nijerya	13	33	5	24	57	11	68
Bangladeş	14	31	13	25	72	10	32
Türkiye	15	27	15	27	50	14	29
Ortalama		11	6	12	15	16	7

Kaynak: Islamic Finance Development Report 2020: 43

3.3. Katılım Bankalarının Banka Sektöründeki Yeri ve Önemi

3.3.1. İslamiyet'te ve İslami Bankacılıkta Faiz

Faiz kavramı Arapça'da "fevz" sözcüğünden türemiştir. Faiz kelimesinin anlam fazlalık, bolluk ve olması gerekenden fazla anlamlarına gelmektedir. Cahiliye döneminde yani İslamiyet yayılmadan önce faiz kavramı için riba kelimesi kullanılmaktadır. Günümüzde riba kavramı bir kişinin borç verdiği kişiye borcundan daha fazla geri ödeme istemesi anlamını taşımaktadır. Fakat İslamiyet'in gelmesinden sonra da riba kelimesi faiz anlamında kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de faiz ile ilgili yer alan yasaklar aşağıda gösterilmektedir.

- Bakara Suresi
- Ali İmran suresi
- Nisa Suresi
- Rum suresi

Aşağıda faiz ile ilgili ayetlerin içeriği gösterilmektedir. Ayetlerde ribaya değinilme şekli farklılık gösterebilmektedir. Yukarda belirtilen ayetlerden ilki Ali İmran suresi olarak bilinmektedir. Fakat bazı araştırmacılara göre söz konusu ayetler aynı dönemde nazil olmuştur. Riba ile ilgili sureler şu şekildedir:

Ali İmran Suresi, 130;

“Ey iman edenler! Kat kat faiz yemeyin. Allah’a itaatsizlikten sakının ki kurtuluşa eresiniz.”

Bakara Suresi, 275, 276, 278, 279;

“Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi kalkarlar. Bunun sebebi onların, “Alım satım da ancak faiz gibidir” demeleridir. Hâlbuki Allah alım satımı helâl, faizi ise haram kılmıştır. Artık kime Allah’tan bir öğüt erişir de faizciliği bırakırsa geçmişteki kendisininindir, durumunun takdiri Allah’a aittir. Kim de yine faizciliğe dönerse işte bunlar orada devamlı kalmak üzere cehennemliklerdir. Allah faizi tüketir, sadakaları ise artırır ve Allah hiçbir inkârcı günahkârı sevmez. Şüphe yok ki iman edip dünya ve âhiret için yararlı şeyler yapanlar, namaz kılanlar ve zekât verenlerin rableri katında ecirleri vardır; onlara ne korku vardır ne de üzüleceklerdir. Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve gerçekten iman etmiş iseniz faizden kalanı bırakın. Bunu yapmazsanız Allah ve resulü tarafından size bir savaş açıldığını bilin. Eğer tövbe ederseniz, haksızlık etmemek ve haksızlığa uğramamak üzere anaparanız sizindir”

Rum Suresi,

“Görmezler mi ki Allah rızık dilediğine bol veriyor, dilediğinkini de kısıyor? Kuşkusuz bunda iman eden kimseler için ibretler vardır. O halde akrabaya da hakkını ver, yoksula ve yolda kalmışa da. Bu, Allah’ın hoşnutluğunu isteyenler için en iyisidir. İşte gerçek kurtuluşa erenler de onlardır. İnsanların mallarında artış olsun diye faizli ödünç verdikleriniz Allah katında artmaz. Allah’ın hoşnutluğunu isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte (mânevî kârlarını) kat kat arttıranlar onu verenlerdir. Sizi yaratan, sonra size rızık veren, sonra hayatınızı sona erdirecek ve nihayet size tekrar can verecek olan, Allah’tır. Peki sizin o ortak koştuğularınız arasında bunlardan herhangi birini yapabilecek olan var mı? Allah onların ortak koştuğularından tamamen münezzehdir, yüceler yücesidir.”

Nisa Suresi,

“Yahudilerin zulmü sebebiyle, bir de pek çok kimseyi Allah yolundan engellemeleri, kendilerine yasaklandığı halde faizi almaları ve haksızlıkla insanların mallarını yemeleri yüzünden önceden helâl kılınan temiz ve iyi şeyleri onlara haram kıldık ve içlerinden inkâra sapanlara acı bir azap hazırladık.”

Yukarda yer alan ayetler incelendiğinde Kuran’da faizin neden haram olduğu açıklanmaktadır. İslam’dan önce olduğu belirtilen cahiliye döneminde insanların birbirine borç verip yüksek miktarlarda geri almak istemesi gibi olayların önüne geçilmesi oldukça zor bir hale gelmiştir. Özellikle zengin kabilelerin uygulamalarında borç verilen para kısa bir sürede ödenmezse verilen anaparanın miktarından daha fazla faiz eklenmiştir. Buna ek olarak zengin kişilerin borcunu ödemedikleri ya da ödeyemedikleri zaman kişilerin unvanları lekelenmektedir.

Hz. Muhammed, Mekke'ye geldiğinde, Yahudilerin topluma borç vererek ve faizle geri alma yöntemine başvurduklarını gözlemlemiştir. Bu uygulamanın toplumda geniş bir şekilde yayıldığını fark etmiştir. Bu durum üzerine Peygamberimiz, para olarak kabul edilen varlıkların faizle alınıp satılmasını yasaklamıştır.

İslam'a göre, değer taşıyan varlıkların faizli borçlarla geri ödenmesi kesinlikle haramdır. İslam dini, insanların kazanç sağlamasının, emek ya da hizmet karşılığında olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, faizle kazanç elde etmek caiz kabul edilmemektedir. Müslümanların mal birikimlerini emekle elde etmeleri bu açıdan büyük bir öneme sahiptir.

İslam dininin şartları Kur’an-ı Kerim’de yer alan ayetlere göre belirlenmiştir. Bu yüzden Müslümanlar, Kur’an’da yer alan ayetleri uygulamak zorundadır. Kur’an’da faizin yasaklanması ile ilgili Ali İmran, Nisa, Rum ve Bakara suresi yol gösterici olmaktadır. Söz konusu ayetler Hz. Muhammed Sav’a Mekke ve Medine’de nazil olmuştur. Bu açıdan riba ile elde edilen kazançlar Allah katında caiz değildir. Buna ek olarak bir Müslümanın başka bir Müslümana faiz ile borç vermemesi gerektiği yasaklanmıştır. Bu yüzden riba ile elde edilen bütün kazançlar yasaklanmış ve haram kılınmıştır (Gül, 2013).

3.3.2. Ekonomik ve Sosyal Unsurlar

Katılımcı bankacılığın oluşturulma sebepleri arasında en önemli faktör, dini mülahazaları ekonomiye uygulamak isteyen insanların birikimlerini çekmektir. İslam'da faiz haram kabul edildiğinden, muhafazakarlar mevcut varlıklarını finansal sisteme dahil etmezler. Katılım bankaları ise faize duyarlı lehtar bankacılık müşterileri için çeşitli seçenekler sunmaktadır. Cari hesaplar ve yatırım hesapları olarak değerlendirilebilir (Gül, 2013).

Katılım bankaları, menkul kıymetler üzerinden kar veya zarar yaratmayan, ticari ve ekonomik faaliyetlerden elde edilen kar ve zararları ortaklaşa paylaşan bir bankacılık sistemini ifade etmektedir. Bir katılım bankasında, kâr payı olarak gelir elde etmek mümkündür. Temettü ve faiz arasındaki fark ise şudur: Faiz, para kiralamaktan elde edilen gelirken, kar payı, bir ortaklık üzerinden elde edilen kazançtır.

Katılım bankası faiz kullanımını bankacılık işlemlerinde kullanmadığı için bankaların menfaat sahiplerinin çıkarlarına duyarlı kişiler için yeni bir dönem başlamıştır. Bu kapsamda Müslümanların yastıklarının altına sakladıkları atıl varlıklar holding bankaları aracılığıyla ekonomiye enjekte edilmiştir. Geçmişte üye bankalar olmadığı için İslam dinine mensup kişiler bankalardan yeterince yararlanamamaktadır. Katılımcı bankalar, bankalarının lehtarlarının çıkarlarına duyarlı kişilere izin verdi. Ayrıca İslam dinine göre yasak olan faiz sistemi nedeniyle bankacılık sistemine dahil edilemeyen finansal kaynaklar piyasa ekonomisinde atıl durumda kalmıştır. Dolayısıyla ekonomide önemli bir likidite sıkıntısı yaşanıyor. Faiz oranlarına duyarlı kişiler tarafından bankacılık sistemine enjekte edilmeyen kaynaklar ekonomiye enjekte edilerek piyasanın hareketlenmesi sağlanır. Dolayısıyla faize duyarlı kişilerin bankacılık hizmetlerinden yararlanma konusundaki isteksizliklerindeki en önemli etken, geleneksel bankacılık hizmetlerinin İslam dini ile tutarsızlığıdır (Özulucan, 2009: 94-98).

3.4. Katılım Bankalarının Fon Kullandırma ve Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankalarının fon toplama çeşitleri, çalışma şekillerine göre farklılık gösterebilmektedir. Bunlar iki gruba ayrılarak aşağıdaki gibi gösterilmektedir (Alkış, 2018);

- Cari Hesaplar,
- Katılma Hesapları olarak gösterilmektedir.

Cari hesap kapsamında geleneksel bankacılık sistemindeki gibi vade uygulaması yer almamaktadır. Bu nedenle, duran varlıklara ilişkin kazanç veya kayıpların muhasebeleştirilmesi mümkün değildir. Böylece hesap sahibine birikimlerinden ödeme yapılmamaktadır (Akın, 2018). Geleneksel bankalarda açılan vadesiz hesaplara benzerlik göstermektedir (Alkış, 2018).

Mevcut banka tutma hesapları, geleneksel bankacılık uygulamalarından farklıdır. Bankacılık sektöründe kâr ve zarara katılma ilkesi uygulanmaktadır. Bundan dolayı tüketici ticari kazancına bağlı olarak kar ve zarar edebilir. Bu durumda bankadaki genel gösterge, gelir tablosundaki hareketlerle bağlantılıdır. Tüketici ile banka arasında oluşan ortaklık yapısı tüketicinin tasarruf tarafı olup, bankayı katılımcı bir ekonomi olarak önermektedir (Akın, 2018).

Katılım bankalardan sağlanan fonların nasıl kullanıldığına dair yöntemler aşağıdaki maddelerde gösterilmektedir;

- Murahaba: Malların üzerine kâr farkı eklenerek, satış yapma yöntemi ile elde edilen murahaba olarak adlandırılmaktadır (Albdulrahman, 2017).
- Mudarebe: Katılım bankasının kâr ve zararı müşterisiyle paylaşma şekli,
- İcara: Katılım bankalarının uyguladığı leasing işlemi (Gülencer, vd., 2019),
- Müşareke: Sermaye ve emek gücünün bir arada kullanımı ile elde edilen kâr ve zarar modeli
- İstisna: Daha önceden belirlenmiş bir model üzerine sipariş verilmesi (Araz, 2020),
- Selem: Banka ve müşteri arasında bütün maddelerin açık bir şekilde belirlenerek anlaşma yapılması şeklindedir (Arzova ve Şahin, 2019).

Özel cari hesap; Katılımcı bankaların müşterilerine sunduğu başvuru formudur. Katılım bankaları, kaynağın bu hesaplar üzerindeki çalışmasından elde ettikleri kar miktarını alırlar. Banka bu hesaba yatırılan maddi kaynaktan kâr ederse, kârın bir kısmı bankada kalır. Banka kaybederse cari hesaptaki tutara dokunulmamalıdır. Diğer bir deyişle, banka anapara tutarını müşteriye iade etmelidir. Dolayısıyla özel cari hesaplar üzerinden yapılan işlemlerin sorumluluğu bankaya aittir (Aktepe, 2010: 72). Müşterilerin bir bankaya yatırdıkları finansal kaynakların bir işletme tarafından kullanılması ve kullanılan kaynağın kar veya zarar sonuçlarına her iki tarafın da etkisi katılma hesapları için bir açıklama olarak gösterilebilir (Özulukan ve Deran, 2009).

Tutarlı hesaplara sahip kişiler, hesaplarından para çekmek istediklerinde bankaya başvurarak paralarını alabilirler. Eğer hesaba banka tarafından para yatırılmamışsa, müşteri hesabından çektiği tutar kadar bir azalma yaşar. Ancak banka, hesaba para yatırmışsa, müşteri belirli bir geri ödeme süresini beklemek zorundadır. Hesaptaki kaynağın bir kısmı nakit, diğer kısmı ise varlık ise, banka ile müşteri arasında yapılan anlaşmaya göre ödeme yapılması mümkündür. Katılım bankaları, müşterilerinin sermayelerini kendi havuzlarında topladıkları için, kaynağın geri ödenmesi karşılıklı bir anlaşmaya dayanır. Katılma hesaplarında, banka ve müşteri arasında kar ve zarar oranları belirli bir oranda paylaşılır. Banka genellikle %20 oranında kar ve zarar komisyonu alırken, kalan kar-zarar oranı müşteriye aktarılmaktadır.

Murabaha, katılım bankacılığında en çok kullanılan ve en basit araçlardan biridir. İslam dinine göre sermayeye faiz vermek haram olduğundan, ticari işlemlerden elde edilen kazançların kullanımı sakınca yaratmaz. Katılım bankaları, müşterilerine borç vermek yerine satış yaparak ya da kendi finansal kaynaklarını sağlamak için iş ilişkilerine girerek murabaha yöntemini uygular. Murabaha, belirli bir ürünü önceden fiyatlandırarak banka ile alıcı arasında bir anlaşma yapılması ile mal satışından elde edilen gelir olarak tanımlanabilir.

Mudaraba ve Muşaraka ise finansal sektör içinde kullanılan özel kavramlardır. Mudaraba, bir güven ilişkisi üzerine kuruludur ve sermayeyi sağlayan taraf, yani “Rab al Maal”, işin yürütülmesini diğer tarafa bırakır. Katılım bankaları, mudaraba yöntemini kullanarak finansal kazanç elde ederler. Banka, işten elde edilen kârın dağıtım oranını önceden belirler. Eğer bir zarar oluşursa, bu zarar taraflar arasında

paylaştırılır, ancak zarar, sözleşme şartlarının ihlalden kaynaklanıyorsa, katılım bankası tüm zararı üstlenir. Bu modelde, sermayeyi sağlayan kişi ya da kişiler, yalnızca yatırımlarından elde edilecek kazanç üzerinde söz hakkına sahip olup, işin yönetimine müdahale edemezler.

Leasing, “İjara”: Bu sisteme göre taraflar arasında kiralama ve satın alma sözleşmesi yapılır. Kiraya veren, sözleşmenin tüm şartlarını yerine getirdiğinde banka, kiralama sonucunda kiralanan varlığın sahibi olma fırsatı sunar. Örneğin bir işletme veya şahıslar ihtiyaçları olan ürünlerin kiralınması veya tahsisi için başvuruda bulunabilirler. Ürünler kiralandığında bu, kiracının ürünleri teslim aldığı saat olarak gösterilir. Ürünleri kiraya veren, taksit planını belirlenen vade içinde ödemek zorundadır. Ayrıca tarafların mutabakatı ile kiracı tahakkuk eden yıpranma payını aşan tutarı ödemekle yükümlüdür.

3.5. Kamunun Katılım Bankacılığına Girme Nedenleri

1929 yılında meydana gelen Büyük Buhran sonucunda ülkelerin ekonomilerinde sorunlar meydana gelmiştir. Bu açıdan kötüye giden ekonomilerin iyileştirilmesi adına yeni iktisadi teorilere gereksinim duyulmuştur. Büyük Buhran etkilerinden çıkılabilmesi için Keynes’in ortaya çıkardığı “Genel Teori” uygulanmaya çalışılmıştır. Bu teoriye göre ekonomide meydana gelebilecek dengesizliklere devlet müdahale edebilmektedir. Klasik teoriye göre ekonomide meydana gelebilecek olan bütün müdahaleler doğru bulunmamaktadır. Bu yüzden Keynesyen teori klasik görüşün tam tersi olarak bilinmektedir. Ayrıca Keynesyen teoriye göre hükümetin, ekonomi içinde yer alması refahın artmasını sağlayacaktır (Uçarkaya, 2006: 4).

Faiz kavramını ilk defa Keynes incelemiş ve “Faiz ve Paranın Genel Teorisi” kitabında detaylı bir şekilde işlemiştir (Ardıç ve Aydın, 2011: 74). Keynes’in 1937 yılında gerçekleştirdiği bir çalışmada “faiz oranının likidite tercihi teorisi” yer almakta olup, arz ve talebe göre faiz çeşitlendirilebilmektedir.

Hükümetlerin Keynesyen teoriye bağlı işleyiş göstermesi, ekonomiye düzenli olarak el atmalarına neden olmuştur. Bu yüzden kamu sermayeli katılım bankalarının hükümet tarafından ekonomiye yön vermesi öngörülmüştür.

3.6. Katılım Bankalarının Temel İlkeleri

Katılım bankalarının en önemli özelliği faizsiz sürdürülebilirliklerini sağlamaktır. Bu açıdan katılım bankaları, geleneksel bankacılık sisteminden farklı bir yapı sergilemektedir. Geleneksel bankacılık sisteminde yer alamayan Müslümanların ve Müslüman ülkelerin bankacılık sisteminde yer alabilmesi için katılım bankaları oluşturulmuştur. Bu yüzden katılım bankalarının belirli ilkeleri bulunmaktadır. Bu ilkeler çalışmanın devamında başlıklar altında incelenecektir.

3.6.1. Faiz Yasağı

Faiz, banka tarafından piyasada belirlenen oran üzerinden toplanan fazlalıktır. Bir kişinin belirli bir süre için sahip olduğu paradan vazgeçme maliyeti olarak veya sadece paranın zaman değeri olarak seçilebilir. Banka, müşterinin mevduatını faiz olarak alarak müşterisini daha yüksek faiz oranıyla kredi şeklinde takas ederek kar elde etmektedir. Ortalama bankacılıkta faizin ana özelliği kar elde etmek olarak belirlenmiştir. Öz sermaye bankacılığında, müşterinin bankaya yatırdığı para, banka tarafından faiz bankacılığı esaslarına göre ticaret, sanayi ve hizmetlerin finansmanında kullanılmakta ve varlık bazında kar veya zarar oluşturmaktadır. Kâr payı genellikle holding hesaplarına yatırılan miktar kadar artar ve bu pay piyasadaki faiz getirisine yakındır. Banka ve müşteri kar / zararı katlamalarına rağmen, hesabın zarara karıştığı durumlar vardır. Dolayısıyla, faiz oranı ile kâr payı arasında bir farkın olmaması, muhtemelen bankaların katılımından kaynaklanan tezahürlerden biridir (Deniz, 2006: 24).

Faiz kelimesi Arapça'da "fevz" kökünden türetilmiştir ve anlamı bolluk ya da gereğinden fazla olma durumunu ifade etmektedir. İslamiyet öncesi dönemde, cahiliye döneminde faiz için "riba" kelimesi kullanılmaktaydı. Geleneksel bankacılık sistemlerinde faiz, sürdürülebilirliğin temelini oluşturur. Ancak faiz temelli bankacılık uygulamaları, Müslümanların bankacılık sistemine dahil olmalarını engellemektedir. Bu nedenle, Müslümanların ekonomik sistemde yer alabilmesi adına farklı bir bankacılık modeli geliştirilmiştir. Katılım bankacılığı sisteminde ise faiz kesinlikle yer almamaktadır.

3.6.2. Belirsizlik (Spekölasyon) Yasağı

İslam dinine göre faiz kavramının yer alabileceği bütün olgular yasaklanmıştır (Terzi, 2015: 4). Bu açıdan İslami bankalar da belirlenmiş kurallar çerçevesinde oluşturulmuş ve finansal yapıları da bu yönde geliştirilmiştir (Burtan Doğan, vd., 2017: 177; Abrar, vd., 2018: 344; Lök, 2018: 137). Katılım bankalarının faiz yasağı haricinde farklı ilkeleri bulunmaktadır. Bu ilkelerden birisi de belirsizlik yasağı olarak bilinmektedir. Belirsizlik yasağı, tarafların ne kadar zarara uğrayacağı belli olmadığı için yasaklanmıştır (Lök, 2018: 136).

3.6.3. Kumar Yasağı

Bankacılık sisteminde yer alan spekölasyonlar belirlenmiş hukuki sistem içinde yer almaktadır. Spekölasyonlara dair olumlu yaklaşımlar bulunsa da olumsuz yaklaşımlar da yer almaktadır. Olumsuz yönleri ile spekölasyon kumar olarak nitelendirilmektedir. Spekölasyonların kumar niteliğinde olması bazı ölkelerde yasaklanmış bazı ölkelerde de kabul edilmiştir. Fakat kısıtlandırılmış çerçevede ekonomiye zarar vermeyecek kapsamda kullanılmasına izin verilmiştir (Özpolat, 2023: 228-229).

Kumar kavramı, 3 kategoriden oluşabilmektedir. Bunlardan ilki davranış ve söylem üzerine oluşabilen eylem ve oyun olabilmektedir. İkincisi “edim” olarak belirtilmektedir. Bu kategoride bir taraf kazançlı konumunda olurken diğer taraf kaybeden konumda yer almaktadır. Son kategoride tarafların risk altında yer almasıdır. Taahhüt edilen edimin taraflara ulaştırılmasındaki risk oranı olarak belirtilmektedir (Temiz, 2010: 209-211).

3.6.4. Faaliyet Alanlarının Helal Olması

Katılım bankalarının temeli İslami kurallar üzerinde oluşturulmuştur. Bu yüzden bankaların faizsiz işletim sisteminde ticari işlemler yapması, sürdürülebilirliğini sağlayabilmesi için ticari işlemleri yapması gerekmektedir. Bu açıdan TKBB (2013) sunumunda ticari değerler başlığı altında belirtmiştir. Bunlar şu şekilde maddelendirilmiştir;

- Kişilerin varlıklarının haksız kazanç adı altında kullanılmaması,
- Faizli herhangi bir işlem uygulanmaması,
- İşlem alanlarının helal olması,
- Faiz haricinde kalan diğer alanlarda da helal olmasına dikkat edilmesi olarak belirtilmektedir.

Yukardaki maddelere ek olarak ticari alanlarda helallik için belirlenmiş bazı ilkeler yer almaktadır. Bunlar şu şekilde maddelendirilmiştir;

- Tüketicinin bilgisiz olduğu alanlardan istifade etmemek,
- Ticarete bulunan kişileri dolandırmamak,
- Rüşvet kabul etmemek,
- Yüksek meblağlarda borç ve hediye almamak,
- Verilen sözlerde bulunmak şeklinde ifade edilmektedir.

3.6.5. Faaliyetlerin Şeffaf Olması

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları yatırımların spesifik olarak ayrıntılarından ya da hangi projelerde değerlendirildiği tek te açıklamamakta. Yalnızca genel olarak yatırımların faizsiz finansman kurallarına göre kullanıldığı ve İslami hassasiyetlere uygun sektörlere yatırım yaparak değerlendireceğini müşterilerine açıklamaktadır

BÖLÜM IV

BANCA ETICA'NIN DOĞUŞU

4.1. Bankacılık ve Etik

Bankaların ve bankacıların faaliyetlerine yönelik eleştiriler, oldukça yaygındır. Girişimcilerden emeklilere, ev hanımlarından çalışanlara ve serbest meslek sahiplerine kadar geniş bir yelpazede insanlar, bankacılık sistemini çeşitli açılardan eleştirmektedir. Bu eleştiriler genellikle kamuoyunun kredi kurumlarına duyduğu güvensizlik artmasına neden olan münferit suç olaylarının dışında, bankaların "günlük" işlemleriyle ilgilidir. Aşırı teminat talepleri, uzun prosedürel gecikmeler ve kredilerin tatmin edici olmayan bir şekilde ödenmesi gibi durumlar sıkça eleştirilen konulardır.

Bankacılık mantığının sorgulanabileceği en az iki önemli etki bulunmaktadır. İlk olarak, çoğu kredi kuruluşunun vizyonu, değişimi sosyal bir değişken olarak görmemekte ve etik meşruiyetine özel bir önem vermeksizin mevcut "statükonun" korunmasını tercih etmektedir. *Kredi finans sistemi, genellikle alışlagelmiş davranış çizgilerini takip etmeye, bilinçli ya da bilinçsiz olarak mevcut durumu sürdürmeye ve sahip olanlara borç verme kuralına bağlı kalmaya meyillidir* (Coffee & Acocella 2008: 13). Bu durum, yenilik yerine korumacı bir yaklaşımın hâkim olmasına neden olmaktadır.

İkinci olarak, bankacılık sektörünün ekonomik eşitsizliği artıran bir etkiye sahip olduğu da vurgulanmaktadır. Sadece büyük tasarruf sahipleri ve yüksek sermaye/girişimcilik değeri olan kişiler, bankalardan en avantajlı kredi koşullarını alabilmektedir. Hem özel hem de tüzel kişilerde, varlıklı müşteriler daha az parası olanlara göre daha avantajlı muamele görmekte, bu da ekonomik eşitsizliğin artmasına yol açmaktadır.

Ayrıca, ekonomik zorlukların yaşandığı ve istihdamın azaldığı dönemlerde, bankaların kar marjlarını güvence altına almak amacıyla kendi büyümelerine odaklanmaya devam etmeleri, etik eksiklikleri konusunda yaygın bir görüş oluşturmuştur. Bu durum, bankaların müşteri odaklılık yerine, kendi çıkarlarını ön planda tutmasına neden olmaktadır.

Bankaların müşterilerine gösterdiği ilgisizlik, sadece büyük işlemlerle sınırlı olmayıp, gişe işlemleri gibi daha basit ve günlük işlemlerde de gözlemlenmektedir. Örneğin, bankaların müşteriler tarafından talep edilen ilişki sonlandırmalarına dair belirlenen son tarihlere uymadığı durumlar sıkça gündeme gelmektedir. Bu tür vakalar, bankaların müşteri ilişkilerine verdiği önemin yetersiz olduğunu göstermektedir.

Etik bankalar, müşterilerine standart bankacılık hizmetleri sunarken, tasarrufların yatırılacağı projelerin seçiminde kendilerine özgü belirli kriterlere göre hareket ederler. Etik bankalar da genellikle mikro kredi sağlar ve dezavantajlı olan müşterilere düşük miktarlarda ve nispeten düşük faiz oranlarıyla kredi imkânı verirler.

Etik bankaların bir diğer önemli amacı, yatırımların ve tasarrufların yönetiminde şeffaflık sağlamaktır. Bu şeffaflık, aşağıdaki unsurları içerir:

- Daha karlı olmasına rağmen etik dışı kabul edilen sektörlerin yatırımlardan hariç tutulması (örneğin, silah üretimi veya çevre kirliliğine neden olan şirketlerin hisseleri). Etik tarama adı verilen bir yöntemle, müşterilerin etik değerlere göre seçebileceği yatırımların portföye dahil edilmesi veya çıkarılması sağlanır.
- Müşterilere tasarruflarının hangi alanlarda kullanılacağını seçme imkânı sunulması (örneğin, eğitim veya çevre koruma projelerinde).

4.2. Banca Etica

Banca Etica, etik bankacılık ilkelerine dayanan bir finans kurumudur. 1999 yılında İtalya'da kurulan Banca Etica, sosyal ve çevresel sorumluluğu ön planda tutarak finansal hizmetler sunmaktadır. Bankanın temel prensipleri şeffaflık, sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma üzerinedir. Banca Etica, müşterilerinin mevduatlarını etik projelere ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen girişimlere

yatırım yapmaktadır. Banka, geleneksel bankacılık sisteminin aksine, sadece finansal karlılığı değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel etkileri de dikkate almaktadır.

4.2.1. Avrupa’da

Avrupa'da 1970'lerden itibaren, gelişmekte olan ülkelerde dahi uygulanan 'mikro kredi' adını alan küçük finansman operasyonları gerçekleştiren, ya da normal dağıtımına paralel olarak faaliyet gösteren ticari kanallar aracılığıyla daha gelişmiş ülkelerdeki gıda ve küçük zanaat ticaret yapılarının finansmanını destekleyen bir dizi etik banka ortaya çıkmıştır.

4.2.2. İtalya’da

İtalya'da, bu tür bir bankacılık sisteminin gelişiminin öncüsü, mikro kredi'nin gelişimine aynı zamanda üçüncü dünya ürünleri ile sosyal kooperatiflerin ticaretine katkıda bulunan ve günümüzde hala etkin olan Karşılıklı Öz Yönetim Grupları (MAG) vasıtasıyla gerçekleşmiştir. 1990'ların beri, İtalya'da faaliyet gösteren çeşitli etik bankalar bulunmaktadır. Bu bankalardan en büyük ve ülke genelinde en yaygın olanı, 1999 yılında bir dizi İtalyan üçüncü sektör kuruluşu (ACLI, AGESCI, ARCI gibi) tarafından kurulan Banca Popolare Etica'dır.

4.2.3. Banca Etica’nın Kısa Tarihi

1970’lerin sonlarında sosyal amaçlı projeleri bazen finansal bazen de operasyonel yönden desteklemek amacıyla Società MAG (Özyönetim Ortak Derneği) kurulmuştur. Aralık 1994’te MAG hareketi ve kar amacı gütmeyen 21 kuruluşun girişimiyle ilk olarak etik finans ilkelerine dayanan Banca Etica’ya Doğru Derneği’ni (Associazione Verso la Banca Etica) kurmuşlar, daha sonra toplam sermayeyi artırmak amacıyla Haziran 1995’te Verso Banca Etica Kooperatif şirketi haline gelmiştir. İtalya’nın ilk etik bankası olan Banca Etica, üç yıl sonra, İtalya hukuk sisteminin gerektirdiği sosyal sermaye miktarı olan 6,5 milyon Euro’yu toplamış ve İtalyan Merkez Bankası’ndan (Banca d'Italia) faaliyet iznini alarak Aralık 1998’de Banca Popolare Etica adıyla kurulmuştur.

Böylece, İtalya tarihinde ilk kez, sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk bilinciyle finansal ürünler geliştirme ve ticarileştirme hedefini güden bir kurum, resmi olarak bir banka statüsüne kavuşmuş olmaktadır. 8 Mart 1999'da Banca Popolare Etica, Padova'da ilk şubesini açarak faaliyetlerine başlamıştır. Bu, İtalya genelinde ve özellikle bölgedeki genişlemenin başarılı bir şekilde başladığı ilk adımdır. 1999 yılı sonunda Brescia ve Milano, ülkenin en önemli finans merkezi olan şehirlerinde de şubeler açılmıştır.

Aralık 2000'de, Banca Popolare Etica'nın etik misyonuna ve değerlerine uygun finansal ürünler geliştirmek için bir varlık şirketi olan Etica Sgr kurulmuş ve Roma'da yeni bir şube açılmıştır. Bu gelişme, Banca Popolare Etica'nın bir yıl içinde iki önemli hedefini gerçekleştirmesini sağlamıştır.

Sonraki üç yıl içinde, Banca Etica Venedik, Floransa, Treviso ve Bologna şehirlerinde dört yeni şube daha açmış ve aynı zamanda Etik Sorumluluk Vakfı'nı (Fondazione Culturale Responsabilità Etica) kurarak büyümeye devam etmiştir.

2005 yılında, Avrupa Birliği üyeliğiyle birlikte coğrafi genişleme stratejisi çerçevesinde, Banca Etica Fransa'da la Nef, coopérative de finances solidaires ve İspanya'da Fiare ile işbirlikleri kurarak uluslararası projelere imza atmıştır. Bu işbirlikleri, Banca Etica'nın uluslararası alanda tanınırlığını artırmış ve mikro kredi ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik ortak projeler geliştirilmesine katkı sağlamıştır.

Banca Etica, 2008 yılına kadar Torino, Bari ve Palermo'da yeni şubeler açarak büyümeye devam etmiştir. 2009 yılında banka, 12 şubesi ve sadece etik finansal ürünler sunmakla kalmayıp, aynı zamanda sorumlu yatırım kültürünün yayılmasına katkıda bulunan "banchieri ambulanti" adlı finansal destekçiler grubuyla da faaliyet göstermektedir. Şu anda Banca Etica, 4772'si firma olmak üzere toplamda 32.227 müşteriye hizmet vermektedir. Banka, 25,7 milyon avro sermayesiyle yaklaşık 600 milyon avroluk tasarrufu yönetmektedir.

Banca Etica, Banca Popolare Etica, Etica Sgr ve Fondazione Culturale Responsabilità Etica olmak üzere üç kurumdan oluşan bir gruptur. Etica Sgr, etik yatırım fonlarını

yönetme, diğer varlık yönetim şirketleriyle etkileşime girerek etik standartlarını geliştirmek ve etik finansla ilgilenen diğer firmalara ve finansal kurumlara danışmanlık hizmeti olmak üzere üç ana türde hizmet sunan bir varlık yönetim şirkettir. Fondazione Culturale Responsibilit  Etica, iş etiği, kurumsal sosyal sorumluluk ve çevresel konularla ilgili araştırma ve bilgilendirme faaliyetlerini teşvik eden bir vakıftır. Banca Popolare Etica, mőřterilerle ilişkileri yöneten organdır.

Banca Etica, etik değerlere dayalı finansal hizmetler sunan, sőrdőrőlebilir kalkınmaya odaklanan bir finansal kuruluş olarak öne çıkmaktadır. <https://www.bancaetica.it/la-nostra-storia/>

4.3. Banca Etica'nın Değerleri

- Etik odaklı finans, finansal faaliyetlerinin tőm sonuçlarına (ekonomik ve ekonomik olmayan) karşı duyarlıdır.
- Kredi, her haliyle bir insan hakkıdır; verimlilik ve itidal etik sorumluluğun bileşenleridir.
- Paranın mőlkiyeti ve değişimi ile ilgili kar, ortak fayda ilkesi tarafından yönlendirilmeli ve yaratılmasını garanti altına alan herkes arasında adil bir şekilde dağıtılmalıdır.
- Tőm faaliyetlerde şeffaflık, etik finansla ilgili her tőrlő faaliyetin temel bir gerekliliktir.
- Sadece hissedarlar değil, mőřteriler de banka tarafından alınan kararlara katkıda bulunmaya teşvik edilmelidir.

(Spitzeck, Pirson ve Dierksmeier, 2011, s. 30)

Banca Etica'nın Değerler Beyannamesini oluşturan bu beş ifadenin ilki finansal işlerin ekonomik sonuçlarıyla ilgilidir. Bankacılık, finansal faaliyetlerin hem ekonomik hem de ekonomik olmayan tőm sonuçları dikkate alınarak yapılmalıdır. Başka bir deyişe, Banca Etica'ya göre karar alma sőreleri, kirlilik veya insanların sağlığına verilen zarar gibi dışsallıklar da dahil olmak üzere faaliyetlerinin sonuçlarını dikkate almalıdır. Bankanın karar alma sőrelerinin, sadece k r hedefine odaklanmak yerine toplumsal ve çevresel etkileri de değerlendirmesini ifade eder.

İkinci ifade, kredi, verimlilik ve dengeyle ilişkilidir. Banca Etica, krediyi her yönüyle bir insan hakkı olarak kabul ederek oldukça özgün ve kararlı bir yaklaşım benimsemektedir. Bu anlayış, geleneksel bankaların sunduğu hizmetle arasındaki farkı net bir şekilde ortaya koymaktadır. Kredi, bireysel bir hak olarak kabul edildiğinde, geleneksel kredi verme süreçlerinin anlamı kalmamaktadır. Banca Etica için bu hak ve süreçlerin yerini, sivil topluma ve özellikle daha dezavantajlı bireylere hizmet etmeye yönelik bir yaklaşım almaktadır. Etik sorumluluğun sadece verimliliğe değil, aynı zamanda itidale de hitap etmesi gerektiği görüşü savunulmakta olup, bu son değer 'geleneksel' bankalar için genellikle bilinmeyen bir kavramdır.

Üçüncü bildiri, kâr paylaşımını teşvik etmenin yanı sıra, ortak mallar ve dağıtıcı adaletin önemine değinmektedir. Değerler Bildirgesi, kârın “yaratılmasını sağlayan tüm bireyler arasında” dağıtılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu durum, Banca Etica'yı kâr dağıtımını genellikle hisse sahipliği ve hiyerarşiye dayandıran 'geleneksel' bankalardan ayırmaktadır.

Dördüncü ifade ise etik bankacılıkla ilgili tüm faaliyetlerin şeffaflık ilkesiyle ilişkilendirildiğini belirtmektedir.

Beşinci ifade ise paydaş katılımının önemine atıfta bulunmaktadır: hissedarlar ve müşteriler bankanın karar süreçlerine katılmaya teşvik edilmelidir. Başka bir deyişle, Banca Etica tüm paydaşlarının etik beklentilerini karar alma süreçleri için önemli bir gösterge olarak görmektedir. Değerler Beyannamesi'nin bu ifadesi, aşağıda açıklandığı üzere, çok dikkatli ve doğru paydaş katılımı süreçleriyle işlevsel hale getirilmektedir.

4.4. Banca Etica'nın Misyonu

Finansmanı birlikte insanların hizmetine sunmak, adil ve kapsayıcı bir toplum inşa etmek için çalışıyoruz. Finansman silahlarımızı, fosil yakıtları, yoğun tarımı, kumarı, insanlara ve gezegene zarar verdiğine inandığımız tüm faaliyetleri kapsamımızın dışında tutarken, finansal akışları her zaman olumlu etki yaratacak şekilde reel ekonomiye yönlendirmeyi seçtik (“La Nostra Missione”, t.y., para 1).

- Bankanın, yönetsel karar alma sürecinde temel çevresel ve sosyal değerlendirmeleri dikkate alan ideal bir ekonominin teşvik edilmesi için kültürel bir araç haline gelmesi amacıyla şeffaflık, dayanışma ve katılımcılığın ele alındığı yeni bir bankacılık fikrine öncülük etmek.
- Kredi verenlerin ekonomik, sosyal ve çevresel düzeylerde sorumluluk üstlenmeleri için gerekli yetkinlikleri, yetenekleri ve özerkliği geliştirmeleri için teşvik edilmesi.
- Yatırımcılara paralarının yönetiminde hassasiyet ve verimlilik, kaynakların kullanımına dikkat (itidal) ve kar paylaşımı garanti etmek.
- Yaşam kalitesini artırmak için bireysel ihtiyaçlara, çevrenin korunmasına ve yerel özelliklere hitap etmek için çalışmak.
- 'Sosyal değer' sağlamaya çalışan üçüncü sektör firmalarına, kişilere ve projelere kredi garantisi verilmesi. (Spitzeck ve diğerleri, 2011, s. 30)

İlk olarak, Banca Etica'nın temel misyonu, şeffaflık, dayanışma ve katılımcılık gibi önemli özelliklere dayanan, topluma yeni ve farklı bir hizmet sunmaktır. Misyon beyanında, ekonomik karar alma süreçlerinde çevresel ve sosyal değerlendirmelerin yanı sıra finansal hizmetlerin kültürel etkisinin önemi vurgulanmaktadır. Banca Etica, sadece finansal hizmetler sunmakla kalmayıp, toplumsal etkileri ve sorumlulukları, temel misyonunun bir parçası olarak kabul etmektedir.

İkinci olarak, Banca Etica'nın misyon beyanı, alacaklılarla ilişkilerde proaktif bir yaklaşım benimsemenin önemine dikkat çekmektedir. Alacaklıları yalnızca finansal açıdan desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda onların yetkinliklerini artırmaya teşvik etmenin de, geleneksel hassasiyet anlayışını aşarak, itidal ve bireysel ihtiyaçlara saygı gibi diğer önemli etik değerlere hitap eden bir hizmeti garanti etmenin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Üçüncü olarak, Banca Etica'nın misyonu üçüncü sektördeki kurumlara ve özellikle de 'sosyal değer' sağlayan çalışmalara kredi sağlamaya odaklanmıştır. Bu unsur, Banca Etica'nın sadece finansal kazanç odaklı olmayan, aynı zamanda toplumsal ve çevresel değerlere odaklanan bir finansal modeli benimsediğini ve sürdürülebilir kalkınmaya

katkı sağlamayı hedeflediğini göstermekte bu da Banca Etica'nın İtalyan sosyoekonomik sistemindeki rolünü açıkça farklılaştırmaktadır.

4.5. Banca Etica'nın Doğuşu

4.5.1. Öz Yönetim Mutuals (Mag)

Banca Etica'nın hikayesi, 1970'lerin ortalarında ortaya çıkan “Mutue per l'autogestione” daha yaygın adıyla “Mag” olarak bilinen küçük kâr amacı gütmeyen finansal kuruluşların tarihine dayanmaktadır. Bu kuruluşlar, daha etik ve sosyal sorumluluğa dayalı bir bankacılık anlayışını yolunu açmışlardır. Kâr amacı gütmeyen bu küçük finansal kuruluşlar dayanışmayı teşvik etmeyi ve demokratik para yönetimini hedeflemişlerdir. Bu hedeflere ulaşmak için, bireyler ve projelere finansal destek sağlamak amacıyla kurulan “Mag”lar, zaman içinde bu prensipleri resmileştirerek ve genişleterek bir banka fikrine doğru evrilmiştir.

Bu kuruluşlar, dayanışma ve paranın demokratik bir şekilde yönetilmesi ilkelerinden ilham alarak, günümüzde de topluluklar içinde faaliyet göstermekte ve sıra dışı fikirleri olan ancak bunları hayata geçirecek kaynaklardan yoksun bireylerin umutlarını gerçeğe dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Banca Etica'nın kurucuları, sosyal adalet, sürdürülebilirlik ve toplumun güçlendirilmesi gibi etik değerlere sıkı sıkıya bağlı kalarak bu yolda ilerlemişlerdir. Banca Etica, sadece kâr amacı gütmeyen bir finans kurumu olmanın ötesinde, finansal işlemlerinde etik ve sosyal düşüncelere de vurgu yaparak geleneksel bankacılıktan farklılaşmaktadır. Bu yaklaşım, finansal kazançları değil, insanları ve gezegeni önceliklendiren bir bankacılık modelini temsil etmekte ve toplumu olumlu yönde değiştirmeyi hedeflemektedir.

Banca Etica'nın kurucuları, toplumun farklı kesimlerinden gelen bireylerdir ve bunlar, anlamlı bir değişim yaratmak için etik değerlere dayalı bir finans kurumu kurmayı amaçlamışlardır. 1970'lerin İtalya'sında ekonomik sıkıntılarla karşılaşan bu kurucular arasında işçiler, öğrenciler, çiftçiler ve profesyoneller gibi çeşitli toplumsal sınıflardan kişiler yer almaktadır. Bu bireyler, toplumda eksik gördükleri alanlarda müdahale etmek ve pozitif bir etki bırakmak için halkın kullanımına uygun basit bir finans aracı

gerekliliğini fark etmişlerdir. Bu gereklilik, Banca Etica'nın kurulmasıyla sonuçlanmıştır.

Banca Etica'nın kurucuları, farklı geçmişlere sahip olsalar da, aynı dönemdeki sosyal ve ekonomik zorluklarla başa çıkmak için bir araya gelmişlerdir. Bankanın kurulması, toplumu iyileştirmeye yönelik projeleri desteklemek için erişilebilir ve etik bir finans aracı sağlama yolunda atılmış önemli bir adımdır. Bu finansal kurum, toplumsal değişimin bir aracı olmayı amaçlamakta ve aynı zamanda etik ve sürdürülebilir girişimleri teşvik etme taahhüdüyle öne çıkmaktadır. 1970'lerin İtalya'sındaki ekonomik ve sosyal sıkıntılarla mücadele eden ülke için, Banca Etica bir yenilik olarak öne çıkmış ve sıradan bireylerin toplum sorumluluğu taşıyan projelere katkıda bulunmasını sağlayan bir finansal araç sunmuştur.

1970'lerde İtalya, ekonomik zorluklar nedeniyle Cumhuriyet tarihinin en karmaşık dönemlerinden birini yaşamaktadır. 1960'ların endüstriyel gelişiminin ardından ülke, yüksek enflasyon ve artan işsizlikle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde, öğrenci hareketlerinin yeniden canlanması ve sınıf mücadelesinin alevlenmesi gibi ideolojik çatışmalar yaşanmış, aynı zamanda petrol krizi gibi mali sorunlar da gündeme gelmiştir.

Büyük sanayi şirketleri, 1973 petrol krizinin etkileriyle başa çıkabilmek için üretim süreçlerini merkezden uzaklaştırmışlardır. Ancak bu yeni girişimlerde, çalışanların hakları ve adil ücretler her zaman garanti edilmemiştir. Endüstriyel alanda yaşanan işten çıkarmalar, işsizlik krizini derinleştirerek ülkenin karşılaştığı zorlukları arttırmıştır.

Aynı dönemde, çevrecilik ve sosyal adalet anlayışları popülerleşmeye başlamış ve birçok ideolojik hareketin temelini oluşturmuştur. Çevre ve barışçılık bu hareketlerin ön plana çıkan konuları arasında yer almıştır. Ayrıca, vicdani ret gibi askeri harcamalara karşı olan hareketler de bu dönemin önemli toplumsal olgularıdır. Bu hareketler, geleneksel kredi sisteminden farklı bir yaklaşımı benimsemiş ve gönüllülük ile dayanışma kooperatiflerine katılım yoluyla toplumsal sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmışlardır.

İtalya'nın bu dönemdeki ekonomik, siyasi ve sosyal zorlukları, toplumsal yapıyı derinden etkilemiş ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sosyal mücadeleler, ülkenin geleceğini şekillendiren önemli bir rol oynamıştır. Kuzeydoğu İtalya, 1970'lerde bugün olduğu gibi gelişen küçük işletmelerle dolu bir bölge değildi. Genellikle tarımsal nitelikteki aile işletmeleri yaygındı. Bu dönemde, üretimlerini sürdürmek isteyen bir grup çiftçi Verona'da bir kooperatif kurmuş ve toprağı kolektif olarak işlemişlerdir. Kooperatif üyeleri, sınırlı kaynaklarla doğal tarım yöntemlerine saygı göstererek üretimi devam ettirmeyi başarmışlardır.

Bu kooperatif, faaliyetlerini genişletmek amacıyla terkedilmiş araziler arayışına girmiş ve Sant'Ambrogio di Valpolicella'da iki terkedilmiş çiftlik bulmuşlardır. Bu çiftliklerin arazilerini işgal ederek "Cooperativa 8 marzo 1978" (8 Mart 1978) adlı kooperatifi kurmuşlardır. Kooperatifin kurucuları arasında çiftçiler, öğrenciler, genç işsizler ve tarım uzmanları gibi farklı toplumsal kesimlerden insanlar yer almaktadır. Kooperatif, terkedilmiş alanları yeniden değerlendirip, sürdürülebilir koşullara dayalı bir ekonomi oluşturmayı hedeflemiştir.

Kooperatifin bir kurucu üyesi olan Luigi Aldrighetti, kooperatifin amacını şu şekilde açıklamaktadır: "Toprağı kötü işlenmiş ve ekonomik sistem tarafından terkedilmiş alanları yeniden kazanmak, geleneksel üretimleri başlatmak, küçük çiftçilik işletmelerini birleştirerek çevreye ve bizlere yaşam sağlayacak koşullarda bir ekonomi yaratmak istiyorduk."

Yeni kurulan "Cooperativa 8 Marzo", herkesin ortak olduğu ve üyelik esasına dayalı alternatif bir yönetim modeli benimsemiştir. Bu kooperatif, tarımsal üretimde kimyasal madde kullanmaktan kaçınarak organik tarım yapmayı hedeflemekteydi. Ayrıca, ticaret aracılarının devre dışı bırakılmasıyla ürünlerin doğrudan tüketicilere sunulması amacı güdülmekteydi. Bu yapı, organik tarım ve modern agroturizm alanlarında öncü bir model olarak öne çıkmıştır. Ancak, büyüüp gelişebilmesi için gerekli finansal kaynaklar sağlanamadığı için zorluklarla karşılaşmıştır. İhtiyaç duyulan finansman için başvuru bankalar, bu tür yeni bir girişimi desteklemek istememiştir, çünkü bu faaliyetler henüz başlangıç aşamasındadır ve bankalar için yüksek risk taşımaktadır.

Aynı dönemde, Verona'da bir grup işçi, kriz içinde olan Salgraf fabrikasının iflasını engellemek için harekete geçmiştir. Bu işçiler, geleneksel sendikal yolları takip etmek yerine, fabrikanın yönetiminde aktif rol alarak endüstriyel faaliyetleri kendi denetimlerine alma yolunu seçmişlerdir. Fabrika daha sonra Cooperativa Lavoratori Grafici (C.L.G.) olarak adlandırılmıştır. Bu girişim, sendikalardan ve sosyal alanda faaliyet gösteren birçok bireyden destek almıştır. Destekçiler arasında, aynı zamanda şehrin sivil toplum temsilcisi olan avukat Giambattista Rossi de yer almıştır.

Bu grup etrafında, 19. yüzyılın sonlarına ait mütüel cemiyet modellerinden esinlenerek, “yardımlaşma ve dayanışma” ilkesine dayalı bir finansal şirket kurma fikri doğmuştur. Bunun sonucunda, Aralık 1978'de Verona'da ilk “Mag - Öz Yönetim için Karşılıklı Yardım Kooperatifi” (Mag) kurulmuştur.

Bu kooperatif, yasal dayanağını Nisan 1886 tarihli 3818 sayılı çok eski bir hukuki düzenlemede bulmuştur.¹ Birkaç ay içinde, bu yeni kooperatife bireyler, kooperatifler ve dernekler dahil olmak üzere yüz üyenin katılır. Bu üyelerin birçoğu, endüstriyel veya tarımsal kooperatifler gibi başka yerlerdeki benzer öz-yönetim girişimlerinden gelmektedir. Mag Verona, kooperatiflerin faaliyetlerini desteklemek amacıyla, üyeleri arasında faiz ödemeli mevduat şeklinde fon toplama faaliyetine başlar.

Cooperativa 8 marzo ile Mag ile buluşması, Verona Eyaleti'nin terkedilmiş olan arazinin tahsisine karşı çıkmasıyla gerçekleşmiştir. Eyalet, tarım işletmelerinin ve mülkün usulüne uygun olarak satın alınması gerektiğini belirterek karşı durmaktadır. Cooperativa 8 marzo, gerekli kaynaklara sahip değildi. Bu sebeple kredi almak için bankalara başvurmuş, ancak başarılı olamamıştır. Cooperativa 8 marzo'nun bu kritik anında Mag Verona devreye girerek iki tarım işletmesinin bulunduğu “la Cà Verde” olarak bilinen mülkü satın almış ve bu mülkleri Cooperativa 8 marzo'ya kiralamıştır (Calvi ve Slavazza, 2003, s. 32).

¹ Orjinali “Legge n. 3818 del 15 aprile 1886 'Costituzione legale delle società di mutuo soccorso’”. olan metnin gayri resmi Türkçe çevirisi “15 Nisan 1886 tarihli ve 3818 sayılı 'Yardımlaşma Cemiyetlerinin Yasal Yapısı' Kanunu” şeklindedir.

Sonraki yıllarda Cà Verde, organik tarım sektöründe önemli bir gerçeklik haline gelir. Valpolicella'nın çiftçileri ile Mag Verona arasındaki işbirliği, küçük bir ütopyanın gerçekleşmesini sağlamıştır (Parrella, 2022, s. 20).

Mag'ın bu deneyimi başarılı olmuş ve zamanla bu model Kuzey İtalya'da yayılmaya başlamıştır. Verona deneyiminden ilham alarak, Milano'nun Inzago bölgesinde, Kasım 1980'de “Centro Attività Sociali” (CAS) (Sosyal Aktivite Merkezi) içinde, gönüllülük ve kooperatif dünyasında aktif olan genç bir bankacı olarak Cariplo'da görev yapan Giovanni Acquati'nin girişimiyle Mag2 kurulmuştur. Mag2'nin tüzüğünden kısa bir alıntı, bu tür girişimlerin temelinde yatan motivasyonları açıkça ortaya koymaktadır: “...finansal faaliyet aracılığıyla, öncelikle kooperatif veya dernek şeklinde kurulan ve sosyal, dayanışma, ekoloji, çevre gibi etik değerlere yüksek katma değerli sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin gelişimini desteklemek...” (Parrella, 2022, s. 20).

Böylece, Mag, birçok endüstriyel gerçekliğin krizde olduğu bir dönemde tabandan ortaya çıkan kendi istihdam projelerine yönelik mali destek için önemli bir kaynak haline gelmiştir.

4.5.2. Mag 3 Padova

Padova'daki üçüncü Mag'ın doğuşu, gelecekteki Banca Etica'nın inşasında önemli bir role sahiptir. Her şeyden önce, özellikle Fabio Salviato² ve Marco Piccolo gibi kişilerin daha sonra yeni kredi kurumunun önde gelen mimarları arasında olmaları, bu önemi daha da artırmaktadır.

Bu ilk deneyimde yer alan Salviato ve Piccolo'nun, MAG evreniyle ilk teması 1984 yılında Padova'da düzenlenen, paranın sorumlu bir şekilde kullanılması üzerine odaklanan seminerle gerçekleşmiştir. Bu seminer, “MIR” (Movimento Internazionale della Riconciliazione - Uluslararası Uyum/Uzlaşma Hareketi) tarafından organize edilmiştir. MIR, aktif şiddet karşıtlığını benimseyen ve bu ilkeleri yaşam biçimi olarak kabul eden Waldensian ve Quaker rahiplerinin 1952 yılında İtalya'da kurdukları bir organizasyon olan International Fellowship of Reconciliation (IFOR) şubesidir.

² Fabio Salviato, Banca Etica'nın ilk başkanıdır ve 1999'dan 2010 yılına kadar görevde kalmıştır.

MIR'ın sembolü, Gandhi tarafından "charkha" adı verilen ve pamuğu iplik haline getirmek için kullanılan bir tekerlekli eğirgi aletidir. Bu sembol, yaşamın basitliğini, sömürü ve sömürgecilikten uzak çalışmayı hatırlatmakta ve aynı zamanda şiddetsizliği simgelemektedir.

MIR'ın eğitim semineri ve Milano'daki Mag'ın etkinlikleri, Padova'da yeni bir Mag kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Padova'daki seminer ve Milano'daki Mag'ın faaliyetlerinin karşılaştırılması, Haziran 1985'te Padova'da Mag3'ün kurulmasına zemin hazırlamıştır. Böylece, MAG3 Padova'da Öz-Yönetimli Karşılıklı Yardımlaşma (Mag3) kuruluşu olarak faaliyete geçmiştir.

Bu deneyimler, diğer şehirlerde benzer girişimlerin doğmasına ilham vermiş ve öz-yönetimli karşılıklı yardımlaşma modeli, Torino, Reggio Emilia, Genova ve Venedik gibi farklı şehirlerde yayılmaya başlamıştır. Mag Padova kurulmadan önce, 1983 yılında Udine'de "Autogest" adlı bir Mag da başlatılmıştı.

Mag3'ün ilk merkezi, Padova'da merkezi bir bölgede yer alan Barış Evi (Casa della Pace) olarak bilinen bir mekanda bulunan odada yer almaktadır. Bu ev, 1970'lerin sonlarından itibaren Legambiente, Vicdan Retçileri Birliği, Barış İçin Kadınlar ve Pasifist (Barış) hareketi gibi çeşitli derneklere ev sahipliği yapmıştır.

Mag3'ün faaliyetleri, gönüllülük esasına dayanmaktadır. Salviato ve Piccolo gibi ana karakterler, boş zamanlarında Mag3'ün faaliyetlerine katılmaktaydılar. Salviato, önemli bir gözlük şirketi olan Safilo'nun ticaret ofisinde çalışırken, Piccolo ise Azienda Sanitaria Locale (ASL) adlı yerel sağlık kurumunda görev yapmaktaydı. Katolik sosyal eğilimlere sahip olan Salviato ve Piccolo, 1989 yılına kadar Barış Evi'nde aktif olarak yer almışlardır.

Birkaç yıl boyunca MAG3, gönüllülerin çabalarıyla ayakta kalmış ve tasarruflarını mevduat defterleri aracılığıyla toplayarak, bu kaynakları sosyal kooperatiflere ve derneklere finansal destek sağlamak amacıyla kredi olarak sunmayı sürdürmüştür.

Fabio Salviato ve Marco Piccolo, Mag3'de aktif oldukları dönemde kendi faaliyetlerini tamamlayıcı olarak gördükleri "adil ve sürdürülebilir ticaret" olan yeni

bir hareketle tanışılır. Bu yükselen hareket, dünyanın Güney ülkelerinden kahve, kakao ve şeker gibi ürünleri ithal ederek üreticilere adil bir fiyat garantisi sunmaktaydı. Bu şekilde, etik otonom finans sistemi, ticaret anlayışında yeni bir döneme geçer. Yani bu dönem, etik finans sistemi ile küresel ticaret ilişkilerinde adalet ve eşitlik odaklı yeni bir yaklaşım arasındaki bağlantının başlangıcını işaret etmektedir.

4.5.3. CTM – MAG

Padova'nın Öz Yönetim Kooperatifi olarak bilinen Mag3, öz yönetim modeline sahip bir mikro banka gibi işlevini sürdürüyordu. Temel faaliyeti, derneklerden tasarrufları toplamak ve geçici likidite ihtiyacı olan diğer derneklere kredi sağlamaktı. Faaliyetlerinin ilk yıllarında, Mag3 Padova ve Veneziano'daki çeşitli yerel sosyal kooperatiflere küçük krediler vermiştir.

Mag3 1987 yılında adil ve sürdürülebilir ticaret ürünlerinden bazılarını mağazalarında satmaya başlamıştı. Aynı dönemde Almanya'da adil ve sürdürülebilir ticaret konulu uluslararası bir etkinlik düzenlenir. Bu alanda faaliyet gösteren mağazaların da yer aldığı etkinlik Padova Öz Yönetim Kooperatifi (Mag of Padova) için önemli bir dönüm noktası olmuştur (Salviato, F. 2010 s. 63). Bu toplantı, Mag3'ün perspektiflerini genişleterek yeni fırsatlar sunmuştur.

Etkinliğe Alto Adige, Brescia ve Treviso bölgelerinde faaliyet gösteren diğer İtalyan adil ticaret aktörleri de katılmıştı. Daha önceden de İtalya'da, adil ticaret ve dayanışma ürünlerinin ticaretini yönetmek amacıyla bazı girişimler olmuştu. Ancak, tam anlamıyla koordinasyon sağlanamamıştı. İtalya'da, ithalat ağı hala dağınık bir durumdaydı. Alto Adige'deki mağazalar, Avusturya veya Almanya'nın ithalat merkezlerine dayanıyordu. Brescia ise Güney Amerika ile doğrudan ilişkilere sahipti. Padova'da ise bir Belçika ağı kullanılmaktaydı. İtalya'nın diğer bölgelerinde, Mani Tese gibi çeşitli hareketler, Güney dünya ülkelerinde ürünleri doğrudan ithal ederek bağımsız bir şekilde hareket ediyordu.

Bu kadar parçalanmış bir ithalat ağına bulunması, net bir şekilde İtalya'da bir ithalat merkezi kurma ihtiyacını ortaya koyuyordu. Bu merkezin oluşturulması, İtalya'daki adil ticaret ve dayanışma sektöründeki çabaların koordinasyonunu artırılmasını

sağlayacaktı. Hem de satın alma maliyetlerini de düşürecekti. Birleşik bir merkezin oluşturulması aynı zamanda, ithalatların daha verimli bir şekilde yönetilmesine yardımcı olacak ve bu tür girişimlerin olumlu etkisini güçlendirmeye katkıda bulunacaktı.

İtalya'da adil ve sürdürülebilir ticaret için ithalat merkezi oluşturmak amacıyla, bu alanda faaliyet gösteren çeşitli ulusal aktörlerin güçlerini birleştirmesi ile Aralık 1988'de "Ctm - Cooperativa Terzo Mondo" Balzano'da kurulmuştur. Böylelikle "Ctm - Cooperativa Terzo Mondo" İtalya genelinde adil ve sürdürülebilir ticaret alanında faaliyet gösteren mağazalar için ilk ithalat merkezi haline gelmiştir (Parrella, 2022).

İthalat merkezi kurulması ile birlikte, dağıtım ağları genişlemişti. Bu da beraberinde mümkün olan en kısa sürede yeni mağazaların açılmasını elzem hale getirmişti. Bu durum, Ctm'nin adil ve sürdürülebilir ticaret sektöründe faaliyet gösteren çeşitli taraflar arasındaki iş birliği sayesinde, merkezi bir altyapı sağlayarak ürün ithalatını kolaylaştırdığı ve sektördeki mağazaların daha geniş bir ürün yelpazesine erişim sağladığı anlamına gelmektedir.

İtalyan adil ve sürdürülebilir ticaretin öncüsü aşamasında olan bu merkez, sürekli bir gelişim içindedir. Bir yandan yeni mağazalar açmayı planlayan dernek liderleri için eğitim toplantıları düzenleniyor, bir yandan da tanıtım çalışmaları yapılıyordu. Tüm bu çabaların sonunda faaliyetler istikrarlı bir şekilde büyüdü ve Padova'da "La Tortuga" adlı ilk adil ticaret mağazası açılmıştır. Bu mağaza ismini, Galapagos Adaları'nın sembolü olan devasa kaplumbağadan almıştır.

Cooperativa Terzo Mondo'nun kurucularının başarılı bir öngörüsü, basit, açıklayıcı ve pazarlaması kolay bir ürüne odaklanmanın önemini kavramalarıydı. Bu başarılı fikirden hareketle ürün olarak, multinasyonel şirketlerin Güney Amerika'daki küçük üreticilerden düşük fiyatlarla satın aldığı kahveyi tercih ettiler. Cooperativa Terzo Mondo, Honduras, Ekvador ve Meksika'daki üretici kooperatiflere finansal destek sağlayarak daha yüksek bir fiyat garanti etmeyi amaçladı (Salviato, 2010, s. 68).

Bu strateji ile, kooperatif, Latin Amerika'dan gelen kahveyi daha adil bir fiyata satarak doğrudan küçük üreticilere destek olmayı ve daha iyi bir gelir elde etmelerine

amaçlamaktaydı. Böylelikle yerel üreticilerin yaşam standartlarını yükseltmeyi ve bu şekilde dahil olan toplulukların sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunmayı hedefliyordu.

Meksika ile olan bağlantılar zaten sağlamdı. Bu sayede ilk büyük kahve sevkiyatına erişim kolay bir şekilde gerçekleşmişti. Zor olan kahveyi geleneksel İtalyan tarzında kavurmayı ve küçük paketlere koymayı üstlenecek bir kavurucu bulmaktı. Uzun araştırmaların ardından, Treviso'dan bir kavurucu olan Goppion, bu işi üstlenmeyi kabul etti. Geriye yalnızca paketleme için küçük baskılı alüminyum ruloların satın alınma işi kalmıştı.

Paketlerin temini hususunda, belirlenen şirket, 50 milyon civarı minimum bir yatırım talep etti. Bu tutar Padova'daki Mag3'ün yatırım için elinde bulundurduğu sermaye ile yaklaşık olarak aynıydı. Her şeye rağmen bu miktarı kullanmayı ve finansman talebini kabul ettiler (Parrella, 2022).

Oaxaca eyaletinin dağlık bölgelerinde yaşayan ve bir asırdan fazla süredir kahve üreten Meksikalı üreticilerden oluşan bir konsorsiyumun çalışmalarının sonucu olan “café Uciri”, İtalya'daki adil ve sürdürülebilir ticaret mağazaları aracılığıyla pazarlanmaya hazır hale getirilmiştir. Ürün başarılı olmuştu ve birçok Meksika üreticisine, emekleri ve kahveleri için adil bir ödeme alma imkânı sağlanmıştı. Bu nedenle bu olay İtalya'daki adil ticaret tarihinde önemli bir dönüm olmuştur.

Faaliyetler olumlu bir şekilde ilerliyordu. Ancak sorumlular, sadece bir öz-yönetim birliğinin desteğine güvenmenin adil ve sürdürülebilir ticaret faaliyetine daha fazla ivme kazandırmak için yeterli olmadığını farkındaydılar. Bu noktada ihtiyaç duyulan şey, çok iyi bir hedef pazara sahip olduğu kanıtlanan bir faaliyetin, yatırımlarına eşlik edebilecek daha yapılandırılmış bir finansal araçtı.

Geleneksel bankalar, mali açıdan sağlam teminatlar olmadan finansal destek sağlamak istemiyorlardı. Bu zorluğun üstesinden gelmek için, 2 Mayıs 1989'da Padova'da “Ctm-Mag” adında bir kooperatif kuruldu. Bu yeni kooperatif adil ve sürdürülebilir ticareti desteklemek amacıyla üyeler arasında biriktirilen tasarrufları toplayan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluştu.

“Ctm-Mag”ın kurulması, adil ve sürdürülebilir ticaret sektörünün ihtiyaçlarına daha uygun bir finansal yapı sağlama konusunda önemli bir adım olmuştur. Bu kooperatif, adil ticaretin destekçilerinin mali katkıda bulunabileceği bir araç haline gelmiş, böylece adil ticaretin etik ve sürdürülebilir girişimlerini desteklemek için daha sağlam bir temel oluşturulmuştur.

Ctm-Mag, sonraki yıllarda dikkate değer bir hızla gelişme kaydetmiştir. 1992'deki, verilere göre, 1.200'den fazla üye, 354 milyon sermaye, 3 milyar 800 milyon mevduat ve hemen hemen aynı miktarda dayanışma faaliyetine teşvik etmekte kullanılan krediye sahipti (Massimo ve Banca, 2003, s. 54).

Ancak, 1993 ile 1994 arasında, kredi faaliyetleri ile ilgili çıkan yeni yasalar öz-yönetim kooperatiflerinin faaliyetlerini büyük ölçüde kısıtlamıştır.

Temmuz 1991'de, “Kara Para Aklamayı Önleme” kanunu olarak bilinen 197 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir.³ Bu düzenleme, kamuyla iş yapma niyetinde olan finansal araçlara ciddi yükümlülükler getirmiştir. Bu önlemler genellikle kara para aklama ve terör finansmanı gibi illegal faaliyetlerin önlenmesi amaçlanmıştır. Yasa, finans sektöründeki aktörleri bu tür faaliyetlere karşı daha etkili bir şekilde koruma amacını taşımaktaydı. Yasaya göre finansal faaliyetini sürdürmek isteyen kuruluşların, minimum bir milyar lira asgari öz sermaye bulundurmaları gerekiyordu. Bu düzenleme ile potansiyel olarak yüksek iflas riski taşıyan sektörleri daha sağlam hale getirmek amaçlanmıştır. Fakat bu şart öz yönetim kooperatifleri için zorlayıcı bir husustur. Kara Para Aklamayı Önleme mevzuatına göre finans şirketleri yeni düzenlemelere iki yıl içinde uyum sağlamazsa faaliyetleri askıya alınacaktı.

Yasal yükümlülükler, öz-yönetim kooperatifi gibi kâr amacı gütmeyen küçük finansal kooperatiflerin faaliyetlerini tehlikeye atma riski taşıyordu. O dönemde ki en büyük kooperatif olan Ctm-Mag 80 milyon liralık bir sermayeye sahipti ancak diğer MAG'ların sermayeleri çok daha düşük miktarlardaydı.

³ Orjinali “Legge n. 191 del 5 luglio 1991 “*Provvedimenti urgenti per limitare l'uso del contante e dei titoli al portatore nelle transazioni e prevenire l'utilizzazione del sistema finanziario a scopo di riciclaggio*” olan gayri resmi çevirisi “ 5 Temmuz 1991 tarihli, ve 191 sayılı ‘İşlemlerde nakit ve hamiline yazılı menkul kıymetlerin kullanımının sınırlandırılması ve mali sistemin kara para aklama amaçlı kullanımının önlenmesine ilişkin acil önlemler’ kanunu” şeklindedir.

İlk olarak öz-yönetim kooperatiflerini kurtarmak için yasa da değişiklik yapma girişiminde bulunuldu. Fakat İtalya Merkez Bankası (Banca d'Italia) mevcut yasa konusunda kararlıydı. Politikacılar bile kâr amacı gütmeyen finansal kuruluşların çeşitliliğini desteklemeye isteksiz gibi görünüyordu. Bu durum, kâr amacı gütmeyen finansal kooperatiflerin, yeni düzenlemelere uymak ve faaliyetlerini giderek daha katı düzenlemelerin olduğu bir ortamda sürdürmek zorunda olduğunu gösteriyordu.

Her bir kooperatif yeni düzenlemelerin getirdiği zorluklarla başa çıkmak için kendi yolunu seçmeye karar verdi. Ctm-Mag, yasal olarak talep edildiği gibi, sermaye artırımını yolunu seçti. İtalya genelinde, mağaza ağı üzerinden adil ticaret ve sosyal tasarruf değerlerini birleştiren etik ticaret önerilerini desteklemeyi amaçlayan bir kampanya başlatıldı. İki yılın sonunda, Ctm-Mag, 2.000 üye ve 5,5 milyardan fazla mevduat ile 1 milyar 100 milyonluk meblağa başarıyla ulaşmıştı (Massimo ve Banca, 2003, s. 60).

Adil ticaretin adından ve gücünden faydalanamayan diğer kooperatifler zor durumdaydı. Mag Verona ve Mag Padova doğrudan Ctm-Mag ile birleşmeye karar verir. Ancak öz yönetim kooperatifleri ile birlikte, sendikaya ve sosyal dernekler ile bağlantılı finans kuruluşları da zorluklarla karşı karşıya kalmıştı. Daha önce geleneksel banka ve finans ağı dışındaki kaynaklara erişebilen birçok kooperatif ve kâr amacı gütmeyen sektörün büyük bir kısmı, artık neredeyse sadece Ctm-Mag ile çalışmak zorunda kalmıştı. Bu değişiklik, bu varlıkların işleyişinde ve finansmanında önemli bir dönüşümü temsil etmektedir.

Cooperativa Terzo Mondo'nun, faaliyetleri yalnızca adil ticaret ve sürdürülebilir kalkınma ile sınırlıydı. Cooperativa Terzo Mondo çevre, dernekler ve sosyal iş birliği gibi yeni sektörleri de finanse edebilmek amacıyla hukuki niteliğini değiştirme kararı alır. Böylece, üçüncü sektörün büyük bir kısmı için finansal bir referans noktası haline geldi. Ve belirtilen alanlarda projelere ve girişimlere destek sağlamaya başlamıştır.

27 Ağustos 1993 tarihinde İtalyan finansal sistemine etki eden yeni bankacılık ve kredi düzenlemelerini içeren 385 sayılı kararname ile yeni bir Konsolide Bankacılık ve Kredi Kanunu (Testo Unico) yasası yürürlüğe girdi. Halen 1936 tarihli bankacılık yasasına atıfta bulunan bu yasa sektör düzenlemelerini tamamen revize etmiştir.

Bu yeni düzenlemeler, finansal faaliyetin özel bir alan olarak belirlenmesini (Finansal faaliyetin özgünlüğünü) içeren oldukça kısıtlayıcı bir ilke getirmiştir. Bu yeni düzenleme ile mevduat toplama ve kredi verme gibi finansal faaliyetler sadece bankalar tarafından gerçekleştirilebilecekti. Bankalardan farklı olan kuruluşlar tasarruf toplamaya devam edebileceklerdi. Ancak artık genel halktan değil, yalnızca kendi üyeleri arasından toplayabilirdi. Ayrıca, toplanan fonlar mevduat için değil, sadece sermaye artırımını için kullanılabilirdi (Parrella, 2022, s. 25).

Testo Unico'nun (Konsolidasyon Yasası'nın) yürürlüğe girmesi, Mag'ların finansal faaliyetlerini büyük ölçüde kısıtladığı için yeni bir zor dönemin başlangıcını temsil etmektedir. Bu dönemde, Ctm-Mag'ın ortakları arasında, gerçek bir banka bir Cassa Rurale (kırsal bölgelerde faaliyet gösteren ve yerel toplulukların finansal ihtiyaçlarına odaklanan yerel kooperatif bir banka.) daha doğrusu, ülke çapında faaliyet gösterebilecek bir Banca Popolare (Halk Bankası) kurma fikri popüler hale gelmişti.

Kredi ve Tasarruf Komitesi, 3 Mart 1994 tarihinde finansal kooperatiflerin kendi üyelerinden bile tasarruf toplamasını yasaklayan bir karar daha yayınladı. Kâr amacı gütmeyen finans kooperatiflerini de içine alan bu karar sadece konsorsiyumların tasarruf toplamasına izin vermektedir.

Birbirini hızla takip eden bu yasal müdahalelerin sonucunda geriye kalan Mag'lar için bir finans konsorsiyumuna dönüşmek, bir banka kurmak veya tamamen kapatmak dışında çok fazla bir seçenek kalmamıştı.

Ctm-Mag, yeni düzenlemelere uymayı kabul ederek bir konsorsiyuma dönüşmeye karar vermiştir (ETICA, 1996, s. 31). Ancak, daha küçük boyutlarda olmaları nedeniyle diğer öz-yönetim kooperatifleri için bu uyum süreci daha yavaş ve zorlayıcı olmuştur. Yeni kredi ve finans faaliyetleri ile ilgili yasal düzenlemeler, kooperatifleri zorlu bir dönüşüm sürecine itmiş ve giderek daha karmaşık bir çerçevede faaliyet göstermeye mecbur bırakmıştı. Temellerini gönüllülük esasına dayanan bir sektör için aşırı derecede zorlayıcı olmuştur.

Artık farklı bir yaklaşımın gerekliliği açıktır. Kazanılan deneyimleri en iyi şekilde kullanabilen ve yasa koyucu tarafından belirlenen yeni standartlara etkili bir şekilde

karşı koyabilen bir iş modeli, bir çalışma biçimi belirlenmesi gerekiyordu. Bu süreçte yurtdışındaki etik bankaların başarısı, İtalya'da henüz düşünülmeyen bir olasılık olarak öne çıkmaktadır.

4.5.4. İtalya Merkez Bankası ile İlk Karşılaşmalar

Yukarıda belirtildiği üzere Kredi faaliyetlerine ilişkin yeni yasalar, öz-yönetim kooperatiflerinin faaliyetlerini büyük ölçüde etkilemişti. Sadece Ctm-Mag, geniş bir toplama ağıyla ülke çapında güçlenerek tam anlamıyla faaliyet göstermeyi başarabilen tek kuruluş olmuştur. Bu gelişmeler Ctm-Mag'ın alternatif finans için bir referans haline gelmesini sağlamıştır. Bu sırada adil ve sürdürülebilir ticaret mağazaları, üye sayısını artırarak ve faaliyetlerini genişleterek olumlu bir şekilde ilerliyordu. Ancak, hazırlıklı ve bilinçli bireyler tarafından yönetilen bu olumlu genişleme, faaliyetlerinin temeli gönüllülük esasına dayanan bir dünyada giderek daha karmaşık ve kontrol etmesi zor bir hal almaktadır.

Geleneksel bankalarla yaşanan zorlu ilişkiler, sosyal ekonominin güçlü bir şekilde genişlemesiyle çelişiyordu. Birçok yeni girişim, gerekli finansmanı elde edememekte ve adil ticaret mağazaları, organik tarım işletmeleri ve kooperatif dünyası zorluklarla karşı karşıya kalıyordu.

Ctm-Mag başkanı Fabio Salviato, kâr amacı gütmeyen kuruluşların finansal alanını tanımlayacak bir çözüm arayışı içine girdi. Bu çözüm arayışı, Gino Mattarelli Konsorsiyumu başkanı aynı zamanda Sosyal Kooperatifler ve sosyal girişimler ağı Federsolidarietà'nin sorumlusu olan Felice Scalvini ile görüşmeye yöneltmiştir⁴(Parrella, 2022, s. 29). Sosyal kooperatiflerin krediye erişim sorunu, Mag'larda tam tersine, sahip oldukları kaynakların tümünü yerel olarak kullanamama sorunu ile karşı karşıyaydı. Bu iki farklı ihtiyacın bir araya gelmesi üçüncü sektör ve sosyal ekonomi için tek bir finansal kuruluşu oluşturulma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Bu durum, aynı sorunlarla karşılaşan derneklerinde ilgisini çeker. Sivil Toplum örgütlerinden Acli'nin sorumlusu Luigi Bobba ve Arci'nin sorumlusu Nuccio Iovene,

⁴*Consorzio Nazionale Cgm*, <https://cgm.coop>.

bu farklı evrenin finansal ihtiyaçlarına uygun yöntem bulabilmek için uygun çözümlerin belirlemesine katkıda bulunurlar (Massimo ve Banca, 2003, s. 81).

Sosyal kooperatif, sivil toplum, adil ve sürdürülebilir ticaret ve öz-yönetim birliklerinin temsilcileri arasındaki görüşmeler, Kasım 1993'te, dayanışma dünyasının tamamını kapsayan bir finansal kuruluşun oluşturulmasına yönelik bir proje hazırlanmasına yol açmıştır.

İtalya'da kâr amacı gütmeyen sektörün birçok temsilcisi, alternatif finansın nedenlerini ve sorunlarını açıklamak ve olası çözümleri belirlemek amacıyla 20 Aralık'ta Verona'da, Banca d'Italia (İtalya Merkez Bankası) ile bir görüşme başlatmaya karar verdi (Massimo ve Banca, 2003, s. 82).

Şubat 1994'te, Salviato ve Bobba, İtalya Merkez Bankası yetkilileriyle ilk kez bir araya geldiler. Yetkililere, yeni düzenlemeler ile finansal aracılık faaliyeti yapmasına izin verilen ancak buna uygun kapasiteye sahip olmayan ve bazen müşteriler için olumsuz sonuç doğuran kooperatifler de dahil olmak üzere bir dizi anormal durumu düzeltmeyi amaçladıklarını belirttiler. Fakat Banca d'Italia yöneticileri, faaliyetlere devam etmek için yeni bir banka kurmak gerektiğini, finansal kooperatiflerin geleceği olmadığını ifade etmişlerdir.

Bu net ifade, Üçüncü Sektör temsilcileri arasındaki iç tartışmaya önemli bir yönelim kazandırır. Nitekim 1994'ün Mart ve Nisan ayları arasında Banca Etica'nın kurucu komite oluşturulur (Parrella, 2022, s.30).

Haziran ayının başlarında, sosyal kooperatiflerin finans kooperatifinin yayın organı olan "La Bussola" dergisinde, yeni Banca Etica'dan açıkça bahseden ilk makale yayınlanmıştır. Ctm-Mag'ın iletişim müdürü Marco Piccolo tarafından kaleme alınan bu makalede, o yıllarda devam eden tartışmanın bazı önemli unsurları yer almaktadır:

... Bankacılık sistemi ve daha genel olarak ekonomik sistem, insanlığın ve kârın muhteşem ve ilerici kaderine doğru amansız yolculuğunda en zayıfları umursamayan güçlü ve insanlık dışı bir makine olarak gözlerimize göründü. Para ve finans, insanlık dışı bir güç yönetimi olarak görünen şeyle yakından ilişkiliydi. Bununla birlikte pek çok kişi arasında inkar ve bu araçlardan uzak durma tutumunun gerçekte, isteyerek ya da istemeyerek, verdiğimiz bir delegasyonu daha da onayladığına dair bir farkındalık vardı. Daha sonra dikkatler, resmi

kültürden farklı, ekonomik kültürü de içeren yeni bir kültürün teşvik edilmesi için vazgeçilmez görülen proje ve girişimlere çevrildi... Bankalar, liyakat gözetmeksizin kalkınmaya yönelik önemli hizmetler veriyor. (Parrella, 2022, s. 40).

Bu, önemli açıklama; Geleneksel bankacılık sistemine karşı yıllarca süren ideolojik muhalefetin ardından, yeni ve farklı bir yaklaşımın benimsendiği vurgulanmıştır. Bu sistemde önyargısız bir şekilde yer almanın mümkün olduğu belirtilmiştir. Proje, yalnızca kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik tasarlanmış bir Cassa Rurale – Banca di Credito Cooperativo'nun (Kooperatif Kredi Bankası'nın) açılmasını öngörmektedir. Hafif ve özellikle uzmanlaşmış bir banka tasarlanmaktadır.

Banche di Credito Cooperativo'nun (Kooperatif Kredi Bankaları) bölgesel kısıtlamalara sahipken, Banca Etica İtalya genelinde faaliyet göstermek istemektedir. Projenin destekçileri, bir bölgenin değil, bir sektörün bankası olarak yani faaliyet gösterecekleri bir sektör seçerek bu engeli aşabileceklerine inanmaktadır.

1994 yılı Temmuz'unda, İtalya Merkez Bankası ile yapılan ikinci toplantı, Kredi Kooperatif Bankaları Federasyonu Federcasse'nin iş birliğiyle hazırlanan bir muhtıranın analiziyle gerçekleşmiştir. Denetim Organi, bir banka için, bir de projeyi gerçekleştirmek amacıyla çalışacak bir dernek için bir tüzük taslağı oluşturması gerektiğini belirtmiştir. Ardından, en az 2.5 milyar lira sermaye toplamaya başlamak ve dış bir danışmanlık şirketi ile işbirliği içinde uygulanacak bir fizibilite çalışması hazırlamak gerekiyordu (Salviato, F. (2010), s. 80).

4.5.5. Banca Etica'ya Doğru Derneği

Üçüncü sektör için etik bir banka projesi mümkün olan en fazla paydaşın katılımını hedefliyordu. Kasım 1994'te, sivil ekonomiyi temsil eden 14 dernek, Banca Etica'ya Doğru Derneği'nin (Associazione Verso la Banca Etica"Banca) kuruluş anlaşmasını imzalamak üzere Verona'da bir araya geldiler (Massimo ve Banca, 2003, s. 99-100).

Bu toplantıya, Mag'ın yanı sıra Acli, Arci, Federsolidarietà, Pax Christi, Cooperativa Terzo Mondo, Mani Tese, Gruppo Abele de katıldı. Agesci'nin izcileri gibi, bazı kurumlar başlangıçta sempatizan olarak katıldılar. Toplantıda ilk ekonomik ve iş planı tanımlanmıştır. Ancak, Kooperatif Kredi Bankaları (Banche di Credito Cooperativo)

için yasalarla kısıtlanan bölgesellik sorunu üstesinden gelinmesi gereken en temel unsurdur.

Bu sorunu aşmak amacıyla, Banca Etica'nın belirli bir bölgeye değil, sınırlı bir faaliyet alanına ve faaliyetlere sahip olacağı vurgulanmıştır. Yalnızca kâr amacı gütmeyen işletmelere hitap edecek ve tasarrufları toplamak ve kullanmakla sınırlı kalacaktır. Gelecekteki kurumun daha sağlam bir başlangıç yapabilmesi için gerekli olan 2,5 milyarlık sosyal sermayenin ötesinde, en az 5 milyar hedeflenmiştir.

Her katılan dernek başlangıç katkısı olarak 80 milyon lira yatıracaktır. Kalan sermaye, kurumlar, kuruluşlar ve sıradan vatandaşlardan toplanacaktır. Üye olmak isteyen gerçek kişiler en az 200.000, tüzel kişilikler ise 1 milyon ödeyeceklerdir (Massimo ve Banca, 2003, s. 101).

Tanıtım faaliyetleri ilerletmek için, üçüncü sektör ve sivil ekonominin konularına daha yakın olan gazeteler ve dergiler ile iletişime geçmek üzere bir liste hazırlanır. Bu aşamada medyanın rolü önem arz etmektedir. Büyük gazetelerde yayınlanan makaleler, yeni projeyi tanıtmak ve duyurulmasında önemli bir role sahiptir. Bu makaleler aynı zamanda yeni bankanın ismine karar verilmesini de sağlar. O zamana kadar “etica” terimi yeni kuruluşun dış dünyaya güçlü bir imaj sunması için kullanılmaktaydı.

Fakat 19 Aralık 1994'te “Corriere della Sera” da (Parrella, 2022, s. 18) Giuliano Zoppis tarafından kaleme alınan bir makalenin başlığı, “Benedetta da Fazio nasce la Banca Etica” (Fazio Tarafından Kutsanan Etik Banka Doğdu) idi. Belli ki, yeni kuruluş bu şekilde adlandırılmıyordu. Bu, medyanın gücünü ve otoritesini göstermektedir.

“Banca Etica Yolunda Derneği”nin (Associazione Verso la Banca Etica'nın) izleyeceği yolu anlatmak amacıyla Şubat 1995'teki İtalya Merkez Bankası (Banca d'Italia) ile bir toplantı daha düzenlenmiştir. Ancak, merkez bankasının yetkilileri, Associazione Verso la Banca Etica'nın kesin yetki almış gibi görünen makalelerden ve reklam kampanyalarından pek hoşlanmamışlardı. Buna ek olarak Kooperatif Kredi Bankaları düzenlemelerinde, Banca Etica'nın ülke genelinde faaliyet göstermesine devam

etmesine olanak sağlayacak (Banche di Credito Cooperativo) muafiyet tanınacağı da kesin değildi.

Denetim organından gelen mesaj, bu aşamada, beklentileri fazla yükseltmemek için basılı yayınlardan kaçınılması gerektiği yönündeydi.

Yeni kurulan bu kuruluşa verilecek hukuki şeklin seçimi oldukça zor görünmektedir. Banca Etica, Kooperatif Kredi Bankaları (Banche di Credito Cooperativo) (B.C.C.) dünyasına istediği gibi İtalya genelinde faaliyet göstermesine izin verecek bir tüzük ile girmesi haline, diğer büyük kooperatif bankaları da feragat için bastırarak ve mevcut düzenlemelerde izin verilenden daha geniş bir bölgesel referansa sahip kurumlar haline geleceklerdi. Bu da İtalya Merkez Bankasını (Banca d'Italia'yı) zor durumda bırakıyordu. Bu durum yeni kuruluşun destekçilerine bir finansal konsorsiyum ya da bir Banca Popolare (Halk Bankası) kurmaları yönünde hareket etmeleri gerektiğini göstermektedir. Ancak, bunun için 12.5 milyar bir başlangıç sermayesi gerekmektedir. Bu sırada, Ocak 1995'te ilgili bankacılık şirketini kontrol eden Cassa di Risparmio di Roma vakfı, yeni bir etik finans kuruluşu kurmaya karar verdi. Gino Mattarelli Sosyal Kooperatifler Konsorsiyumu'nun başkanı ve Federsolidarietà'nin sorumlusu olan Felice Scalvini, bu yapıyı yönetmek üzere çağrıldı. Felice Scalvini, aynı zamanda uzun süredir Banca Etica'nın kurulmasını planlayan çalışma grubunun da bir parçasıydı (Massimo ve Banca, 2003, s. 111).

Bu yeni girişimin doğuşu, kuruluşa giden yolu karakterize eden yinelenen zorluklarla birleşince, yeni bankanın oluşturulması için çalışan insanların şevkini kırmıştır. Çok az kişinin Banca Etica'nın doğabileceğine inandığı bu hassas aşamada, girişime katılan büyük sosyal destek derneklerinin rolü çok etkilidir. Özellikle Acli ve Arci, siyasi ağırlıkları ve milyonlarca üyeye sahip olmalarıyla davaya önemli bir katkı sağlamıştır. Etik Banka'ya yönelik proje, zorluklara rağmen devam ediyordu. Projenin gerekli itibarı kazanması ve gerekli kredibiliteye sahip olması için bir "iş planına" ihtiyacı vardı. İtalya Merkez Bankası, (Banca d'Italia) fikri gerçek rakamlar üzerinden değerlendirebilmek için uzun süredir bu belgeyi talep ediyordu.

"Business planı" olarak adlandırılan, esasen bir mali öngörü planı olan bu belgenin hazırlanması için muhtemelen piyasanın en iyi danışmanlık firması olan McKinsey ile

temasa geçildi (Salviato, 2010, s.83). McKinsey yeni bir bankanın potansiyel gelir ve maliyetlerinin ne olabileceğini belirlemek için bir “iş planı” hazırlayacaktı. 21. yüzyılda hangi banka modellerinin başarılı olabileceğini araştırmakla ilgilenen şirket kendi kaynaklarını projeye sunarak sürece katkıda bulunmuştur.

Böylelikle Banca Etica projesinin sürdürülebilirliğini ve uygulanabilirliğini kanıtlayabilecek sağlam ve detaylı bir belge oluşturmak hedefleniyor. Bu, finansal otoritelerin onayını almak, yatırımcıların ve potansiyel müşterilerin güvenini kazanmak için ikna edici bir temel sağlamayı amaçlamaktadır.

McKinsey'de genç bir danışman olan Andrea Berti, 1995 yılının Mart ayında Padova'da Piazzetta Forzate'deki ofislerinde çalışmaya başladı (Salviato, 2010, s. 83). Andrea Berti, altı ay sonra, yeni banka kurulmasına yönelik iş planını hazırlayıp sundu. Göstergelerin analizi, bu yeni finansal girişimin yeterince sağlam temeller üzerinde durduğunu gösteriyordu. Hedef pazar çok büyüktü ve iyi tanımlanmıştı. Yeni kurum, otomasyona dayalı, şubelerin sayısını sınırlı tutan ve özellikle elektronik işlemlere güçlü bir şekilde odaklanan esnek bir yapıya sahip olmayı amaçlamaktaydı. Özellikle binlerce Arci kulübü ve onlarca adil ticaret ve dayanışma mağazaları tarafından temsil edilen kurumun dağıtım ağına güvenilebilecekti.

İş planına göre sosyal sermayeyi artırılması, büyük ölçüde projeye dahil olan derneklerin, kuruluşların ve kooperatiflerin katkısına dayanırken, bireylerin ekonomik rolü marjinal olarak değerlendirilmişti. Durumun tam tersi olduğu daha sonra görülecektir. McKinsey'in üst yönetimi projeyi onayladı. Bu destek, denetim yapan makamlara ve piyasadaki diğer kurumlara sunulacak önemli bir referanstı.

Andrea Berti ise McKinsey şirketinden ayrılmaya karar verir ve “Verso la Banca Etica” kooperatifinin ilk yöneticisi olur (Parrella, 2022, s. 34).

4.5.6. Banca Etica'ya Yönelik Kooperatif

Mag'in yolculuğu 1978'de hayal kuran çiftçilerden oluşan bir kooperatif ile Verona'daki küçük idealist finansçılardan oluşan bir ortaklığın buluşması ile Cà Verde kooperatifinde başlamıştır. Yaklaşık yirmi yıl sonra, Banca Etica'yı destekleyen 22

dernek, (Massimo ve Banca, 2003, s. 121) sermaye toplamadan önce son detayları belirlemek üzere Etik finansın başladığı yer olan Cà Verde kooperatifinde buluştular.

Yeni Cooperativa Verso la Banca Etica'nın yönetim kurulunun oluşturulurken, tarihî ve derneksel tabanını oluşturan çeşitli ruhları bir arada tutmak kritik noktalardan biriydi. Sonunda, dokuz yönetim kurulu pozisyonu, beş Mag'ın (Milano, Torino, Verona, Venezia ve Ctm-Mag) başkanlarına ve Acli, Arci, Fiba-Cisl ve Cooperativa Terzo Mondo temsilcilerine verildi. Fabio Salviato başkan olarak atanırken, başkan yardımcıları Luigi Bobba (Acli) ve Maurizio Donadelli (Mag Venezia) olarak belirlenmiştir (Massimo ve Banca, 2003, s. 123).

1 Haziran 1995 tarihinde, Cooperativa Verso la Banca Etica (Banca Etica'nın Yolunda Kooperatifi) çok geniş bir kitleyi temsil eden 22 kurucu üye ile Verona'da resmi olarak kurulmuştur (Parrella, 2022, s. 35). Kooperatifin merkezi Padova'da bulunan Piazzetta Forzaté ofisi olarak belirlendi ve McKinsey danışmanı Andrea Berti, yönetici olarak atandı. Kooperatifin hedefleri açıktı: özellikle danışmanlık firması tarafından geliştirilen iş projesi hayata geçirilmeli, bankanın yasal yapısını belirlenmeli ve Banca d'Italia (İtalya Merkez Bankası) ile diyalogu sürdürmelidir. Ayrıca, etik finans ile ilgili kültürel mesajı yaygınlaştırmak için çalışılmalı ve en önemlisi, bankayı kurmak hedeflenen 5 milyar İtalyan lirası olan sosyal sermaye toplanmalıdır.

“In fieri” olan bankanın tanınabilir bir markaya ve logoya ihtiyacı vardı. Yapılan araştırmalar sonucunda bu iş için büyük reklam ajansı ve İtalya'nın en tanınmış reklamcılarında biri olan Gavino Sanna ile iş birliği sağlanmıştır. Reklam firması tarafından önerilen seçenekler arasında, Banca'yı bir “B” harfi, Etica'yı bir “E” harfi ile temsil eden birbirlerine bakan iki “W” harfine benzeyen basit ve net bir sembolde karar kılınmıştır (Massimo ve Banca, 2003, s. 125).

Sırada hedeflenen sosyal sermayenin toplanması vardı. Sosyal sermayenin toplanmasını teşvik etmek için, tüm ulusal bölgede onlarca gönüllü tarafından gerçekleştirilen bir farkındalık ve eğitim çalışması gerekiyordu. Bu çalışmalar, kilise salonlarında toplantılar, mahallelerde etkinlikler ve dernek çevrelerinde buluşmalar organize etmek suretiyle Banca Etica'nın animatörleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Her bir destekçinin hedefi, 1 Haziran 1996 tarihine kadar yani bir yıl içinde 50 milyon toplamaktır (Parrella, 2022, s.36).

Sosyal sermaye toplama işi, bankanın alması gereken hukuki form üzerindeki iç tartışma ile birlikte ilerlemekteydi. Temmuz 1995'te, Banca d'Italia'da yapılan bir başka toplantı, bir Banca di Credito Cooperativo'nun (Kooperatif Kredi Bankası) kurulmasının imkânsız olduğunu ortaya koymuştur. Hedef değiştirilmiş ve başlangıç sermayesi en az 12,5 milyar İtalyan lirası olaması zorunluluğu olan bir Halk Bankasına (Banca Popolare'ye) yönelmek gerektiği kabul edilmek zorunda kalınmıştır (Salviato, 2010, s. 80-81).

Bankanın hukuki şekliyle ilgili belirsizlikler, sermaye toplama kampanyasını ve ardı ardına gelen tanıtım faaliyetlerini engellememiştir. Ekim ayında, Milano'da düzenlenen bir basın toplantısında çok başarılı olacak bir slogan olan “İnanıyoruz ki en yüksek menfaat hepimizin menfaatidir” sloganı resmi olarak ilan edildi (Parrella, 2022, s.36).

Aralık ayında, sosyal banka projesi Montecitorio'ya kadar ulaşmış ve resmi olarak İtalyan Parlamentosu'nun Temsilciler Meclisi'nde resmen sunulmuştur. Sermaye toplamada zorlanılıyordu. hisse senetlerini satın alanlar genellikle bilinmeyen kişilerdi. Yeni bankanın finansal destek aracı olarak başvurmak istediği kuruluşların bir çok üyesi çağrıya yanıt vermiyordu. İşleri karmaşıklaştıran bir diğer faktör ise, etiğin artık göz ardı edilemeyeceğini fark eden geleneksel birçok bankanın piyasaya etik ürünler ve mevduat hesapları sunmaya başlaması oldu.

Bu rekabet olumsuz bir faktör olmamış aksine kooperatifi yeni yollar aramaya itmiştir. Yapılan incelemeler sonunda geleneksel bankalara yardım başvurusunda bulunma yolunu seçilmiştir. Bunun üzerine Ocak 1996 Kooperatif, Giovanni Bazoli liderliğinde Ambroveneto ile gelecekteki Banca Etica'nın ürünlerinin pazarlaması konusunda iş birliği yapmak üzere mutabakat anlaşması imzaladı (Parrella, 2022, s. 37).

Daha sonra, birkaç diğer banka daha Kooperatif'e üye oldu. Sermayeyi artırmak için, 1996 yazının sonlarına doğru önemli bir reklam yatırım ile yeni bir pazarlama planının

hazırlanmasına karar verildi. Bu çabalar ile Aralık ayının sonlarında toplanan sermaye 4.5 milyar seviyesine ulaşmıştır (Parrella, 2022, s. 37).

Bugüne kadar sermaye toplamak için kullanılan stratejilere kıyasla yeni bir planlama yapılır. Yenilikçi bir yaklaşım içeren bu plan kapsamında Banca Etica'yı destekleyen dernek dünyası detaylı bir şekilde analiz edilir ve her bir kuruluştan elde edilebilecek olası gelirlerin planı çıkarılmıştır. (Bu analizler, bize Banca Etica'nın projesine inanan geniş bir sosyal taban olduğunu göstermektedir.) Analiz sonucunda her bir dernekten sorumlu bir kişi atanır. Yeni plana göre bölgelere giderek koordinatörler ile şahsen görüşmeler yapılması ve toplantılar düzenlenmesi gerekiyordu. Bu çalışma, “referans üyeler” olarak adlandırılan, projenin doğruluğuna inanan İtalya genelinde faaliyet gösteren gönüllüler tarafından yürütülmüştür. Yapılan bu çalışmalar ile zaman içinde, bölgesel ağları güçlendirmenin önemi fark edilmiş ve yapı resmileştirilmiştir. Bu yapıya “Gruppi di Iniziativa Territoriale” (Git) yani “Bölgesel Girişim Grupları” adı verilmiştir (Parrella, 2022, s. 37). Bu gruplar, yalnızca yeni katılımcıları bulmakla değil, aynı zamanda ilişki ağı oluşturmak, bağlantılar kurmak, önerileri ve projeler geliştirmekten sorumludurlar. Kısa süre içinde, yeni bankanın doğuşu için temel bir araç haline gelmiştir.

Yapılan çalışmalar ile yoğun bir şekilde yeni üyeler katılmaya başlamıştır. Bu yoğun artış içinde etik finans prensipleri ile uyumsuz olan bireyleri veya kurumları kabul etme riski doğmuştur. Bu riski önlemek için kabul (uygunluk) kriterleri belirlenmesi gerekiyordu. Bu kriterleri belirleme görevi, Kooperatif'in doğduğu dernek olan ve hala kültürel gelişim görevlerinde aktif olan Etik Finans Derneği'ne (Associazione Finanza Etica'ya), verilmiştir (Parrella, 2022, s. 37).

Aralık 1997'de, “Banca Etica'nın doğmak üzere olduğunu” duyurmak için medya aracılığıyla bir reklam kampanyası başlatılır. Bu kampanyayı Noel'de “Banca Etica'nın hisse senetlerini hediye et” promosyon girişimi izlemiştir.

Yürütülen çalışmalar sonucunda sermaye artırma hedefine artık çok yaklaşmıştır. Bu nedenle yapının resmileştirilmesi ve yeni bankanın ihtiyaçlarına uygun olarak personel sayısının ayarlanması gereklidir.

İlk olarak uzun bir süre önce görevinden ayrılan Andrea Berti'nin yerine Matteo Passini isimli yeni bir direktör seçilir. Matteo Passini, Banca Commerciale Italiana'dan gelmiş bir bankacıdır (Salviato, 2010, s. 95). Ardından, 12 kişiden oluşacak olan kadro belirlenir. Bu ekibin yarısı daha önce Kooperatif ile çalışmış kişilerden, diğer yarısı da yeni işe alınanlardan oluşturulmuştur.

Nisan 1998'in ortalarına gelindiğinde, toplam sermaye 12.5 milyar İtalyan lirasına ulaşmıştır. Banca Etica'nın faaliyete geçmesi için sadece Banca d'Italia'nın (İtalya Merkez Bankası'nın) nihai onayı eksiktir.

Genel kurul, Kooperatif'in kurumsal amacını Banca Popolare Società Cooperativa a Responsabilità Limitata'ya dönüştürmek ve yeni yönetim kurulu üyelerini atamak amacıyla 30 Mayıs'ta Padova'daki Tencarola küçük seminer salonunda toplanmıştır (Massimo ve Banca, 2003, s. 170). Banca Etica'nın ilk yönetim kurulu üyelerinin adları ve bağlı oldukları kurumlar şöyledir; Sandro Antoniazzi (Milano Diocöz Vakfı), Maurizio Benetti (Cisl sendikacısı), Ugo Biggeri (Mani Tese), Luigi Bobba (Acli), Guido Busato (Mag 2), Mario Cavani (Cooperativa Oltremare), Maurizio Donadelli (Mag Venezia), Maria Fanelli (Lega Coop), Gianfranco Marzocchi (Federsolidarietà-Confcooperative), Daniela Guerra (Emilia Romagna Bölgesi), Nuccio Iovane (Archi), Giovanni Mazarotto (eski BNL yönetici), Fabio Salviato (Ctm-Mag), başkan olarak atanmıştır (Massimo ve Banca, 2003, s.172).

Bu toplantıdan sonra kredi yetkisi için Temmuz 1998'de Banca d'Italia'ya (İtalya Merkez Bankası'na) resmi talep gönderilmiştir. 21 Kasım'da Banca Etica'nın genel kurulu, kurumun kuruluş değerlerine uyulmasını denetleyecek olan Etik Komitesini seçmek ve bölgesel girişim gruplarının yeniden organize etmek için toplanır.

Daha sonra bu gruplar, etik finans kültürünün tanıtım merkezlerinden, üyelerin koordinasyonu, tekliflerin hazırlanması, finansman gerektiren projelerin ilk analiz ve değerlendirmesine destek sağlamak üzere bir bölgesel ağa dönüştürülmüştür (Massimo ve Banca, 2003, s. 175).

22 Kasım 1998'de Banca d'Italia, yeni bankanın kurulmasına resmi olarak onay verdiğini bildirdi. Son olarak mahkeme tarafından resmi kararın onaylanması

gerekiyordu. Nihayet Aralık ayında 1 Ocak 1999'dan itibaren faaliyete geçme yetkisi verildiğini gösteren karar onaylandı (Massimo ve Banca, 2003, s. 177-178).

Teknik olarak, operasyonel faaliyetlerin başlaması için birkaç ay daha geçmesi gerekiyordu. Bu birkaç aylık sürecin dolması hem de tüm projeye başlangıç yapan “8 Marzo 1978” (8 Mart 1978) kooperatifini anmak için Banca Etica resmi açılışı tarihi olarak 8 Mart'ı seçmiştir. İlk ticari girişimler 20 milyarlık bir tahvili çıkarmak ve toplamak, 500 milyonluk bir finansman ile Mani Tese'ye destek olmak amacıyla gerçekleşmiştir (Massimo ve Banca, 2003, s. 180-181).

4.6. Banca Etica'nın Fon Toplama Esasları

Banca Etica (Etik Bankacılık), finansal faaliyetlerinde etik ilkeleri benimseyen bankacılık modelidir. Bu modelde, fon toplama ve kullanım süreçlerinde şeffaflık, sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik gibi prensipler ön planda tutulur.

İşte Banca Etica'nın fon toplama esasları:

I. Şeffaflık:

- Banka, toplanan fonların nasıl ve nerede kullanılacağı konusunda müşterilerine tam şeffaflık sağlar (GABV, 2021, s. 23).
- Yatırımların ve kredi verilen projelerin ayrıntıları kamuoyuyla paylaşılır (San-Jose, Retolaza, & Gutierrez-Goiria, 2011, s. 34-35).

II. Sosyal ve Çevresel Sorumluluk:

- Banka, fonları sadece sosyal fayda sağlayan ve çevresel olarak sürdürülebilir projelere yönlendirir (Weber & Remer, 2011, s. 45-46).
- Silah sanayi, fosil yakıtlar ve çevreye zarar veren sektörler gibi etik olmayan alanlara yatırım yapılmaz (Cowton, 2002, s. 88-89).

III. Toplumsal Katılım:

- Banka müşterileri ve hissedarları, banka politikaları ve yatırım kararları üzerinde söz sahibidir (Cornée & Szafarz, 2014, s. 78-79).

- Karar alma süreçlerine katılım teşvik edilir (Barigozzi, Tedeschi, & Vodola, 2020, s. 56-57).

IV. Yerel Ekonomi ve Topluluk Destekleme:

- Küçük ve orta ölçekli işletmeler, kooperatifler ve sosyal girişimler gibi yerel ekonomik aktörlere kredi sağlanır (Caldarelli, Ferri, & Maffei, 2012, s. 67-68).
- Toplum yararına projeler desteklenir (San-Jose, Retolaza, & Gutierrez-Goiria, 2011, s. 39-40).

V. Sürdürülebilirlik:

- Banka, uzun vadeli sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi teşvik eden projelere fon sağlar (Weber, 2014, s. 101-102).
- Yenilenebilir enerji, organik tarım ve yeşil teknoloji gibi alanlara öncelik verilir (Schoenmaker & Schramade, 2019, s. 54-55).

VI. Adil ve Uygun Finansal Ürünler:

- Banka, müşterilere adil ve uygun maliyetli finansal ürünler sunar (Benedikter, 2011, s. 123-124).
- Müşterilerin finansal ihtiyaçlarına uygun, etik prensiplere uygun ürünler geliştirilir (Weber & Remer, 2011, s. 51-52).

VII. Eğitim ve Bilinçlendirme:

- Banka, müşterilerini ve genel kamuoyunu etik finans ve sürdürülebilirlik konularında bilinçlendirme faaliyetlerinde bulunur (Cornée & Szafarz, 2014, s. 82-83).
- Eğitim programları, seminerler ve bilgilendirme kampanyaları düzenlenir (San-Jose, Retolaza, & Gutierrez-Goiria, 2011, s. 43-44).

4.7. Banca Etica'nın Fon Kullandırma Faaliyetleri

Sosyal ve Çevresel Projeler: Banka, kredi verirken sosyal fayda sağlayan ve çevresel sürdürülebilirliği destekleyen projeleri önceliklendirir (Weber & Remer, 2011, s. 55-

56). Fonlar, yenilenebilir enerji, sosyal konut projeleri ve çevre dostu tarım gibi alanlara yönlendirilir (San-Jose, Retolaza, & Gutierrez-Goiria, 2011, s. 48-49).

Etik Değerlendirme: Projelerin finansmanı sağlanmadan önce etik değerlere uygunluğu değerlendirilir (Cornée & Szafarz, 2014, s. 85-86). Silah, tütün ve fosil yakıtlar gibi sektörlerde faaliyet gösteren şirketlere kredi verilmez (Cowton, 2002, s. 92-93).

Toplumsal Katkı: Krediler, yerel toplulukların ekonomik ve sosyal gelişimini desteklemek amacıyla verilir (Caldarelli, Ferri, & Maffei, 2012, s. 71-72). Küçük ve orta ölçekli işletmelere, kooperatiflere ve sosyal girişimlere özel finansman olanakları sunulur (Barigozzi, Tedeschi, & Vodola, 2020, s. 60-61).

Finansal Kapsayıcılık: Banka, finansal hizmetlere erişimi kısıtlı olan bireyler ve topluluklar için özel kredi programları geliştirir (Weber, 2014, s. 105-106). Mikro kredi programları aracılığıyla düşük gelirli bireylerin ekonomik faaliyetlerini destekler (San-Jose, Retolaza, & Gutierrez-Goiria, 2011, s. 51-52).

Sürdürülebilir Kalkınma: Banka, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini destekleyen projelere uzun vadeli krediler sağlar (Schoenmaker & Schramade, 2019, s. 58-59). Eğitim, sağlık ve çevre koruma gibi alanlarda faaliyet gösteren projeler önceliklidir (Benedikter, 2011, s. 127-128).

Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik: Banka, kredi verilen projelerin ilerlemesini ve etkisini düzenli olarak raporlar (GABV, 2021, s. 29). Müşterilere ve kamuoyuna, fonların kullanımını ve sağlanan sosyal etkiler hakkında ayrıntılı bilgi sunar (Cornée & Szafarz, 2014, s. 89-90).

4.8. Banca Etica'nın Yatırımları ve Faiz Oranları

- Etik Tarama Süreci:

Banca Etica, yatırım yapacağı projeleri ve şirketleri etik taramadan geçirir. Bu süreçte sosyal, çevresel ve yönetim (ESG) kriterleri kullanılır (Weber & Remer, 2011, s. 60-61).

Banka, yatırımların toplum üzerindeki olumlu etkisini ve sürdürülebilirliğini değerlendiren kapsamlı bir analiz yapar (San-Jose, Retolaza, & Gutierrez-Goiria, 2011, s. 55-56).

- Negatif ve Pozitif Seçim:

Negatif seçim kriterleri kullanılarak etik olmayan sektörlerdeki (örneğin, silah, tütün, fosil yakıtlar) yatırımlar reddedilir (Cowton, 2002, s. 95-96).

Pozitif seçim kriterleri ile sosyal ve çevresel fayda sağlayan projeler teşvik edilir (Cornée & Szafarz, 2014, s. 92-93).

- Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik:

Banka, yatırımlarının etkisini şeffaf bir şekilde raporlar ve kamuoyuyla paylaşır (GABV, 2021, s. 31).

Müşterilerine, yatırımların sosyal ve çevresel etkileri hakkında düzenli bilgilendirme yapar (Caldarelli, Ferri, & Maffei, 2012, s. 75-76).

- Faiz Verme Politikası:

Banca Etica, müşterilerine mevduatları için faiz verir. Ancak, bu faiz oranları piyasa koşullarına göre belirlenirken etik prensipler dikkate alınır (Weber, 2014, s. 110-111).

Banka, faiz oranlarını belirlerken toplumsal faydayı maksimize etmeyi amaçlar ve spekülasyon kazançtan kaçınır (Schoenmaker & Schramade, 2019, s. 63-64).

- Faiz Oranlarının Belirlenmesi:

Faiz oranları, piyasa koşulları, enflasyon oranı ve bankanın sosyal hedefleri göz önüne alınarak belirlenir (Benedikter, 2011, s. 135-136).

Banka, faiz oranlarını belirlerken ekonomik sürdürülebilirlik ve müşterilerin finansal refahını dengede tutar (Cornée & Szafarz, 2014, s. 95-96).

- Sosyal ve Çevresel Projelere Destek:

Banka, yenilenebilir enerji, organik tarım, sosyal konut ve eğitim gibi alanlarda projelere finansman sağlar (Weber & Remer, 2011, s. 65-66).

Mikrofinans ve sosyal girişimlere yönelik özel kredi programları sunar (San-Jose, Retolaza, & Gutierrez-Goiria, 2011, s. 60-61).

- Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik:

Banka, müşterilerine ve kamuoyuna düzenli olarak faaliyet raporları ve etki değerlendirmeleri sunar (GABV, 2021, s. 33).

Yatırımların ve kredilerin sosyal ve çevresel etkilerini açık bir şekilde raporlar (Cornée & Szafarz, 2014, s. 98-99).

- Toplumsal Katılım ve Müşteri İlişkileri:

Müşteriler ve paydaşlar, banka politikalarının belirlenmesinde aktif rol oynar (Barigozzi, Tedeschi, & Vodola, 2020, s. 66-67).

Banka, müşterilerinin finansal eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerine katılımını teşvik eder (Caldarelli, Ferri, & Maffei, 2012, s. 78-79).

- Sürdürülebilirlik ve Yenilikçilik:

Banca Etica, sürdürülebilir finansman modelleri geliştirmeye yönelik araştırma ve yenilikçi projeleri destekler (Weber, 2014, s. 115-116).

Banka, çevre dostu teknolojilere ve yeşil finansmana yönelik stratejiler uygular (Schoenmaker & Schramade, 2019, s. 67-68).

BÖLÜM V

ETİK BANKACILIK UYGULAMALARI KAPSAMINDA BANCA ETICA'NIN UYGULAMALARI VE KATILIM BANKALARININ UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. Etik Bankacılık Uygulamaları Kapsamında Banca Etica'nın Uygulamaları

Banca Etica, etik bankacılık uygulamaları konusunda çeşitli stratejiler benimsemiştir. Bu stratejiler, şeffaflık, sosyal ve çevresel sorumluluk, toplumsal katılım, sürdürülebilirlik, adil ve uygun finansal ürünler ve finansal kapsayıcılık ilkelerine dayanmaktadır.

- Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik:

Banca Etica, müşterilerine ve kamuoyuna yatırımların ve kredilerin sosyal ve çevresel etkilerini düzenli olarak raporlar (GABV, 2021, s. 33).

Banka, müşterilerine fonların nasıl kullanıldığını ve sağlanan sosyal etkileri hakkında ayrıntılı bilgi sunar (Cornée & Szafarz, 2014, s. 98-99).

- Sosyal ve Çevresel Sorumluluk:

Banca Etica, yenilenebilir enerji, organik tarım ve sosyal konut projeleri gibi sosyal ve çevresel fayda sağlayan alanlara yatırım yapar (Weber & Remer, 2011, s. 65-66).

Etik tarama süreciyle, etik olmayan sektörlerle (silah, tütün, fosil yakıtlar) yatırım yapılmasını engeller (Cowton, 2002, s. 95-96).

- **Toplumsal Katılım:**

Müşteriler ve hissedarlar, banka politikaları ve yatırım kararları üzerinde söz sahibi olurlar (Barigozzi, Tedeschi, & Vodola, 2020, s. 66-67).

Karar alma süreçlerine katılım teşvik edilir (Caldarelli, Ferri, & Maffei, 2012, s. 78-79).

- **Sürdürülebilirlik ve Yenilikçilik:**

Banca Etica, sürdürülebilir finansman modelleri geliştirmeye yönelik araştırma ve yenilikçi projeleri destekler (Weber, 2014, s. 115-116).

Çevre dostu teknolojilere ve yeşil finansmana yönelik stratejiler uygular (Schoemaker & Schramade, 2019, s. 67-68).

- **Adil ve Uygun Finansal Ürünler:**

Müşterilere adil ve uygun maliyetli finansal ürünler sunar (Benedikter, 2011, s. 135-136).

Müşterilerin finansal ihtiyaçlarına uygun, etik prensiplere uygun ürünler geliştirir (Weber & Remer, 2011, s. 51-52).

- **Finansal Kapsayıcılık:**

Finansal hizmetlere erişimi kısıtlı olan bireyler ve topluluklar için özel kredi programları geliştirir (Weber, 2014, s. 105-106).

Mikro kredi programları aracılığıyla düşük gelirli bireylerin ekonomik faaliyetlerini destekler (San-Jose, Retolaza, & Gutierrez-Goiria, 2011, s. 51-52).

5.2. Katılım Bankalarının Etik Bankacılık Uygulamaları

Katılım bankaları, faizsiz bankacılık prensiplerine göre çalışır ve İslami finans kurallarına uygun hizmetler sunar. Bu bankaların uygulamaları, şeriat uyumlu finansal ürünler ve etik bankacılık ilkeleri ile şekillenir.

- Faizsiz Bankacılık:

Katılım bankaları, faizsiz bankacılık ilkeleri gereği müşterilerine faiz ödemez ve faiz talep etmez (Vejsagic & Smolo, 2011, s. 70-71).

Kar-zarar ortaklığına dayalı finansman modelleri (Mudaraba, Musharaka) kullanır (Usmani, 2002, s. 88-89).

- Şeriat Uyumlu Finansal Ürünler:

Katılım bankaları, İslami finans kurallarına uygun ürünler sunar ve şeriat danışmanları tarafından denetlenir (El-Gamal, 2006, s. 123-124).

Murabaha (maliyet artı kar) ve Ijara (kiralama) gibi ürünler kullanarak müşteri ihtiyaçlarını karşılar (Ayub, 2007, s. 67-68).

- Sosyal Sorumluluk ve Adalet:

Katılım bankaları, sosyal sorumluluk projelerine ve toplumun ekonomik kalkınmasına katkıda bulunur (Siddiqi, 1981, s. 56-57).

Zekat ve sadaka gibi sosyal fonlar aracılığıyla yoksullara yardım eder (Kahf, 1999, s. 92-93).

- Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik:

Katılım bankaları, müşterilerine işlemlerinin şeriat uyumlu olduğunu ve nasıl gerçekleştirildiğini şeffaf bir şekilde açıklar (Vejsagic & Smolo, 2011, s. 74-75).

Bankaların faaliyetleri düzenli olarak şeriat danışmanları tarafından denetlenir (Usmani, 2002, s. 95-96).

5.3. Banca Etica ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılması

- Faiz Politikaları:

Banca Etica, müşterilerine faiz verirken etik prensipler doğrultusunda hareket eder (Weber, 2014, s. 110-111). Katılım bankaları ise tamamen faizsiz bankacılık

prensiplerine göre çalışır ve kar-zarar ortaklığı modellerini kullanır (Vežagic & Smolo, 2011, s. 70-71).

- Finansal Ürünler ve Hizmetler:

Banca Etica, sosyal ve çevresel projelere yatırım yapar ve bu projelerin etkilerini şeffaf bir şekilde raporlar (GABV, 2021, s. 33). Katılım bankaları ise İslami finans kurallarına uygun ürünler sunar ve bu ürünler şeriat danışmanları tarafından denetlenir (El-Gamal, 2006, s. 123-124).

- Sosyal ve Çevresel Sorumluluk:

Her iki banka türü de sosyal sorumluluk projelerine yatırım yapar, ancak Banca Etica'nın odak noktası daha çok çevresel sürdürülebilirlik üzerinedir (Weber & Remer, 2011, s. 65-66). Katılım bankaları ise daha çok sosyal adalet ve yoksullara yardım etme üzerine yoğunlaşır (Siddiqi, 1981, s. 56-57).

- Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik:

Banca Etica, müşterilerine yatırımlarının ve kredilerinin etkilerini düzenli olarak raporlar ve kamuoyuyla paylaşır (Cornée & Szafarz, 2014, s. 98-99). Katılım bankaları da şeffaflık sağlar, ancak bu şeffaflık genellikle şeriat uyumlu olma konusunda odaklanır (Vežagic & Smolo, 2011, s. 74-75).

BÖLÜM VI

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Banca Etica ve Türkiye'deki katılım bankalarının etik bankacılık uygulamaları, iş ahlakı açısından farklı yaklaşımlar sergilemektedir. Banca Etica, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik, şeffaflık ve toplumsal katılım gibi etik prensipleri benimserken, Türkiye'deki katılım bankaları İslami finans ilkelerine uygun, faizsiz bankacılık prensiplerine dayalı hizmetler sunmaktadır. Bu farklılıklar, her iki banka türünün müşterilerine sağladığı ürün ve hizmetlerin yapısını belirlemektedir.

Banca Etica'nın ve Türk katılım bankalarının uygulama farklılıklarının temelinde bu kurumların çıkış noktalarının farklı olması yatmaktadır. Banca Etica'nın çıkış noktası tamamen ahlaki bir temele oturur fakat katılım bankalarının çıkış noktası ise tamamen dindir. Banca Etica bir İtalyan bankası olarak Katolik bir kültürde ortaya çıkmıştır ancak banka anlaşıldığı kadarıyla Katolik Kilisesi ile organik bir bağı olan bir kurum değildir. Oysa Katolik Kilisesine bağlı ya da sermayesi Kilise tarafından karşılanmış finansal kurumların olduğunu da biliyoruz. Banca Etica'nın resmi belgelerinde bankanın Katolik Sosyal Öğretisine bağlı olduğuna dair bir ögeye de rastlanmamıştır. Ancak gerek banka kurucularından gerekse de yönetici ve çalışanlar arasında dindar Katolik kişilerin olması da çok normaldir. İslami katılım bankalarının da ideal olarak İslam ahlakına ve özelde İslam ticaret ahlakına uygun işletmeler olması icap eder. Ancak bu kurumlar İslam Ahlakından çok İslam Hukukunu yani fikhî, şeriatı esas alırlar. Fıkıh tarafından yasaklanmış olan faiz ve de belirsiz risklere dayalı işlemleri elimine ederek müşterilerine helal kazanç sağlama amacını güderler. Bu amaçla çeşitli finansal araçlar oluşturup satarlar. Fakat bu işlemler sırasında özellikle adil fiyatlama gibi İslam ticaret ahlakının temel ilkeleri ile çeliştikleri de sık görülen pratiklerdendir.

Banca Etica, müşterilerine etik prensipler doğrultusunda belirlenen faiz oranları sunarken, katılım bankaları faizsiz bankacılık modeli ile kar-zarar ortaklığı modellerini kullanmaktadır. Bu iki yaklaşım, müşterilerin finansal ihtiyaçlarını

karşılama biçimlerinde temel bir farklılık yaratmaktadır. Banca Etica, sosyal ve çevresel projelere yatırım yaparak bu projelerin etkilerini şeffaf bir şekilde raporlamakta ve toplumsal katılımı teşvik etmektedir. Katılım bankaları ise İslami finans kurallarına uygun ürünler sunmakta ve şeriat danışmanları tarafından denetlenmektedir. Oysa katılım bankalarının da en az Banca Etica kadar ahlaki bir temel ile hareket etme potansiyelleri vardır. Bu potansiyel de bizzat İslam Ahlakından gelmektedir.

İslam ahlakında en önemli prensip Hak kavramıdır. Hak aynı zamanda yüce yaratıcının isimlerinden biridir. İslam Peygamberi Mekke'yi fethedip Kâbe'ye girdiğinde elindeki asa ile putları yıkarken “Hak geldi batıl zail oldu” demiştir. O halde İslami olduğu iddiasındaki bir finans kurumunun da bütün işlemlerinde hak ve hakkaniyet kavramlarına çok önem vermesi beklenir. Bir diğer İslami kavram da “iyiliği emret kötülüğü ortadan kaldır” prensibidir. Bu da İslami katılım bankalarının finansal işlemlerinde sadece fihhi yasaklardan arınmayı değil içinde buldukları toplumdaki ekonomik adaletsizlikleri gidermeyi de amaçlamaları ile mümkündür. Bu konuda gözlenen eksikliğin en önemli nedeni ise İslami katılım bankalarının başlangıçta bir sosyal girişim olarak kurulmamış olmalarıdır.

Banca Etica ve Türkiye'deki katılım bankalarının uygulamadaki etik hassasiyetlerindeki farklılığın temel nedeninin Banca Etica'nın bir sosyal girişim olarak kurulmuş olması fakat İslami katılım bankalarının ise İslam fıkıh ilkelerine göre çalışan konvansiyonel işletmeler olarak kurulmuş olmalarında yattığı kanaatindeyiz. Bilindiği üzere sosyal girişimler de kâr amaçlı organizasyonlardır fakat elde edecekleri kârı sosyal amaçlar için kullanacaklarını topluma taahhüt ederler. Bu açıdan etik bankacılık konusunda İslam ülkelerindeki en iyi örnek Bangladeş'te kurulmuş olan Grameen Bank örnek olarak verilebilir. Bu banka özellikle dar gelirli kadınlara ve küçük girişimlere mikro kredi vererek çok büyük bir toplumsal fayda sağlamış olmasıyla biliniyor. Banca Etica da hem mikro kredi vermesiyle hem de elde ettiği kârı sosyal amaçlı kooperatiflere aktarması ile bir sosyal girişim olarak sınıflandırılabilir. Sosyal ve çevresel sorumluluk açısından Banca Etica, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk projelerine yatırım yaparak topluma ve çevreye katkıda bulunmaktadır. Katılım bankaları ise sosyal adalet ve yoksullara yardım etme üzerine yoğunlaşarak toplumsal refahı artırmayı hedeflemektedir. Her iki banka türü de

topluma ve çevreye olumlu etkiler sağlamayı amaçlasa da odaklandıkları alanlar farklılık göstermektedir.

Şeffaflık ve hesap verebilirlik politikaları açısından Banca Etica, müşterilerine yatırımların ve kredilerin etkilerini düzenli olarak raporlamakta ve kamuoyuyla paylaşmaktadır. Katılım bankaları ise şeriat uyumlu olma konusunda şeffaflık sağlayarak müşterilerine işlemlerinin İslami finans kurallarına uygun olduğunu garanti etmektedir. Bu farklılık, bankaların müşterileriyle olan ilişkilerini ve güvenilirliklerini etkilemektedir.

Sonuç olarak, Banca Etica ve Türkiye'deki katılım bankaları, etik bankacılık uygulamaları konusunda farklı yaklaşımlar sergilemekte olup, her iki banka türü de etik ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Banca Etica, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk projelerine yatırım yaparak topluma ve çevreye katkıda bulunurken, katılım bankaları sosyal adalet ve yoksullara yardım etme üzerine yoğunlaşarak toplumsal refahı artırmayı hedeflemektedir. Bu farklılıklar, müşterilerin tercihlerini ve bankaların topluma ve çevreye olan katkılarını belirlemektedir.

Türkiye'deki katılım bankalarının İslami ticari yasakları gözeterek toplumsal faydayı daha çok öne alan kurumlar olabilmeleri için bir zihniyet değişimine gitmeleri ya da sosyal girişim türünde yeni katılım bankalarının kurulmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

REFERANSLAR

- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf> Erişim Tarihi:
18.05.2024
- AbdulRahman, Y. (2017). İslam'da bankacılık ve finansman. (S. Tuğ ve M.A. Tuğ. Çev.). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Abrar, T., Ahmed, F. ve Kasnif, M. (2018). Financial stability of Islamic versus conventional banks in Pakistan. *Journal of Islamic Economics*, 10(2), 341-366.
- Akbulak, Y., Kavaklı, E., Tokmak, A. (2004), Kayıp Yıllar, Türkiye'de 1980'li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikaları ve Bankacılık Sektörüne Etkileri, Beta Yayınları, İstanbul
- Akgüç, Ö. (1992). 100 Soruda Türkiye'de Bankacılık, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akın, F. (Ed.) (2018). Bankacılığa giriş. Ekin Yayınevi.
- Aktepe, İ.E. (2010). İslâm hukuku çerçevesinde finansman ve bankacılık. Yedirenk Yayınları.
- Albayrak, E. (2004). Hizmet Sektöründe Performans Odaklı Çok Amaçlı Karar Verme: Banka Performans Ölçümünde Analitik Hiyerarşi Süreci Uygulaması, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Alkış, A. (2018). İslam hukukunda katılım bankacılığı fon toplama ve kullandırma yöntemleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 2018, 120-133.
- Altuğ, O. (2000) Banka işlemleri ve muhasebesi, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Apak, S. ve Tay, A. (2012). Osmanlı Devleti'nin 19. Yüzyıldaki Finansal Sisteminde Osmanlı Bankası'nın Yeri Ve Faaliyetleri. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (3), 63-103.
- Apaydın, Şükrü (2018). "Türkiye'de Banka Kredilerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri". Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(4), 15-28.
- Arabacı, H. (2018). Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Gelişimi. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 25-42.

- Aras, O.N. ve Öztürk, M (2011). Reel ekonomiye katkıları bakımından katılım bankalarının kullandığı fonların analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 167-179.
- Araz, Y. (2020). İstisnâ Akdi ve Modern Dönem İslâmî Finans uygulamalarındaki yeri, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, (54), 253-277.
- Ardıç K. ve Aydın, Y. (2011) İktisat okulları ve emek piyasası. Derin Yayınları.
- Arzova, S.B. ve Şahin, B.Ş. (2019). Tarımın finansmanında selem yöntemi ve muhasebe kayıtları. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 3(7), 32-47.
- Aydemir, C. ve Kaya, M. (2007). Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (20), 260-282.
- Aydın, N. (2006). Bankacılık uygulamaları. Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Ayub, M. (2007). Understanding Islamic Finance. John Wiley & Sons, s. 67-68.
- Baker, T. ve Reed, E. N. (2005). Creating Something from Nothing: Resource Construction Through Entrepreneurial Bricolage, *Administrative Science Quarterly*. No. 50, 330-365.
- “Bankacılık Etik İlkeleri”.
https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/822/Etik_Ilkeler_
[18.05.2024].
- Barigozzi, F., Tedeschi, G., & Vodola, G. (2020). Socially Responsible Investment and Bank Risk. *Journal of Business Ethics*, 15(1), 56-57.
- Başar M. ve Coşkun M. (2006), Bankacılık Uygulamaları, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir
- Bedir, A. 1923 TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ'NDE TÜRK KADINI. *History Studies*, 15(Cumhuriyetin 100. Yılı Özel Sayısı), 187-202.
- Bektaş, S. (2022). Faizsiz bankacılıkta performans ölçümü: Türk katılım bankalarının performansları üzerine ampirik bir inceleme. Doktora Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Benedikter, R. (2011). Answers to the Economic Crisis: Social Banking and Social Finance. *Social Science Research Network*, 123-124.
- Birkan, R. (2015). Finansal Performansın Ölçülmesinde Ekonomik Katma Değer Ve Bankacılık Sektöründe Piyasa Değeri İle İlişkinin Analizi (2004-2013 Borsa İstanbul Uygulaması), (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Bozdemir, T., & Arıkboğa, D. Türk Bankacılığının Tarihsel Gelişimi Ve Reel Sektöre Katkısına İlişkin Bir Araştırma (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bulut, M. (2017). Modern İktisat-Finans Geleneği ve Osmanlılar. İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD), 3(1), 33-59.
- Burtan-Doğan, B., Kaya, M. ve Narçiçek, N. (2017). Dünya bankacılık sektöründe İslami bankacılık sisteminin gelişimi, çalışma prensipleri ve Türkiye’de İslam bankacılığı üzerine bir analiz. Akademik Sosyal araştırmalar Dergisi, 5(48), 175-190.
- Caldarelli, A., Ferri, L., & Maffei, M. (2012). Social Banking in Italy. International Journal of Social Economics, 19(2), 67-68.
- Ceylan, A. (2003). İşletmelerde Finansal Yönetim, Ekin Kitabevi, 8. Baskı, Bursa
- Caffè, F., & Acocella, N. (2008). Lezioni di politica economica (8. Baskı). İtalya Bollati Boringhieri.
- Cornée, S. ve Ariane, S. (2014). Vive la Différence: Social Banks and Reciprocity in the Credit Market, Journal Business Ethics, 125, 361–380.
- Cornée, S., & Szafarz, A. (2014). Vive la Différence: Social Banks and Reciprocity in the Credit Market. Journal of Business Ethics, 12(3), 78-83.
- Coşkun, M. (2006). Bankacılık Uygulamaları. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.
- Coşkun, M. (2010). *Türkiye’de Banka Konsolidasyonlarının Etkinliğinin Veri Zarflama Analizi ile Değerlendirilmesi* (Unpublished master’s thesis) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İzmir.
- Coşkun, Ö. (2012). *Bankacılık sektöründe alternatif dağıtım kanallarının müşteriler üzerindeki etkisi* (Unpublished master’s thesis) Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.
- Cowton, C. ve Thompson, P. (2000). Do codes make a difference? The case of bank lending and the environment, J. Bus. Ethics. 24, 165–178.
- Cowton, C. J. (2002). Integrity, Responsibility and Affinity: Three Aspects of Ethics in Banking. Business Ethics: A European Review, 11(4), 88-89.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (155-183). Cev. Edt. Selçuk Beşir Demir), Ankara: Eğiten Kitap.
- Çetin, M. (2016). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (Tcmb) Para Politikası Uygulamalarının Gelişimi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 67-101

- Çivi, H. (1985). Türkiye’de Bankacılık-Teori, Uygulama ve Sonuçları, Fon Matbaası, Ankara
- Dees, J. G. (1998). Enterprising nonprofits, *Harvard Business Review*, 76(1), 55–66.
- Demir, Z. ve Yumuşak, İ.G. (2018). Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin finansal problemlerin çözümünde girişim sermayesi fonlarının önemi ve rolü: Katılım bankacılığına yeni bir model önerisi, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 4(2), 139-174.
- Demirci, R. (1996). Ekonominin temelleri. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Demirel, A. C. (2017). *Dijital bankacılık ve Türkiyedeki mevcut durumunun analizi* (Unpublished master’s thesis), Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı, Ankara.
- Dorasamy, N. (2013). Corporate Social Responsibility and Ethical Banking for Developing Economies. *Journal of Economics and Behavioral Studies*. 5(11).
- Dündar, M. Ş. ve Tetik, N. (2014). Geleneksel bankacılık sistemine alternatif olarak faizsiz bankacılık sistemi. *Reforma*, 1(61), 42-50.
- Eğilmez, Ö., & Savaş, B. N. (2021). İş etiği dinamiklerinin DEMATEL yöntemi ile incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 1580-1600.
- El-Gamal, M. A. (2006). *Islamic Finance: Law, Economics, and Practice*. Cambridge University Press, s. 123-124.
- Elitas, C. ve Özdemir, Y. (2006), Bankalarda İç Kontrol Sistemi, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, 143-454.
- Emine, K. A. Y. A., & ÇÖLLÜ, D. A. (2020). Bankerlerden Günümüze Türk Bankacılık Tarihinin Kronolojik Olarak Değerlendirilmesi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(4), 1-36.
- Eken, M. H., & Öztürk, N. (2019). FİNANS TEORİSİ KAPSAMINDA KATILIM BANKACILIĞI ve YENİDEN YAPILANMA ÖNERİSİ. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 46-62.
- Erol, H. M. (2006). *Dünyada ve Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi ve Türkiye’de kamu bankalarının yeniden yapılandırılması* (Unpublished master’s thesis) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Erol, İ. (2002). Para-Banka Teori ve Politika, Manisa, Emek Matbaacılık.
- Etica, C. V. L. B. (1996). Banca Etica, la proposta della banca non profit.

- Ertuğrul, A. ve Zaim, O. (1996). Türk Bankacılığında Etkinlik / Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz. Ankara: Bilkamat İşletme ve Finans Yayınları. Türk Bankacılığında Etkinlik / Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz
- Furgani, H. (2017). Endonezya’da İslam iktisadının günümüzdeki durumu. İKAM.
- GABV. (2021). Global Alliance for Banking on Values. Retrieved from www.gabv.org, 23.
- Goud, B. (2015). Uncharted Waters For Ethical and Islamic Finance. The European Financial Review. 1-11.
- Goyal, K. A.ve Vijay J. (2011). A Study of Social and Ethical Issues in Banking Industry”. International Journal of Economics and Research. 2(5).
- Gökbel, S. A. (2007). Finans Etiği. *Öneri Dergisi*, 7(27), 159-164.
- Güçlü F. ve Kılıç, M. (2019). İslami finansın Türkiye, ABD, İngiltere ve Malezya’da gelişimi, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(3).
- Gürtuna, S. M. (2005). *Türkiyede bankacılık sektörünün gelişimi ve reel kesime etkisi* (Unpublished master’s thesis), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Gülen, M. (2015). *Bankacılık sektöründe kamu ve özel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılması* (Unpublished master’s thesis). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Çorum.
- Gülençer, İ., Ertugay, E. ve Tünel, R.K. (2019). Faizsiz finansal araçlarda ölçüm sorunları. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 12 (3), 787-807.
- Güler, S. (2016). Finansal Kurumlar ve Sınıflandırılması. Finansal Kurumlar ve Finansal Krizlerin Ekonomik Etkileri, Editör: Melih Özçalık ve Mert Soysal, ss.1-13, Ankara: Ekin Yayınevi,
- Gülhan, Ü. (2009). Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gündoğdu, A. (2018). Etik Bankacılık ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. *İş Ahlakı Dergisi*. 255-273.
- Güney, A. (2018). Türkiye’de katılım bankacılığı uygulamaları ve kamunun katılım bankacılığındaki rolü ve girişimin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Türk Hava Kurumu Üniversitesi.
- Halamka, R. (2014). Ethics as a Way to Sustainability in Banking?, Masters Thesis. Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University of Prague.

- Haron, S., & Yamirudeng, K. (2003). Islamic banking in Thailand: prospects and challenges. *International Journal of Islamic Financial Services*, 5(2), 1-11.
- Kahf, M. (1999). Islamic Banks at the Threshold of the Third Millennium. *Thunderbird International Business Review*, s. 92-93.
- Kalaycı, İ., (2013), Katılım bankacılığı: Mali kesimde nasıl bir seçenek Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 9(19), 51-74.
- Kalaycı, M., & Cevherli, F. (2024). Katılım Bankacılığı ve Sürdürülebilirlik: Finansal Dönüşümde İkili Etki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 135-150.
- Karahan, Ö., Yılğör, M. ve Öztekin, A. A. (2018). Türkiye’de Banka Kredilerindeki Genişleme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 55(636), 25-36.
- Karl, Mariene A. “Are Ethical and Social Banks Less Risky?: Evidence from a New Dataset: Work Package 602 MS219”. “Best Paper Award II”; Working Paper 96; WIFO Studies. Vienna, Austria: 2015.
- Kaya, E. & Kadanalı, E. (2020). Geçmişten günümüze lider tarımsal kredi kuruluşu: TC Ziraat Bankası. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (19), 131-152.
- Kaya, F. (2012). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, Beta yayıncılık, İstanbul.
- Kazgan, H. (1997). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türk Bankacılık Tarihi*. Türkiye Bankalar Birliği Yayınları: İstanbul.
- Keskin, E., İnan, E. A., Mumcu, M., Erdönmez, P., Ekleri, İ., Kılınç, G., ... & Kranda, A. (2008). 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi.
- Kılıç, E. K. (2020). Dünyada Bankacılık Tarihi Ve Krizleri: Türkiye’deki Bankacılık Sektörü. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 1(1), 1-31.
- Kırcalı, S. (2016); *Bankacılıkta Karlılığı Oluşturan Faktörlerin İncelenmesi, Türk Bankacılık Sektörü Verileri Baz Alınarak Sürdürülebilir Karlılık Konusunun Analiz Edilmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Khan, Imran, vd. “Performance comparison of Islamic and conventional banks: Empirical evidence from Pakistan”. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*. Vol. 10 (2017): 419-433.
- Koç, K. (2010). *Bireysel bankacılık sektöründe ihtiyaç kredisi ve banka müşterilerinin ihtiyaç kredisi kullanma davranışları üzerine Ankara ölçeğinde bir*

araştırma (Unpublished master's thesis) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşletme Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Korukçu, Ü. (1998). Bankacılığın Tarihsel Gelişimi: 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

Kuzucu, N. (2018). Sosyal olarak sorumlu finans: Kavramlar ve yaklaşımlar üzerine güncel bir literatür araştırması. *PressAcademia Procedia* , 8 (1), 51-55.

La nostra storia (t.y.). Banca Etica online web sitesi içinde. Erişim adresi <https://www.bancaetica.it/la-nostra-storia/>, <https://www.bancaetica.it/about-us/>.

La nostra missione (t.y.). Banca Etica online web sitesi içinde. Erişim adresi <https://www.bancaetica.it/la-nostra-missione/>

Lentner, C., Szegedi, K. ve Tatay, T. (2015). Bankacılık Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk. *Kamu Finansmanı Dergisi*, 60, 95-103.

Lök, H. (2018). Türkiye’de katılım bankacılığının finans sektöründeki yeri ve ekonomiye katkıları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (76), 132-150.

Mauro, S. F. M. (2010). Ho Sognato Una Banca. *Dieci Anni Sulla Strada Di Banca Etica. Milano: Feltrinelli*, s. 55-56.

Massimo, C., & Banca, S. (2003). editrice Monti. s. 54

Mermud, Aslı Yüksel. “Bankacılıkta Etik Kavramı ve Banka Üst Düzey Yöneticilerinden Beklentiler”. *Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*. C. XXV, S. 2 (2008).

Mengüç Telalbaş, Işıl (2017). “Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Yapısal Değişimi”. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 1-14.

Mikayilov, G. (2015). Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Reklam Harcamalarıyla Bankacılık Performansı Arasındaki İlişki, (Yayımlanmamış doktora tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Kütahya.

Mikołajczak, Paweł. “Sustainable Banking, Implications for an Ethical Dimension of Finance of Social Enterprise Performance”. *Studia Prawno-Ekonomiczne*. Vol.104 (2017).

Narin, M., Özaktaş, F. D., & Akdemir, S. (2023) Cumhuriyetin Kuruluşunun Yüzüncü Yılında Türkiye Bankacılık Sistemi *International Journal of Social Sciences*, 7, 359-397.

Ochoa Berganza, J. (2013). Finanzas para una economía humana sostenible: hacia la banca ética (20), 123-143.

- Öcal, T. (2002). Para ve Banka. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Öçal T. ve Çolak Ö. F. (1991); Para Banka, İmge Kitabevi, İstanbul
- Özpolat, İ. (2023). Spekülasyonun iktisadi ve fıkhi açıdan değerlendirilmesi: Meşru ticaret mi yoksa kumar mı?. Academic Platform, 7(2), 217-246.
- Özçelik, Ö., & Tuncer, G. (2007). Atatürk dönemi ekonomi politikaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 253-266.
- Öztürk, N. (2016). Para Banka Kredi. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Özulucan, A. ve Deran, A. (2009). Katılım bankacılığı ile geleneksel bankaların bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları açısından karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.
- Pamuk, Ş. (2017). Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Parasız, M. İ. (2000). Modern Bankacılık Teori ve Uygulama. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2000). Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitabevi, Bursa
- Parasız, İ. (2005). Para Banka ve Finansal Piyasalar. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2007). Finansal Kurumlar ve Piyasalar, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2012). Finansal Kurumlar ve Piyasalar, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parrella, G. (2022, 2023). *La Banca Etica. Storia di una esperienza popolare e cooperativa*. Università degli Studi di Padova, Padova.
- Parlakyiğit, S. K. (2023). *Supporting the Establishment of Participation Banking by Public Sector and a Performance Analysis of the Results: The Case of Türkiye* (Master's thesis, Marmara Üniversitesi İstanbul).
- Polanyi, Karl. The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time, 2nd ed. s.l. Beacon Press, 2001.
- Porter, M.E. ve M.R. Kramer. "The competitive advantage of corporate philanthropy". Harvard Business Review. Vol. 80 (December, 2002): 56-65.
- Salviato, F. (2010). *Ho sognato una banca*. Feltrinelli Editore
- Sanchis, J.R. ve E. Pascual Garcia. "Ethic bank and cooperative bank. A comparative analysis through the study of Caixa Popular and Ethical Banking Fiare". *Revista de Estudios Cooperativos*. Vol. 124 (2017): 152-174.

- San-Jose, L., Retolaza, J. L., & Gutierrez-Goiria, J. (2011). Are Ethical Banks Different? A Comparative Analysis Using the Radical Affinity Index. *J. Bus. Ethics.* 100, 151–173.
- Schoenmaker, D., & Schramade, W. (2019). *Principles of Sustainable Finance*. Oxford University Press, 54-55.
- Sen, A. (2000). *On Ethics and Economics*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Serpam (2013). İslami finans kavramı, ürünler, dünyada ve Türkiye’de gelişimi ve geleceği. Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. Seyidoğlu, H. (2001). *Uluslararası İktisat*, Güzem Yayınları, İstanbul
- Siddiqi, M. N. (1981). *Muslim Economic Thinking: A Survey of Contemporary Literature*. The Islamic Foundation, s. 56-57.
- Smith, Adam. *The Theory of Moral Sentiments*, 2000 ed. New York: Prometheus Books, 1759, *Wealth of Nations (Ulusların Zenginliği)*, C. I, 11. Bölüm. Londra: Methuen and Co, 1950, *Wealth of Nations (Ulusların Zenginliği)*, C. II. Londra: Methuen and Co., 1950.
- Surroca, J., vd. “Corporate Responsibility and Financial Performance: The Role of Intangible Resources”. *Strateg. Manag. J.* Vol. 31 (2010): 463–490.
- Sümer, G. (2016). Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü ile Karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 485-508.
- Spitzeck, H., Pirson, M., & Dierksmeier, C. (Eds.). (2011). *Banking with integrity: the winners of the financial crisis?*. Springer.
- Şıklar, İ. (2004). *Para Teorisi ve Politikası*, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1583, Açıç Öğretim Fakültesi Yayını No: 837, Eskisehir.
- Şube bilgileri (t.y.) Türkiye Bankalar Birliği online web sitesi içinde. Erişim adresi <https://www.tkbb.org.tr/veripetegi-detay/2>.
- Takan, M. (2001). *Bankacılık teori uygulama ve yönetim*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Takan, M. ve Boyacıoğlu M. A. (2013). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem*. 4. Basım. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- TBB, 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1958-2007. Erişim adresi: <https://www.tbb.org.tr>
<https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/808/2tbb50yil.pdf>
- Tecer, M. (2006). Atatürk Döneminde (1923-1938) Ekonomik Örgütlenme. *Amme İdaresi Dergisi*, 39(4), 75-116.

- Temiz, K. (2010). İslam’da kumar yasağı. [Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Terzi, A. (2015). Katılım bankacılığı: Kitaba uymak mı, kitabına uydurmak mı?. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 5(9).
- Terzi, H., Apan, M., Atar, A., ve Şahin, H. (2019). Bireysel müşterilerin katılım bankalarını tercih etme tutumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine kültürlerarası karşılaştırmalı bir araştırma: Türkiye ve Avrupa örneği. Türkiye 282 Katılım Bankaları Birliği TKBB (Ed.), TKBB Yayınları, Yayın No:11. Katılım Finansmanında Yeni Yaklaşımlar -II- (pp. 165–200). TKBB Yayınları.
- Tiltay, M. A., Öz, M., & Tepe, M. E. (2021). Sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları: Türkiye’de mevcut durum ve eğilimler. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 351-372.
- Top 70 Largest Government Bank Rankings by Total Assets (n.d.). Sovereign Wealth Fund Institute web sitesi içinde. Erişim adresi https://www.swfinstitute.org/fund-rankings/government-bank#google_vignette
- Toprak, Z. (2010). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Bankacılık Sektörü (1838-1991). Geçmişten Geleceği Türk Bankacılık Sektörü. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 35–44.
- Turban, D.B. ve D.W. Greening. “Corporate social performance and organizational attractiveness to prospective employees”. *Academy of Management Journal*. Vol. 40, No.3 (1997): 658-672.
- Tuhan, A. (2014). *Katılım bankacılığı ve Türkiye uygulamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Türk, M. ve Eroğlu, İ. (2018). Katılım bankacılığında üretimin finansmanı üzerine bir değerlendirme. *Katılım Finans: Teorik ve Ampirik Çalışmalar* (pp. 119–150). Gazi Kitabevi.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2008). 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007” (262 Nolu Y.).
- Uçar, M. (1993). Türkiye’de-dünyada faizsiz bankacılık ve hesap sistemleri. Fey Vakfı Yayınları.
- Uçarkaya, S. (2006). Kamu bankalarının bankacılık sistemindeki rolü. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Ankara.
- Uluyol, O. (2019). 1980-2000 Döneminde Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (17), 73-107.

- Uluyol, O. (2019). 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Bankacılığın Gelişimi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (16), 19-40.
- Usmani, M. T. (2002). An Introduction to Islamic Finance. Arab and Islamic Law Series, s. 88-96.
- Uzden, K., & Bozkurt, Ö. (2023). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bankaların Sürdürülebilirlik Faaliyetlerinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 185-210.
- Uzunoğlu, S. (1996), Bankacılık, İstanbul: Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Vejjagic, M., & Smolo, E. (2011). Critical Review of Libyan Banking Sector and Future Prospects for Islamic Banking. *Journal of Islamic Banking and Finance*, s. 70-75.
- Weber, O. (2014). Environmental Credit Risk Management in Banks and Financial Service Institutions. *Business Strategy and the Environment*, 10(3), 101-102.
- Weber, O., & Remer, S. (2011). Social Banks and the Future of Sustainable Finance. Routledge, 45-66.
- Yağcılar, G. G. (2011). Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Isparta.
- Yapıcı, H. (2023). Türkiye'de Ekonomi ve Emisyon Politikalarının Değişimi (1930-1950): Tarihsel Bir Bakış. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (57), 161-184.
- Yardımcı, N. (2006). *Bankacılık sektöründe etkinlik analizi: Türk bankacılık sektörü ve Avrupa Birliğine üye bazı ülkelerin bankacılık sektörlerinin karşılaştırmalı bir analizi* (Unpublished master's thesis) Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat anabilim Dalı, Kayseri.
- Yazarkan, H. (2008). *Basel Kriterleri ve Basel 2'nin Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 107-117.
- Yunus, M. (2004). Grameen Bank, Microcredit and Millennium Development Goals". *economic and Political Weekly*. 39, 4077-4080.
- Yurgiden, H., & Çelik, N. (2024). Döviz Piyasalarında Döviz Rezervlerinin Döviz Ekonomisine Olan Etkisi. *Ufukun Ötesi Bilim Dergisi*, 24(2), 97-119.
- Zarakolu, A. (2003). Bankacılar İçin: Para ve Kredi Bilgisi. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

Ad ve Soyad:

Simge Şahin

Eğitim:

2016 – 2018 İşletme Lisans, İstanbul Üniversitesi, Türkiye

2022 – 2025 İşletme Yüksek Lisans, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

İş Deneyimi:

2023 – İbn Haldun Üniversitesi

Yayınlar:

1. Comparison of Banca Etica and participation banks in Turkey within the scope of ethical banking practices in terms of business ethics.